KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: İSTANBUL KADIKÖY İLÇESİ FİKİRTEPE MAHALLESİ

Elif Duygu ADIGÜZEL
201127203

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Nurgün OKTİK

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Aralık, 2022

KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: İSTANBUL KADIKÖY İLÇESİ FİKİRTEPE MAHALLESİ

Elif Duygu ADIGÜZEL
201127203
ORCID:0000-0001-6704-9288

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Nurgün OKTİK

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Aralık, 2022



JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans ve tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile yolumu aydınlatan ve destek olan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Nurgün OKTİK'e, ilgisini ve önerilerini göstermekten biran olsun kaçınmayan değerli jüri üyelerim Dr. Ferhat DEĞER hocama ve Prof. Dr. Özgür SARI hocama, çalışmalarım boyunca yardımlarını esirgemeyen Kadıköy Belediye Başkanlığına ve Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü çalışma arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım boyunca beni her zaman destekleyen ve yalnız bırakmayan sevgili eşim Onursal ADIGÜZEL'e, canım annem Şafak ÖVÜR'e, canım babam Turgut ÖVÜR'e, her zaman yanımda olan kardeşlerim Bahar Sona ÖVÜR'e ve Damla Zeynep KILINÇ'a, küçük yaşına rağmen sabırla yanımda olan, sürekli çalışmama izin veren canım kızım Algı ADIGÜZEL'e sonsuz teşekkür ederim.

Elif Duygu ADIGÜZEL

Aralık, 2022

ÖZET

KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: İSTANBUL KADIKÖY İLÇESİ FİKİRTEPE MAHALLESİ

Elif Duygu Adıgüzel
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Nurgün Oktik
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022

Küreselleşme ve göç hareketlerinin etkisiyle birlikte nüfus yoğunluğu ve kentleşme faaliyetlerinde büyük bir artış yaşanmıştır. Türkiye'de özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlerde nüfus yoğunluğuna bağlı olarak barınma problemleri ortaya çıkmıştır. Özellikle nüfus yoğunluğu fazla olan bölgelerde deprem riskine karşı insanların can güvenliğini sağlamak, gecekondulaşmaya ve çarpık kentleşmeye ortadan kaldırmak için kentsel dönüşüm projeleri ortaya çıkmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri devletin TOKİ ve büyükşehir belediyeleri ile iş birliği içerisinde gerçekleştirmiş olduğu yenilenme süreci olarak ifade edilmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri Türkiye genelinde birçok araştırmacının dikkatini çeken bir konu olmuştur. Kentsel dönüşüm sürecine giren bölgelerde ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan birçok değişiklik meydana gelmiştir. Kentsel dönüşüme giren bölgelerdeki kişilerin başka bölgelere göç etmek zorunda kalmaları kentsel dönüşüm projelerine olan bakış açısının değişmesine neden olmuştur. Birçok araştırmada kentsel dönüşüm projeleri tartışma konusu olarak yer almaktadır.

Bu bilgilerden hareketle bu araştırmada İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi konusu incelenmiştir. Çalışma kapsamında Fikirtepe Mahallesi'nde 30 kadın katılımcıya 26 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Aynı zamanda bu bölgede çalışan belediye görevlilerinin de bölgeyle ilgili düşüncelerini anlamak için 6 belediye çalışanı ile 12 soruluk bir açık uçlu soru formu uygulaması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler sonuçlar kısmında analiz edilmiştir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında Fikirtepe Mahallesi'nde ikamet eden kadınların kentsel dönüşüm sürecinden olumsuz yönde etkilendikleri gözlemlenmiştir.

Kadınların komşuluk ilişkilerinin bitmesi yabancı uyrukluların bölgeye taşınması nedeniyle güvenlik sorunları yaşaması altyapı problemleri, yüksek ev kiraları nedeniyle ekonomik sorunlar ve çevre kirliliğine bağlı problemler yaşadıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bölge genelinde kentsel dönüşüm projesi ile ilgili yeterli düzeyde bilgilendirmenin yapılmadığına buna bağlı olarak kadınların kentsel dönüşüm projesine faydalı bulmadıkları ve desteklemedikleri tespit edilmiştir. Belediye çalışanları ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşme sonuçlarına bakıldığında belediye çalışanları da kadın katılımcılarla benzerlik gösteren cevaplar vermiştir. Bölge halkının kentsel dönüşüm sürecinden memnun olmadığını ve kentsel dönüşüm sürecinin bölgede yaşayanları olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu araştırmanın kentsel dönüşüm ve Fikirtepe'de yapılan kentsel dönüşüm projesi ile ilgili yapılacak olan benzer araştırmalara kaynaklık etmesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, Fikirtepe Mahallesi, Kentleşme.

ABSTRACT

THE EFFECT OF THE URBAN TRANSFORMATION PROCESS ON WOMEN: ISTANBUL KADIKOY DISTRICT FIKIRTEPE NEIGHBORHOOD

Elif Duygu Adıgüzel
Master Thesis
Department of Sociology
Sociology Programme with Thesis
Thesis Advisor: Prof. Dr. Nurgün Oktik
Maltepe University Graduate School, 2022

With the impact of globalization and the impact of migration movements, there has been a great increase in population density and urbanization activities. In Turkey, especially in cities such as Istanbul, Ankara and Izmir, housing problems have arisen due to population density. Especially in areas with high population density, urban transformation projects have emerged in order to ensure the safety of people against the risk of earthquakes and to eliminate slums and unplanned urbanization. Urban transformation projects are expressed as the renewal process carried out by the state in cooperation with TOKİ and metropolitan municipalities. Urban transformation projects have been a subject that has attracted the attention of many researchers throughout Turkey. Many economic, social and cultural changes have occurred in the regions that have entered the urban transformation process. The fact that the people in the regions undergoing urban transformation had to migrate to other regions caused a change in the perspective on urban transformation projects. In many studies, urban transformation projects take place as a subject of discussion.

Based on this information, in this study, the evaluation of the impact of the urban transformation process on women in Istanbul and Fikirtepe District of Kadıköy was examined. Within the scope of the study, 26 open-ended questions were asked to 30 female participants residing in Fikirtepe Mahallesi. At the same time, an open-ended questionnaire consisting of 12 questions was implemented with 6 municipality personnel in the region. The obtained data were analysed in the results section. Looking at the results of the study, it was observed that women residing in Fikirtepe District were negatively

affected by the urban transformation process. It has been observed that women experience security problems due to the end of neighbourly relations, the migration of foreign nationals to the region, infrastructure problems, economic problems due to high house rents, and problems related to environmental pollution. At the same time, it was determined that there was not enough information about the urban transformation project throughout the region, and accordingly, women did not find the urban transformation project beneficial and did not support it. Considering the results of the semi-structured interview made with the municipality personnel, the municipality personnel gave similar answers to the female participants. They stated that the people of the region were not satisfied with the urban transformation process and that the urban transformation process had a negative impact on the neighbourhood. It is expected that this research will be a source for similar researches to be conducted on urban transformation and the urban transformation project in Fikirtepe.

Keywords: Urban transformation, Fikirtepe Neighborhood, Urbanization.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR xii
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 2
1.3. Önem 3
1.4. Varsayımlar 3
1.5. Sınırlıklar 4
1.6. Tanımlar 4
2. KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE 5
2.1. Kent Kavramı 6
2.2. Kentleşme Kavramı 8
2.3. Kent Hakkı 12
2.4. Kentsel Yaşam Kalitesi 13
2.5. Kentsel Dönüşüm Kavramı 16
2.6. Kentsel Dönüşümün Amaçları 17
2.7. Kentsel Dönüşümün Boyutları 19
2.7.1. Ekonomik boyut 19
2.7.2. Sosyo ekonomik boyut 20
2.7.3. Çevresel boyut 21
2.7.4. Yasal boyut 22
2.8. Kentsel Dönüşüm Yöntemleri 22
2.8.1. Kentsel koruma 22

2.8.2. Soylulaştırma 23
2.8.3.Kentsel iyileştirme 24
2.8.4. Kentsel canlandırma 25
2.9. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm 25
2.10. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulama Örnekleri 27
2.11. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ile İlgili Cinsiyet Dinamikleri 28
2.12. Literatür 30
3. YÖNTEM 33
3.1. Araştırma Modeli 33
3.2. Araştırma Alanı 34
3.3. Veriler ve Toplanması 34
4. BULGULAR VE TARTIŞMA 35
4.1. Bulgular 35
4.1.1. Kadıköy ilçesi ve Fikirtepe Mahallesi kent profili 35
4.1.1.1. Mahallenin tarihçesi 35
4.1.1.2. Mahallenin sosyo-demografik yapısı 36
4.1.2. Fikirtepe Mahallesi sakinlerinin kadın katılımcıların değerlendirmesi 36
4.2.2. Fikirtepe'de yaşam 42
4.3. Fikirtepe Mahallesi Yerel Yönetim Çalışanlarının Değerlendirmesi 48
4.3. Tartışma 50
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 72
KAYNAKÇA 76
EKLER 83
Ek 1. Fikirtepe Çalışmasında Yararlanılan Görseller 83
Ek 2. Görüşmeci Veri Tabloları 86
ÖZGEÇMİŞ 99

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılar ile İlgili Demografik Bilgiler 37

Tablo 2. Fikirtepe'de Yaşama İlişkin Tema Tablosu 42

Tablo 3. Kentsel Dönüşüm İle İlgili Katılımcıların Görüşleri 45

KISALTMALAR

BP **:** Belediye Çalışanları

K **:** Kadın

F **:** Fonksiyon

1. GİRİŞ

Bu araştırma konusu İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde konu başlığı ile ilgili problem durumu, konunun amacı, varsayımlar, sınırlılık ve tanımlar konu başlıklarına yer verilmiştir

1.1. Problem

Küreselleşmenin etkisi ve teknolojinin gelişmesi ile dünya üzerinde kentleşme faaliyetleri oldukça popüler hale gelmeye başlamıştır. Kentleşme faaliyetleri toplum içerisinde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerde değişimlerin gerçekleşmesine sebep olmuştur. Çünkü kentleşme olgusu suç veya göç ilişkisi ile toplumun sosyal ve ekonomik yapısı insanların tutum ve davranışlarında birtakım değişmelere sebep olmuştur. Kentleşme faaliyetlerinin gerçekleşmesi ile kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru göç faaliyetleri gerçekleşmiştir. Yaşadığımız toplum önemli bir değişim süreci geçirmektedir (Keçeli, 2013:232-245).

Dünya genelinde sosyal siyasi ekonomik ve kültürel sebeplerle meydana gelen kentleşme eylemleri giderek artış göstermektedir. Kentleşme faaliyetlerinin dünya genelindeki yan etkileri son dönemlerde literatür incelemelerinde en dikkat çekici konulardan birisi haline gelmiştir. Kentleşme faaliyetleri kırsal alanlardan kentsel alanlara çeşitli sebeplerle insanların göç etmeleri ile başlamıştır. Kentsel alanlar çok kompleks yapılara sahip alanlardır. İnsanların tüm ihtiyaçlarını karşılayabileceği alanlar olarak bilinmektedir. Bu nedenle insanlar istihdam sağlamak ikamet etmek, eğitim görmek, sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için kentlere göç etmektedirler (Özden, 2001:255-269).

Kentleşme faaliyetlerinin etkisiyle birlikte sosyal değişim kentsel dönüşüm uygulamaları ile Türkiye'de ve dünya genelinde kendisini göstermeye başlamıştır. Kentsel dönüşüm uygulamaları kent içerisinde soylulaşma, kentsel korunumu arttırma, insanların barınma ihtiyaçlarını giderme, yeni yapılar oluşturarak daha güvenli konutlar elde etme hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları kentleşme ile topluluk halinde yaşayan insan gruplarının yaşam standartlarını arttırmaya yönelik

gerçekleştirilmiştir. Ancak literatürde ve medyada kentsel dönüşüm faaliyetleri ile ilgili birçok tartışmanın olduğu görülmektedir. Bu nedenle özellikle Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulama örneklerinin literatürde popüler bir konu olarak incelendiği gözlemlenmektedir. Kentsel dönüşüm depreme dayanıklı binalar yapmak konuk ihtiyacını karşılamak, sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak, çevresel iyileştirmeleri gerçekleştirmek, herhangi bir bölgeyi canlandırmak, yeniden geliştirmek yeniden üretim ve düzenleme hedefiyle gerçekleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri genellikle ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar doğrultusunda ele alınmaktadır. Özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde bölgelerin nezihleştirilmesi, çöküntü, binaların tekrardan dizayn edilmesi, yoğun nüfus oranına bağlı olarak barınma imkanlarının arttırılmasına yönelik gerçekleştirilmektedir (Sarpkaya, 2011:36-40).

Bu araştırma kapsamında İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi konusu incelenmiştir. Fikirtepe Mahallesi'nde bulunan kadınların kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili fikir ve düşüncelerine neler olduğu problem durumu olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında kadınların Fikirtepe Mahallesi'nde kentsel dönüşüm uygulamalarını nasıl tecrübe ettikleri ve bu sürecin kadınlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Kadınlar toplumsal cinsiyetçilik ve toplumsal roller açısından kentin şekillenmesinde farklı roller üstlenmektedir. Bu nedenle kentleşme faaliyetlerinde farklı ihtiyaçlara ve hassasiyetlere sahiptirler. Bu nedenle araştırmanın problem durumu kadınların ihtiyaçlarına, düşüncelerine ve sosyal ekonomik yaşantılarına göre geliştirilmiştir

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Fikirtepe Mahallesi'nde toplumsal cinsiyet faktörü üzerinden kadınların kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamaları mahrem ve kişisel alan ile ilişkilendirilerek kadınlar üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Çalışmanın alt amaçları aşağıda maddeler halinde verilmiştir;

- Toplumsal cinsiyete dayalı gerçekleştirilen planlamanın yaşama hakkı bağlamında kadınların hayatına etkisinin değerlendirilmesi,

- Fikirtepe Mahallesi'nin 10 yıllık dönem içerisinde yenilenme sürecinin kadınların yaşamına ne şekilde etkilediğinin belirlenmesi,
- Yerel yönetim politikaları içerisinde kentsel hizmetlerde planlama süreci ile ilgili kadınların katılım oranlarının belirlenmesi şeklinde ifade edilmektedir

1.3. Önem

Bu çalışmanın ana merkezinde *Kent Hakkı* kavramı gelmektedir. 1960'larda ortaya çıkmakla birlikte 1990'ların sonlarından itibaren yaygın kullanım ve uygulama alanına kavuşmuştur. Günümüzde artık nüfusun büyük kısmı kentlerde yaşamaktadır. Kentleşme ile çok katmanlı eşitsizlikler hem artmış hem de görünür hâle gelmiştir. Bu durum, merkezî idare tarafından ülke çapında yürütülen insan haklarının korunması ve sosyal politika tasarımı ve uygulaması hizmetlerinin yanı sıra, bölgesel ve yerel yönetimlerin bu bağlamdaki işlevlerini de ön plana çıkarmıştır. Eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, hem politikaların insan hakları normları temelinde tasarlanması hem de yerelde bunlarla uyumlu kentsel hizmet sunumu ile mümkün görülmektedir (Kömürcüoğlu, 2012: 42-44).

1.4. Varsayımlar

Bu Araştırmada kentsel dönüşüm kavramı Türkiye'de ve dünya genelinde yaşanan örnekler üzerinden yapılan tanımlamalar doğrultusunda incelenecektir. Araştırma konusu Fikirtepe Mahallesi'nde yaşanan kentsel dönüşüm sürecinin kavramsallaştırılmasından ziyade bu sürece tanıklık eden kadınların kentsel dönüşüm süreci ile ilgili fikir düşünce ve yaşantıları ile ilgili bilgi edinilmesi varsayılmaktadır. Kent gibi, sosyal ilişkilerin çok geniş ve karmaşık bir şekil aldığı sosyal çevre içerisinde yaşayan birey, durmadan değişen, hızla birbiri ardına akıp giden ve çoğu zaman birbiriyle çatışan bir sürü izlenimle karşı karşıyadır. Bunun için, kendisini dış dünyanın değişmelerinden, çatışmalarından ve tehlikelerinden koruyabilecek bir kişilik yapısı geliştirmek zorundadır. Buna ulaşabilmek amacıyla kent insanı, artık köyde yaşayan bir insan gibi kalbiyle, yani duygularıyla değil, tam tersine beyniyle, düşüncesiyle hareket edecektir (Simmel, 1996: 82). Bu araştırmanın en önemli noktalarından birisi kentsel dönüşüm uygulamalarının kadınlar üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Bu etkinin ortaya koyulabilmesi için çalışma kapsamında kadınlara yöneltilen soruların konu ile ilgili olduğu varsayılmaktadır. Aynı zamanda katılımcı kadınların sorulara içtenlikle ve samimiyetle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları yapılan görüşmeler literatür incelemesi araştırmacıların ön kabulleri şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma çalışma konusu ile ilgili literatürde yer alan dergi, kitap, makale, tez ve ilgili araştırmalar ile sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda çalışmanın uygulama bölümünde kadın katılımcılarla yönelik sorular doğrultusunda verilen cevaplar ile kısıtlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemleri ile bireysel deneyimler üzerinden ele alındığı için sonuçlar da görüşmecilerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda bulgular kısmında analiz edilmiştir

1.6. Tanımlar

Bu çalışmada kentsel dönüşüm, kent hakkı, toplumsal cinsiyet kavramları aşağıdaki tanımlamalar çerçevesinde ele alınmaktadır.

a) Kentsel dönüşüm; en genel tanımıyla kent yenileme, farklı nedenlerden dolayı zaman içinde eskimiş, terk edilmiş, değer kaybına uğramış ve köhneleşme eğilimine girmiş olan kent alanlarının günün sosyo-ekonomik ve fiziksel koşullarına uygun olarak yeniden canlandırılması ve kente kazandırılmasını ifade eder (Özden, 2000: 257; Yiğitcanlar, 2001: 55).

b) Kent hakkı; en genel ifadeyle kentte artan nüfusla doğru orantıyla artan eşitsizliklerin, kentli nüfus bağlamında çözüme kavuşturulmasını amaçlayan kavramsallaştırmadır. Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren aktif olarak bilimsel literatürdeki kullanım sıklığı artan bu kavram farklı eşitsizlikler çerçevesinde birçok bilimsel araştırma makalesi veya tezlerde teorik kaynak olarak öne çıkmaktadır.

c) Toplumsal Cinsiyet; biyolojik anlamda kabul gören cinsiyet yaklaşımının toplumsal yönüne dikkat çekerek eleştiri ortaya koyan yaklaşımın bütünü olarak adlandırılabilmektedir. Cinsiyet olgusu, biyolojik bağlamından kopartılarak toplumsal cinsiyet merkezinde farklı cinsel kimliklerin toplum içindeki konumlarını modernitenin dayattığı kabullerin ötesinde yorumlamaya çalışan yaklaşımdır.

2. KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Kent hakkı, her şeyden önce, herkesin eşit biçimde insani koşullarda yaşayabileceği bir kent düzeni için gerekliliklerin belirlenip gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir. Bununla birlikte, kent hakkı tartışmaları başlangıçta toplumsal cinsiyet eşitliğine açıkça değinmemiştir. Ancak, izleyen çalışmalarda, egemen kültürün şekillendirdiği toplumsal dokunun kent yaşamının olanaklarından yararlanmada kadınlar ve LGBTİ'ler açısından eşitsizlikler yarattığı ortaya konmuştur. Bu tür eşitsizlikler, cinsiyet körü kamu politikaları ile daha da pekiştirilebilir. Öte yandan, insan hakları temelinde tasarlanan politikalar ile eşitsizliklerin azaltılması, giderilmesi mümkündür Toplumların yaşam kültürlerinden, alışkanlıklarından ve günlük yaşam rutinlerinden dolayı kadına yönlendirilen roller vardır. Bu rollerin ötesinde, kentsel kamusal alan içerisinde, mesleki iş bölümünde ve kentin sosyal yaşamında meydana gelebilecek cinsiyete dayalı ayrışmalar "toplumsal cinsiyetçilik" kavramına işaret eder.

Kent hakkı kavramı, 1960'ların ortalarından itibaren tartışılmaya başlanmakla birlikte, uluslararası düzeyde hakkın toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun da olduğunun vurgulanması ilk kez 1992 yılında Avrupa Konseyi Avrupa Kentsel Şartı'nın 20. maddesinde, yerel yönetimlerin hizmet sunumlarında cinsiyet temelli bir ayrımcılık yapmayacaklarına dair ifadenin yer alması ile olmuştur. 2006 yılında imzalanan Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı ise, bu hakkın her boyutu ile tam anlamıyla cinsiyet eşitliği süzgecinden geçirildiği belge olmuştur. Yine 2016 yılında toplanan HABITAT-III sonuç raporu da kent hakları ve hizmetleri alanında cinsiyet eşitliğinin nasıl gerçekleştirileceğine dair öneriler ve vurgular içermektedir.

Mekân tahakküm ve itaatin, dayanışma ve iş birliğinin aynı anda barındığı karmaşık bir ilişkiler ağıdır (Massey, 1994). Lefebvre'e (1991) göre toplumsal mekânlar "çelişki mekânları" içerir. Yani mekân, egemen mekânsal kurguların dışında toplumsal kesimlerin gündelik pratikleriyle yeniden üretilir ve bu pratikler kimi zaman egemen mekânsal kurgularla çatışabilir. Bu durumda kadınların egemen mekân normlarıyla çelişen düşünce ve hareketleri, toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal cinsiyete dayalı mekânsal ayrışma üzerinde yıkıcı etki yaratabilir. Böyle bir yaklaşımla kadınları

“iktidarın etkisi altındaki pasif aktörler veya kaybedenler olarak tasavvur etmek yerine, belirli açılardan gücü ve kazanımları olan, ama belirli açılardan da zorluklar yaşayan kişiler ve toplumsal gruplar olarak görebiliriz” (Şentürk, 2014:14-20).

2.1. Kent Kavramı

Kent kavramı ile ilgili net olarak bir tanımlama yapmak oldukça güçtür. Kent kavramı insanlığın ilk dönemlerinden itibaren insanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik oluşturulmuş mimari yapılar olarak tanımlanmaktadır. Kent kavramının ortaya çıkması ile kentleşme, kent yönetimi gibi birçok kavramında araştırıldığı gözlemlenmektedir. Kent kavramı sosyoloji, savaş, ekonomi, mimari, grafik tasarım gibi birçok alanda incelenebilen bir kavram haline gelmiştir. İnsanlar ve diğer canlılar kent yaşamı içerisinde çeşitli ihtiyaçlarına cevap oluşturarak ve iletişim kurarak yaşamlarına devam ettirmektedirler. Dünya üzerinde farklı medeniyet bölgelerinde ortaya çıkan kentsel yaşam tarihi ve toplumsal şartlar bakımından genel bir birliktelik anlamına gelse de çeşitli farklılıkları da içerisinde bulunduran bir yapıyı ifade etmektir. Bu farklılıklar genel olarak kentlerin geçmiş tarihleri gelenek görenekleri estetik yapıları ile ilgili olmaktadır (Aslanoğlu, 1998:57-63).

Kent kavramı sosyolojik ekolojik gelişmelerle paralel olarak içerik bakımından da birçok değişim geçirmiştir. Eski dönemlerde surlar ve kalelerden oluşan kent yapısı zaman içerisinde teknolojinin gelişmesi ve modernleşmeyle gökdelenler, büyük çaplı binalar, nüfus yoğunluğuna bağlı farklı ölçüde yapılar ile şekillenmeye başlamıştır. Kent kavramının tarihsel geçmişi incelendiğinde ise MÖ 4000 yıllarında sümerlerin ilk olarak yerleşik hayata geçmeleriyle ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Sümerliler o dönem içerisinde su akan nehirlerin kenarlarında yerleşik hayata geçerek ekonomik ve toplumsal bir yapı oluşturmuşlardır. Bu yapılar günümüzdeki kent olgusunun oluşması ile ilgili bir temel meydana getirmiştir. Kentler genel olarak tarımsal üretiminin denetiminin yapıldığı tarımsal üretimlerin koordinasyonunun ve dağıtımının meydana geldiği teknolojik gelişmeler ile uzmanlaşma ve örgütlenme hareketlerinin ortaya çıktığı yerleşim alanları olarak da tanımlanabilmektedir (Bookchin., 1999:31-34).

Kentler tarihi geçmişlerine ekonomik düzeyleri, nüfus yoğunluğu ve toplumun entegrasyon düzeyi ile farklılık gösteren yapılara sahiptir. Her kentin birbiriyle aynı

olması beklenmektedir. Her kentin kendine özgü yapıları gelenek görenekleri ve estetik bakış açıları bulunmaktadır. Günümüzde kent yaşamı oldukça egemen olarak değerlendirilmektedir. Tarihi süreç boyunca insanlar arasında iletişimin kurulması fiziksel mekân ile paralellik göstermektedir. Eski Yunan döneminde kent kavramı toplumsal siyasal ve dinsel açıdan tüm yurttaşları içerisinde bulunduran bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Kent insanların çeşitli mekanlarda ya da kent içerisinde birbirleri ile buluştukları fikirlerini ve ilişkilerini geliştirdikleri karar merkezi olarak ifade edilmektedir. Kentler genel olarak bir medeniyete içerisinde barındıran çeşitli ihtiyaçlara bağlı olarak üretiminin gerçekleştiği büyük bir iletişim alanının oluşturulduğu kendi normlarını üretebilen mekanların oluşturduğu alanlar şeklinde tanımlanabilmektedir (Keleş, 2008:50-54).

Genel olarak literatür incelemelerinde kent kavramları ile ilgili çeşitli tanımlamaların olduğu gözlemlenmektedir ancak kent kavramı sosyolojik ekonomik, siyasi ve grafik tasarım alanlarında farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bunun sebebi kent kavramının farklı alanlarda incelenmesinden ileri gelmektedir. Günümüzde kentleşme ve modernleşme son derece önemli konular haline gelmiştir. Küreselleşmenin etkisi ve teknolojinin gelişmesiyle kentleşmeye ve modernleşme hareketlerine ağırlık verildiği görülmektedir. Kent iklimi meydana getiren kentlerin sosyoekonomik faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik faaliyetler kentlerin birbirinden ayrışmasında önemli bir kriter olarak değerlendirmektedir. Kent içerisinde yaşayan nüfus yoğunluğu, kentlerin ekonomik gücü, yönetsel kapasitesi, coğrafi yapısı, jeopolitik konumu, dini ve turizmi olan yakınlığı kent faktörü üzerinde son derece etkili olan etmenlerdir (Ulusoy ve Vural., 2001:8-14).

Her birim alanının kendi yaklaşım biçimi ile açıklamaya çalıştığı kent kavramı işlevsel ekonomik ve yönetsel ölçütler kapsamında incelenmektedir. Bu nedenle kent kavramının kesin ve net sınırlamalarını olduğu bir tanımının literatürde bulunmadığı görülmektedir. Kentlerin her birisinin nüfus yoğunluğu sosyoekonomik yapısı yönetim biçimi farklı olması sebebiyle kentlerin tek açıdan bakarak değerlendirilmesi söz konusu değildir. Literatür incelemelerinde kentlerin sosyolojik olarak taşıması gereken nitelikler Massam'a göre;

- Kentlerin eğitim düzeyleri, kırsal alanlara göre daha yüksektir.
- Kentler belli bir nüfus yoğunluğuna ulaşmış alanlardır.
- Kent içerisinde sosyal normlar yerine resmi olarak belli kural ve standartlar bulunmaktadır.
- Kentler altyapı olarak belli bir seviyenin üzerine çıkmıştır.
- Kent içerisinde tarım haricinde hizmet ve sanayi sektörü ile ilgili faaliyetler gerçekleştirilmektedir.
- Kent yapıları içerisinde bireylerin ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların yapıldığı gözlemlenmektedir.
- Kentlerde yerel değerlerden çok ulusal değerler üzerinde durulmaktadır.
- Kent içerisinde geleneksel aile yapısından çok çekirdek ailenin varlığı üzerinde durulmaktadır.

Kentler teknolojik, sosyo-psikolojik, ekonomik ve siyasal unsurlar çerçevesinde insanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik ortaya çıkmış toplumsal mekanlardır (Massam., 2002:141-227).

2.2. Kentleşme Kavramı

Kentleşme kavramı belli bir yerleşim Bölgesinde nüfusun olduğundan fazla yükselmesi ve bu sebeple çeşitli etkilerin yaratılması farklı çözüm yollarının bulunması anlamına gelmektedir. Günümüzde özellikle gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde kentleşme faaliyetlerinin oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir. Kentleşme kavramı incelenirken hızlı nüfus artışıyla kentleşme faaliyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Diğer bir ifade ile kırsal alanlarda yaşanan toprak parçalanmaları, hızlı nüfus artışı hayatını daha çekici hale getirmiştir. Kentleşme ile ilgili literatür incelemelerine bakıldığında farklı yaklaşım türleri ile kentleşme faaliyetlerinin ele alındığı gözlemlenmektedir (Can, 1993:307-314).

Kentleşme tarım haricinde olan etkinliklerin özellikle hizmet ve sanayi sektörünün gelişmesinin bir neticesi olarak nüfus alanının kentlerde toplanması ve kent alanlarının genişleme ve gelişme süreci şeklinde Oktay (2007) tarafından ifade edilmektedir.

Kentleşme faaliyetleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde kent bölgelerinde faaliyet gösteren sektörler ve toplumun demografik yapısı üzerinde durulmaktadır. Kentleşme belli bir zaman aralığında şehir olarak adlandırılan yerleşmelerin nüfus artışı ile paralel bir şekilde toplumsal ve ekonomik yapıdaki değişimini ifade etmektedir. Kentleşme faaliyetleri ile ilgili literatür incelemelerinde belli bir yerleşim bölgesinde aşırı bir nüfus artışı olarak değerlendirildiği gözlemlenmektedir (Oktay, 2007:335).

Dükkancı'ya göre kentleşmenin meydana gelmesi ile ilgili olarak sadece nüfus artışı üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda sosyal yapı, ekonomik güç gibi yapılanmalar da kentleşme faaliyetleri üzerinde etkilidir. Kentleşmede ekolojik merkezileşme yok olarak toplumsal ilişkilerin etkilendiği gözlemlenmektedir. Bu açıdan gerçekleşen değişim süreci incelendiğinde kırsal alanlardan kentsel alanlara göç eden insanların yaşantılarına bakıldığında ekonomik sosyal ve demografik özelliklerinin değişime uğradığı gözlemlenmektedir. Bazı literatür incelemelerinde kentleşme faaliyeti kentlerde yaşayan nüfus oranının yükselmesi ve kent sayısının artması şeklinde ifade edilmektedir. Ekonomik ve sanayileşmenin bir şartı olarak Kent sayısının artması muhtemel bir sonuç olarak değerlendirilmemektedir. Kentlerin büyümeye başlaması, toplum yapısının değişmesi, uzmanlaşma, örgütleşme, iş bölümü, istihdam, kentlere özgü değişiklikler gibi birtakım özellikleri de beraberinde getirmiştir (Dükkancı, 2013:20-25).

Yapılan bilimsel çalışmalara göre, kentsel bölgelerde doğum oranlarının ölüm oranlarından oldukça yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bu sebeple köy ve kasabalardan göç edenlerle iç göç oranlarının giderek arttığı gözlemlenmektedir. Keçeli'nin de belirttiği gibi, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin kentsel alanlardaki doğurganlık eğilimi düştüğü için kentleşme daha çok köyden kente doğru gerçekleşmektedir. Kentleşme, ekonomik, teknolojik ve sosyal değişmelerin sonucunda gerçekleşebilen bir eylemdir. Kentleşme faaliyetleri sonucunda toplum içerisinde yaşayan insanların davranışları tutumları ve düşünceleri değişime uğramaktadır. Kentleşmenin genel olarak iki boyutu söz konusudur. Bunlardan birincisi teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasal değişmeler sonucunda elde edilen olgudur. İkincisi ise sosyal, ekonomik ve siyasal yapıda insanların tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimler şeklinde ifade edilmektedir. Küreselleşmenin etkisi ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanlar sanayi ekonomi ve ticaret alanında farklı olgulara ihtiyaç duymuşlardır. Bu nedenle insanlar

temel ihtiyaçlarını gidermek eğitim ve sağlık hizmetlerinden daha iyi yararlanabilmek için kent bölgelerinde ikamet etmeye başlamışlardır (Keçeli, 2013:232-245).

Arslan'a göre kent bölgelerinde meydana gelen bu nüfus artışı zaman içerisinde kentleşme faaliyetlerinin artmasına trafik çevre kirliliği gibi sorunların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Günümüzde devletler tarafından kentleşme faaliyetlerinin planlı bir şekilde yapılması çevre kirliliğini önleyecek tedbirlerin alınması gibi uygulamalar yaptıkları bilinmektedir. Kentleşme genel olarak herhangi bir yerleşim bölgesinde nüfusun aşırı oranda artması bu sebeple yeni etkilerin meydana gelmesi yeni çözüm koşullarının bulunması şeklinde ifade edilmektedir. Günümüzde özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentleşme faaliyetlerinin oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir. Kentleşme olgusu incelenirken hızlı nüfus artışı ile arasındaki ilişkinin de incelenmesi gerekmektedir. Nüfus artışına bağlı kentte insan ihtiyacının artması ile orantılı bir şekilde kentleşme hızlı yükselmektedir (Arslan, 2013:1-45).

Kentleşme olgusu, ekonomik, teknolojik ve sosyal değişmeleri beraberinde getirmektedir. Kentleşmeyle beraber kent genelinde yapılan tüm değişimler çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir. Birçok ülke, kentleşme faaliyetleriyle çevre sağlığını korumak için çeşitli önlemler ve etik uygulamalar yapmaktadır. Küreselleşmenin etkisi, kırsal alanlarda istihdam problemlerine, iklimsel değişimlere, kentleşme faaliyetlerinin artmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda tarım sektöründen hizmet sektörüne doğru bir eğilimin meydana gelmesi insanların kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru göç etmelerine sebep olmuştur (Keleş, 2008:50-54).

Ülkemizde kentleşme faaliyetleri sanayileşmenin bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Kentlerde kentin sosyal ve ekonomik faaliyetleri kapasitesi üzerinde yerleşim alanlarının yayılmasıyla demografik kentleşmenin olduğu gözlemlenmektedir. Kentleşme sonucundan Türkiye üzerindeki kentlerin eşit oranda büyüyememesi, Doğu bölgelerinin Batı bölgelerine göre geride kalması, hizmet sektörünün gelişmesi sanayi faaliyetlerinin artması gibi sonuçlar elde edilmiştir. Ancak ülkemizde çok sayıda sulak alanların ve biyolojik çeşitliliğin olduğunu da göz önünde bulundurduğumuzda kentleşme faaliyetlerinin ülkemiz ekosistemi ve insan sağlığı üzerine olumsuz yönde etkilerinin olduğunu söylemek de mümkündür (Değirmenci, 2009:29-31).

Kentleşmenin tarihsel süreci kentlerin ortaya çıkmasıyla ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Dünyanın Doğu bölgesinde coğrafi özellikler incelendiğinde bazı imkânsızlıklar ve güçlüklere çözüm olarak uygarlıkların ortaya çıkması kent yapılarının meydana gelmesine sebep olmuştur. Eski dönemlerde insanların temel ihtiyaçlarını karşılama İnsanların birbirlerine yakın güven içerisinde yaşamalarını sağlama gibi hedefler doğrultusunda kent olgusunun ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu dönem içerisinde insanlar tek başlarına çözemedikleri imkânsızlıklar ve sorunları toplum içerisindeki ilişkileri aracılığıyla çözmekteydi. Kent kavramının tarihçesine bakıldığında milattan önce 2000'lerde ve 3000'lerde Mezopotamya ile Sarı Irmak Nil vadilerinde verimli tarım alanlarının çevresinde yaşanmaya başlanmasıyla ortaya çıktığı düşünülmektedir (Akalın, 2016:287-320).

Kent yapıları içerisinde elde edilen tarım ürünlerinin artması takas usulü yapılan alışverişler iş birliğine dayalı gerçekleştirilen işlemler sonucu toplum olabilme özelliği kazanılmıştır. Sarpkaya'nın da belirttiği gibi İlk yerleşim yerleri ve medeniyetin erken başladığı bölgelerde buğday üretiminin yapıldığı bilinmektedir. Kent kavramının tarihi geçmişi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Ancak tarihsel süreç içerisinde kent yapılarının oluşması ve kentleşme faaliyetleri büyük önem taşımaktadır. Bunun temel sebebi uygarlıkların ve devletlerin oluşmasında insanların bir arada yaşayarak iş birliğine ve dayanışmaya dayalı bir yaşam gerçekleştirmesi büyük önem taşımaktadır. Sarpkaya (2011)'dan hareketle kentleşme olgusunun tarihsel gelişimi şöyledir;

- Sanayiden önce Kent yapısı yoksul olan kişilerin surların dışında varlıklı olan kişilerin ise merkezde yaşamış oldukları dinsel mekanizmanın etkin olduğu ekonomik, sosyal ve politik yapının denetlendiği yerleşme birimleri olarak tanımlanmaktadır
- Sanayileşmede olan kentlerin yapısına bakıldığında ise geçiş döneminde olan ülke kentlerindeki halkın bir kısmı hizmet çalışma ve mal olanakları sunan geleneksel yapıyı zor hale getiren nüfus hareketlerinin oldukça dengesiz olduğu yerleşim merkezleri olarak ifade edilmektedir.
- Sanayi kentleri ise sanayinin ve ticaretin gelişmiş olduğu bölgelerde toplumsal hayatın iş birliği ve çalışma alanlarına göre ayrıldığı yoksul ve

varlıklı insanların birbirinden uzaklaştığı amansız ve obur yerleşme merkezleri olarak ifade edilmektedir (Sarpkaya,2011:36-40).

Geçmişten bugüne toplumsal yapıdaki değişmeye bağlı olarak kent yapısında da birçok değişim meydana gelmiştir. Nüfus oranlarının artması insan istek ve ihtiyaçlarının çeşitlenmesine bağlı olarak kent yapısında birçok değişim meydana gelmiştir. Basit üretim yöntemleri kapalı ekonomi toplumları zaman içerisinde gelişerek üretim araçları ve basit aletleri kullanmaya başlamışlardır. Aynı zamanda modern makinelerin keşfedilmesi, kentleşme faaliyetlerinin başlamasına kaynaklık etmiştir. Sanayileşmenin ve hizmet sektörünün gelişmesi kentleşme faaliyetleri üzerinde pozitif etki etmektedir. Sanayileşme faaliyetleri ile kentleşmenin büyük bir ivme kazandığı gözlemlenmektedir (Dükkancı, 2013:20-25).

Kentleşme etkinliklerinin içerisinde uzmanlaşma neticelerinin en önemlisi işçinin hayatını olumlu yönde etkilemiş olmasıdır. Böylelikle hızlı bir kentleşme ve sanayileşme süreci içerisine girilmiştir. Tarımsal üretim oranlarının geçmişe nazaran oldukça azalmıştır. Günümüzde kentleşme faaliyetleri ve kent alanlarındaki istihdam oranları oldukça yüksektir. Kentleşme faaliyetlerinin uzmanlar tarafından yapılması ve kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru yapılan göç için doğru bir kentleşme planlamasının yapılması Akalın (2016) tarafından önerilmektedir (Akalın, 2016:287-320).

2.3. Kent Hakkı

Kent hakkı kavramı, kentlilerin sahip oldukları haklara yönelik ihlâlleri ortadan kaldırmak ve kentte yaşayan herkesin çıkarlarını eşitsizliklere karşı savunmak üzere, Henri Lefebvre tarafından 1960'larda geliştirilmiş bir kavramdır. "Kent Hakkı", sadece bir kentte yaşama hakkını değil, aynı zamanda, kentin tam kullanım hakkının sadece kentte yaşayanlara ait olmasını da öngörür. Lefebvre, kentin, kent sakinleri tarafından arzu ettikleri gibi biçimlendirilebilmesini, "tahsis etme" olarak adlandırmıştır. David Harvey, Lefebvre'in tahsis etme kavramından hareketle, kentin, yaşanacak bir mekân olmanın ötesinde farklı anlamlar ve ilişkiler ağını içinde barındırdığını belirtir. Hatta, kent hakkını "Kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkı" (Harvey, 2008: 23) şeklinde ifade eder. Bu değişimin ancak ortaklıklarla kolektif bir biçimde mümkün olabileceğini

dile getirerek, kent hakkının bireysel bir hak olarak düşünülemeyeceğine, kolektif bir hak olarak ele alınması gerektiğine vurgu yapar (Harvey, 2003: 940)

Modern toplumsal hayatın organizasyonunun temelini oluşturan özel-kamusal ayrımı, kadın ve mekân etkileşiminin en belirgin biçimde somutlaştığı alanlardan birisidir. Bu ayrım, özellikle de kentsel ölçekte ele alındığı zaman, kadınların kentteki davranışlarını, pratiklerini ve aynı zamanda hareket alanlarının sosyo mekânsal sınırlılıklarını açıklamaya imkân veren bir çerçeve sunar (Tuncer,2015,2(2):30-58). Değişen ve gelişen kentsel imkanlardan faydalanma, mekânsal kullanım, yerel siyasete katılım, kaynaklara erişim vb. konularda kadınların dezavantajlı olduğu gerçeği yadsınamaz. Özetle, "Kentli Hakları" boyutuyla sunulan kentsel hizmetler konusunda toplumsal eşitsizlikten söz edilebilmektedir. Toplumsal cinsiyette eşitlik; yasalar önünde kadın ve erkeğe eşit davranılması, aile ve toplum içinde kadın ve erkeğin, kaynaklardan, fırsatlardan ve hizmetlerden eşit yararlanmaları olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1998).

2.4. Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentsel yaşam kalitesi toplum içerisinde mekansal ekonomik ve toplumsal özellikler bakımından kent olarak ifade edilen yerlerde iletişim, ulaşım, kentsel yapı, konut gibi temel hizmetlerin sunulması seviyesinin asgari standartlar üzerinde olması şeklinde tanımlanmaktadır. Kent içerisinde yönetimin kentsel yaşam kalitesini olabildiğine yüksek tutması temel hedef olarak belirlenmiştir. Kentsel yaşam kalitesi insan haklarının kent içerisinde belli standartları uygun olarak gerçekleştirilmesi şeklinde ifade edilmektedir. Kentsel yaşam kalitesi kent içerisindeki topluluklara konfor, estetik, iletişim gibi hizmetleri sunmaktadır. Kentsel yaşamdaki kalitenin insana ve mekâna yansıması ile ilgili olarak kentin hizmetlerinin özellikleri büyük önem taşımaktadır. Kentin ekonomik yapısı nüfus yoğunluğu kentin geçmişim arasında önemli bir ilişki olduğu bilinmektedir (Karakaş, 2001:121-132).

Kentsel hizmetler kent içerisindeki yaşam alanlarının düzenlenmesine imkân tanımaktadır. Kentlerin toplum ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamaları için kentsel yaşam kalitelerinin iyi düzeyde olmaları gerekmektedir. Bu nedenle kentsel hizmetler ile ilgili olarak kentsel yaşam kalitesinin belirleyici bir konumda olduğunu söylemek mümkündür. Kentte yaşayan insanların kentin hizmetlerinden ve yaşam kalitesinden doğru bir şekilde

yararlanabilmeleri için kentin yönetiminin, ekonomisinin buna elverişli olması gerekmektedir. Kentsel hizmetlere erişim hakkı olarak ifade edilen haklar içme suyu kullanımı, atık su artıma, ulaşım, elektrik şeklinde çeşitlendirilmektedir. Kent içerisinde yaşam kalitesi yeterince iyi olmayan insanların bir bölgeden başka bir bölgeye göç etmeleri kaçınılmazdır. Kentsel hizmetlere erişim hakkının olduğu kentlerde kentsel yaşam kalitesinin olduğunu söylemek doğru olacaktır (Marans., 2007:11).

Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi ile ilgili olarak çeşitli ölçütler ve göstergeler üzerinde uzlaşma çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir. Ancak bu konuda tam olarak bir açıklamanın yapılamadığı literatür incelemelerinde gözlemlenmiştir. Kentsel yaşam kalitesi ile ilgili yapılan tüm araştırmalar da ekonomik sosyal ve fiziksel göstergelerin üzerinde durulduğu gözlemlenmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi ile ilgili varsayımlar incelendiğinde herhangi bir yerleşim birimindeki yaşam kalitesinin tek bir açıdan ölçülemeyeceğini ifade edilmektedir. Bazı varsayımlarda ise yalnızca objektif şartların yerleşmenin gerçek kalitesinin yansıtmadığı gibi fikirlere yer verilmektedir. Aynı ortamda yaşayan insanların bile farklı kentsel yaşam kalitesi isteklerinin olduğunu göz önünde bulundurulmaktadır. Bu nedenle herhangi bir toplumun bulunduğu kentsel çevre ile ilgili kişisel ihtiyaçları, sosyal, ekonomik özellikleri, kişisel algıları birbirinden farklı olmaktadır (Benzel., 2007:11-16).

Kentsel yaşam kalitesinin bir kent içerisinde olması insanların kendilerine affedilen haklardan yeterli düzeyde yararlanmaları ile açıklanabilmektedir. Kent içerisinde kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesi ile ilgili politikalar incelendiğinde ise en temel ihtiyaçların karşılanabileceği kentlerde yaşam kalitesinin belli standartlar üzerinde olduğunu söylemek mümkündür. Yöneticiler ve politikacılar kentsel yaşam kalitesinin geliştirilmesi ile ilgili karar vermede bilimsel verilere ve uzman görüşlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bilim insanları politikacılar kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi için bilgi piramidinden yardım almaktadırlar. Kentsel yaşam kalitesi ile ilgili bu piramidin tasarlanmasının temel nedeni gösterge sayılarının bilim insanından kamuoyuna doğru bir azalış göstermesi ile ilgilidir aşağıda ifade edilen bilgi piramidi şekli verilmiştir; (Peterson., 1997:16-20).

Benzel'e göre, Kentlerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile ilgili uluslararası kuruluşların yaptığı birçok çalışmanın olduğu bilinmektedir. Bunlar ekonomik kalkınma ve iş birliği örgütleri Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği gibi kuruluşların yapmış olduğu istatistiksel verilere dayalı faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesi ile ilgili yapılan faaliyetler her yıl nüfus yoğunluğuna ekonomik yapıya ve sosyal yaşantıya bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesi ve kentsel hizmetler ile ilgili verilerin devamlı olarak güncellendiği rapor edilmektedir (Benzel., 2007:11-16).

Karakaş 2001'a göre; kent kavramının ortaya çıktıktan sonra kentsel yönetim, kentsel kalite, kentli olma gibi kavramlar üzerinde çeşitli çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Herhangi bir kent içerisinde nüfus yoğunluğuna bağlı olarak insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri bilinçlendirilir. Kişilerin bilgiye kolay bir şekilde ulaşabilmeleri ve insan haklarına erişebilmeleri kent içerisindeki kalite kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Son dönemlerde teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin etkisiyle kentsel kalite kavramı ile ilgili çok sayıda çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Kent yönetiminin temel hedefi nüfus yoğunluğuna bağlı olarak insanların ihtiyaçlarını karşılayabilen insanlara sosyal mesajlar vererek onların bilinçlenmesini sağlayan bir yapının oluşturulmasını sağlamaktır (Karakaş., 2001:121-132).

Kent içerisinde huzur ve refah seviyesinin yüksek olması da kentsel kalite kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Kentsel kalitede kendi konutunda oturan aile sayısı fert başına düşen oda sayısı, temel donanımlarına sahip nüfusu kaldırabilen bir yapılaşma, konut ve kira harcamaları ile ilgili genel veriler, okullaşma oranları lise ve üniversiteye giriş, kent içerisinde yaşayan öğrencilerin eğitim seviyeleri, kent içerisindeki geri dönüşüm faaliyetleri, su kirliliği, çevre kirliliği gibi çevresel problemlere karşı yapılan faaliyetler, kent içerisindeki hastane sayısı ve bu hastanelerin vermiş olduğu hizmetler, kültür ve spor etkinlikleri, bir kişi başına düşen sinema salonundaki koltuk sayıları, yürüme alanları, kentteki güvenlik sistemi ve bu güvenlik sistemi doğrultusunda kentteki huzur ve refah seviyesinin yüksek olması ve ulaşım araçlarının yeterli düzeyde olması, kente ulaşımda ve kent içerisindeki yolların yapılı olması bilgi ve iletişime ulaşmanın kolay olması, kent içerisinde yeterli sayıda eğitim kurumunun bulunması, kent içerisindeki yeterli altyapının bulunması ve buna bağlı olarak insanların mağdur olmaması gibi bir çok kriter kentsel

kalite kapsamı altında incelenmektedir. Kentsel kalitenin yükseltilebilmesi için kent yönetiminin iyileştirme çalışmalarına devamlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda kent yönetiminin sosyo ekonomik durumu, teknoloji ile ilgisi, eğitim seviyesi de oldukça önemli kriterler arasında yer almaktadır (Tekeli., 2010:79-215).

2.5. Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentsel dönüşüm kavramı genel olarak çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Kentsel dönüşüm yenileme fiziksel sorunlara çözüm oluşturma, iyileştirme, çözüm bulma, yeniden üretme, canlandırma gibi olumlu kavramlar ile açıklanmaktadır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarına kaçınılmaz hale getiren başlıca faktörlerden birisi küreselleşme olarak bilinmektedir. Küreselleşme ve kentsel dönüşüm arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte topluluklar bireyler ve firmalar arasında rekabet ortaya çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm küreselleşme ve demokratikleşme sürecinden fazlasıyla etkilenen bir olgudur. Kentsel dönüşüm uygulamaları kent bölgesinde yaşayan kişilerin yaşam koşullarını ve kent kültürünün doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili halkın fikir ve düşünceleri büyük öneme sahiptir. Kent içerisinde gerçekleştirilen dönüşüm uygulamaları kent alanının özelliklerine kent sakinlerinin yaşam şekillerine ve kentin demografik yapısına uygun olarak gerçekleştirilmelidir (Korkmaz, 2013:116-140).

Tarihin ilk dönemlerinde var olan kentler günümüze kadar kentin koşulları ve yaşam şartlarına bağlı olarak birçok değişim geçirmiştir. Dünya genelinde ilk defa 19. yüzyılda Batı Avrupa'nın sanayileşmesiyle kentsel dönüşüm uygulamaları ortaya çıkmıştır. Kentsel dönüşüm özellikle kentleşme faaliyetlerinin oldukça fazla olduğu bölgelerde barınma, yenileme, kötü fiziksel koşulları iyileştirme, depreme dayanıklı yapılar geliştirme, bölgedeki çarpık kentleşmeyi düzenleme hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Günümüzde çeşitli nedenlere bağlı olarak Türkiye'de ve dünya genelinde göç faaliyetleri hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir (Özden, 2001:255-270).

Kentsel dönüşüm süreci bölge içerisindeki mimari yapının düzenlenmesini insanların daha düzenli konutlar içerisinde depreme dayanıklı yapılardan barınmalarını

sağlamaktadır. Geçmiş dönemlerden günümüze kadar kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili değerlendirmelerde birtakım tartışmaların olduğu görülmektedir. Ancak Avrupa'da yer alan gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda genel olarak kentsel dönüşüm uygulamalarının özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerdeki yapılaşmalarda oldukça faydalı olduğu düşünülmektedir (Dükkancı, 2013:20-25).

Kentsel dönüşüm uygulamaları kentsel problemlere çözüm üretme hedefiyle kent içerisinde fiziksel, sosyal ve çevresel koşullara uzun vadeli ve kalıcı çözümler üretmeyi amaçlamaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla kent yenilemenin amacından sapılarak özel sektörün rant ve kazanç alanı olarak bölgeyi istila etmesidir. Bu durumun gerçekleşmesi kent alanının ve kent sakinlerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır (Arduç, 2016:2-11).

2.6. Kentsel Dönüşümün Amaçları

Dünyayı tehdit eden en önemli sorunlardan birisi nüfus yoğunluğudur. Günden güne artan göç faaliyetleri ve kentleşme kent yapılarında bozulmalara neden olmaktadır. Büyük şehirlerde kentleşme faaliyetlerine bağlı olarak kaçak gecekondu yapımları giderek artmaya başlamıştır. Kaçak yapılan gecekondular veya eski yapılar kentin sağlığını ve yaşam kalitesini tehdit etmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları kent içerisinde plansız düzensiz ve karmaşık yapılanmanın engellenmesi için gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda bölge içerisinde depreme dayanıklı binaların yapılarak barınma faaliyetlerinin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesini hedeflemektedir (Kaban, 2011:20-24).

Kaban (2011)'ın belirttiği gibi kentsel dönüşüm üç farklı aşamada gerçekleşebilir. Bunlar;

Canlandırma: Canlandırma faaliyetleri kent alanı içerisinde üretim hizmetlerinin arttırılması veya daha sağlıklı yapıların oluşturularak bu bölgede yaşayan insanların ikamet oranının arttırılmasıdır. Özellikle kültürel ve turistik alanlarda canlandırma stratejilerinden sıklıkla yararlanılmaktadır (Kaban, 2011:20-24).

Yeniden üretim: üretimin yenilenmesi, var olanın kendini yenilemesi, sürdürmesi, sürekli bir döngü, sürekli bir hareket olarak ifade edilir (Kaban, 2011:20-24).

Soylulaştırma: Soylulaştırma kentsel mekanların yenilenmesine yeniden üretime açılmasına ve canlandırılmasına imkân tanımaktadır (Özkul ve Aydın, 2019:82-103).

Kentsel dönüşüm, bölge içerisinde yenileme canlandırma yeniden üretim gerçekleştirme soylulaştırma gibi hedefler barındırmaktadır. Kent içerisinde mekansal ve ekonomik sorunlara çözüm üretebilmek kentleşme faaliyetlerine bağlı olarak barınma imkanlarını arttırmak, fiziksel sosyal ve çevresel sorunlara kalıcı çözümler oluşturmak, kent yaşamında yaşam kalitesini arttırmak, kentsel dönüşümün hedefleri arasında yer almaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri kentin sahip olduğu fiziksel şartlar ile kentin yaşadığı toplumsal problemler arasında doğrudan ilişki kurulmasına sağlamaktadır. Toplum yaşamında meydana gelen bozulmalar ile eskiyen yıpranan veya çöküntüye uğrayan kentsel alanların yeniden düzenlenmesini sağlamaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri toplumsal bozulmaların nedenini araştırarak çözüm önerileri getirmektedir (Oktay, 2007:335).

Kentsel dönüşüm kent dokusunu oluşturan temel taşların değişim ihtiyaçlarına yapıya uygun olarak cevaplar vermektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları bölge içerisinde kentleşme faaliyetleri ile ilgili uzmanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Günümüzde kentsel mekanların oluşturulması geliştirilmesi veya yenilenmesi dönüşüm projeleri kapsamında yapılmaktadır. Kentsel dönüşüm kentsel mekanların en iyi şekilde kullanılmasını ve insanların ihtiyaçlarına cevap vermesine sağlamaktadır. Yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlerin oluşturulmasını sağlamak hedefiyle kent alanlarının gereksiz yere kullanarak heba edilmesine önlemektedir (Başaran, 2008:24-30).

Kentsel dönüşüm projeleri Keçeli (2013)'ye göre:

- Kaçak yapıların kaldırılarak daha sağlam kent alanlarının oluşturulmasını sağlar.
- Herhangi bir doğal afet durumunda yıkılma ihtimali olan binaların dönüştürülmesine sağlar.
- Kent içerisinde kalmış ve varlığı tehlike arz eden yapıların dönüştürülmesine imkân tanır.
- Kent içerisinde bulunan sağlıksız ve niteliksiz alanların yeniden kullanımını gerçekleştirir.

- Yaşam standartları dışında kalan yapıları ortadan kaldırır.
- İşlevini yitirmiş olan tarihi bölgelerin veya koruma altına alınmış alanların dönüştürülmesini sağlar (Keçeli, 2013, s. 233).

Görüldüğü üzere kentsel dönüşüm uygulamaları kentleşme faaliyetlerine paralel olarak kent içerisinde sağlıklı ve nitelikli yaşam şartlarının oluşturulmasını amaçlamaktadır.

2.7. Kentsel Dönüşümün Boyutları

Kentsel dönüşüm boyutları ekonomik boyut, sosyo ekonomik boyut, çevresel boyut ve yasal boyut kapsamında incelenmektedir. Araştırmanın bundan sonraki kısmında kentsel dönüşüm boyutları ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

2.7.1. Ekonomik boyut

Kentsel dönüşüm uygulamaları 1970 yılının son dönemlerine doğru Amerika'da ortaya çıkmıştır. 1980 yıllarının sonlarına doğru dünya ülkelerine yayılım göstermeye başlamıştır. Kentlerdeki emlak ve arsa piyasalarının yeniden canlandırılmasında kentsel dönüşümün etkileri oldukça büyüktür. Ulaşım güç olan bölgelerdeki mahallelerin varlığı veya sanayi faaliyetlerinden dolayı ciddi çevre kirliliği yaşayan alanların sayısının artması, kentsel dönüşüm uygulamaları zorunlu hale gelmiştir (Akalın, 2016:287-320).

Kentsel dönüşümün ekonomik açıdan birçok boyutunun olduğu düşünülmektedir. Çünkü kentsel dönüşüm uygulamaları ile birlikte mekanların yeniden tasarlanması, kentsel dönüşüm alanlarının canlandırılması ve yeniden üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Kentlerin fiziki olarak çöküntü alanları şekline gelmesi güvensiz ve kötü bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kentsel dönüşüm uygulamalarıyla kentin pazarlanması, kentsel yönetim uygulamalarının artması ve markalaşma gibi uygulamalar büyük bir önem kazanmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri yalnızca kentin imajını iyileştirmekle kalmamış aynı zamanda turistler ve ziyaretçiler için kenti daha çekici bir hale getirmiştir. Özellikle tarihi alanlarda gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları bu bölgeye ziyarette bulunan insan sayısının artmasına ve kentin maddi olarak kalkınmasına yardımcı olmuştur (Keleş, 2008:50-54).

Kent merkezlerinde kentsel dönüşüm uygulamalarına bağlı gerçekleştirilen ticari faaliyetler küresel toparlanmaları sağlamıştır. Tarihi dokuya özgü mekanların kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yeniden canlandırılması, bu bölgedeki tarihi ve turistik gezilerin artmasına neden olmuştur. Görüldüğü üzere kentsel dönüşüm uygulamalarının ekonomik boyutu kent yaşamını olumlu yönde etkilemektedir. Kent alanının kalkınması ve ekonomik anlamda yeni bir ivme kazanması kentsel dönüşüm uygulamaları ile doğru orantılı olarak incelenmektedir (Korkmaz, 2013:116-140).

2.7.2. Sosyo ekonomik boyut

Kent alanları içerisinde farklı kültür ve medeniyetlerden gelen tüm insanlar bir arada yaşamaktadır. Özellikle son dönemlerde kırsal alanlardan kentsel alanlara göçlerin meydana gelmesi veya çeşitli nedenlere bağlı olarak yurt dışına ülkemizden göçlerin gerçekleşmesi kentsel dönüşüm uygulamalarındaki sosyokültürel boyutu ortaya çıkarmıştır. Günümüz kentleri depreme dayanıklı kentsel alanların oluşturulması kentin sahip olduğu tarihi doğal ve kültürel mirasının korunması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi hedefler doğrultusunda oluşturulmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarıyla özellikle tarihi ve turistik alanlarda ve sosyal kültürel yapının korunması hedeflenmektedir. Aynı zamanda İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde popüler olan kentlerin tarihi yapısını koruyabilmesi hedeflenmektedir (Kaban, 2011:20-24).

İnsanların kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek alanların oluşturulması, yetersiz altyapı sistemlerinin düzenlenmesi, kentin doğal ve tarihi dokusunun korunması gibi konularda kentsel dönüşümlerin sosyal ekonomik boyutundan yararlanılmaktadır. Günümüzde modern yaşam şartları ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte tüm insanlar güvenlikli bir ortamda barınma ihtiyacı hissetmektedirler. Kent güvenliği politikası kapsamında kentsel dönüşüm uygulamalarının oldukça yararlı olduğu düşünülmektedir. Yerel güvenlik politikası kapsamında gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları çarpık kentleşme durumunu ortadan kaldırmaktadır (Başaran, 2008:24-30).

Çarpık kentleşmenin ortaya çıkardığı en önemli problemlerden birisi trafik sorunu olarak gösterilebilmektedir. Yapılan araştırmalara göre kent sakinleri işe gidip gelirlerken coğrafi konum yolculukların uzunluğu ve kentsel yoğunluk arasında paralellik olduğu görülmektedir. Trafikte harcanan zaman uzadıkça insanların psikolojik olarak kendilerini

kötü hissettikleri aile ve yakın çevreleriyle yeterli düzeyde vakit geçiremedikleri düşünülmektedir. Bu durum insanlardaki stres düzeyinin artmasına evliliklerde ve kişiler arası ilişkilerde sorunlarım çıkmasına neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamaları, çarpık kentleşmenin kent yaşamını problem haline getiren sorunları ortadan kaldırmaya yönelik gerçekleşmektedir. Türkiye'de sanayileşme süreci, yerleşme politikası ve çarpık kentleşme sorununu ortaya çıkarmıştır. Kentlerde kontrolsüz şekilde tarihsel ve kültürel değerlerin tahrip edilmesine sebep olmuştur. Hızlı kentleşme süreci kültürel anlamda birçok tarihi eserin tahrip edilmesine neden olmuştur (Keleş, 2008:50-54).

2.7.3. Çevresel boyut

Çarpık kentleşmenin yaşandığı kentlerde kent sakinleri günlük yaşamda birçok problem ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kentin altyapısının yetersiz olması, yolların bozuk olması, çok fazla trafiğin olması kent yaşamlarının yeterince temiz olmaması, çocuk bahçeleri ve parklar gibi sosyal alanların yeterli olmaması, katı atıkların uygun olmayan bölgelere bırakılması, gıda ürünlerinin sağlıksız olması gibi birçok sorun söz konusu olmaktadır (Can, 1993:307-314).

Kentleşme ile ilgili sorunlar toplumun huzur ve refah seviyesini olumsuz yönde etkilemektedir. İdeal kent yaşantısı genel olarak çevre kirliliğine göz önünde bulunduran çevresel huzur ve refahı birinci planda tutan unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Kent halkı genel olarak kentsel dönüşüm ile ilgili fikirlerinde kültürel ekonomik, siyasal ve toplumsal haklar üzerinden görüşmeler gerçekleştirmektedirler. Kentte yaşayan vatandaşların çevresel boyutta sahip olduğu birçok hak bulunmaktadır. Her bireyin su, hava, gürültü gibi çevresel kirlenmelerin olmadığı bir bölgede yaşama hakkı bulunmaktadır. Konut alanları dinlenme, eğlenme ve ulaşım faaliyetlerini insanların ihtiyaçlarına yönelik olarak gerçekleştirmelidir. Kentte yaşayan tüm vatandaşların boş zamanlarını değerlendirme ve spor yapma olanaklarından yararlanabilme hakkı bulunmaktadır (Değirmenci, 2009:29-31).

Kentsel dönüşüm uygulamaları ile birlikte kentsel dönüşümün çevresel boyutu kapsamında insanların ihtiyaçlarına yönelik uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları insanların yaşama hakkı üzerinden ihtiyaç duydukları alanları meydana getirmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri hayata geçirilirken kentin altyapısı

çevresel şartları kültürel yapısı göz önünde bulundurulmaktadır. Dönüşüm bölgelerinde kent sakinleri için günlük aktiviteleri yapabilecekleri sosyal alanların oluşturulması, ulaşım hatlarının sade ve karmaşıklıktan uzak bir şekilde gerçekleştirilmesi kritik bir öneme sahiptir (Özden, 2001:255-270).

2.7.4. Yasal boyut

Kentsel dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesinde yönetimsel ve yasal boyutun etkisi oldukça büyüktür. Özel kurumlar ve devlet tarafından gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları yasal şartlara ve standartlara uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Kentsel dönüşüm projeleri yerel yönetim ve özel kuruluşlar tarafından halkın istek ve ihtiyaçlarına göre gerçekleştirilmektedir. Genel olarak incelendiğinde dünya genelinde kentsel dönüşüm uygulamaları yasal bir çerçevede yürütülmektedir. Yasal çerçeve içerisinde yasaların birbirleriyle uyumlu olması birbirini tamamlar nitelikte olması kritik bir öneme sahiptir (Yiğitcanlar, 2001:55-58).

Kent yapısı içerisinde yasal şartlara uygun olmayan kentsel dönüşüm uygulamaları devlet tarafından kabul edilmemektedir. Bu süreç içerisinde mülkiyet hakkından kaynaklanan tüm problemler sürecin işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorunun aşılabilmesi ve sürecin aksamadan devam edebilmesi için yasaların düzenleyici maddelerinden yararlanılmaktadır. Sonuç olarak yasal dayanak kadar yönetimsel anlamda yetki paylaşımları daha son derece önemlidir. Sorumlulukların bilincinde ve yasal olan tüm kentsel dönüşüm projeleri kentin gelişimi ve yeniden canlanması açısından oldukça önemlidir (Korkmaz, 2013:116-140).

2.8. Kentsel Dönüşüm Yöntemleri

Kentsel dönüşüm yöntemleri kentsel koruma, soylulaştırma, kentsel iyileştirme ve kentsel canlandırma olarak ifade edilmektedir. Araştırmanın bundan sonraki kısmında kentsel dönüşüm yöntemlerine yer verilmiştir.

2.8.1. Kentsel koruma

Koruma kavramı tarihte İtalyan Rönesans'ına kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. İlk olarak anıtların onarımı ile başlayan bu dönemde yaşanan hızlı değişim tahribatın yanında duyarlılığı ve tepkiyi de geliştirmiştir. Rönesans döneminde kentlerin kuruluş aşamasında

yeni yerleşim yerleri arayışı yerine eskinin korunması ve değerlendirilmesi anlayışının tercih edilmesi tarihte kentsel koruma kavramına verilen önemi göstermektedir (Can, 1993:307-308). Kentsel koruma, kentin sahip olduğu kültürel varlıkların sağlıklaştırılmasını ve buna paralel olarak modern yaşamla kentsel dokunun bütünleştirilmesini ifade etmektedir (Yılmaz, 2015:9). Bir başka tanıma göre ise kentsel koruma, toplumun geçmişten günümüze sahip olduğu sosyal ve ekonomik koşullarının, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının yaşanan hızlı gelişmeler karşısında kaybolup gitmesinin engellenmesi, kentin sahip olduğu dokunun modern yaşamla bütünleştirilmesi ve kültürel varlıkların topluma fayda sağlayabilecekleri derecede sağlıklaştırılmasıdır (Polat, 2008:31).

Avrupa kentlerinin en önemli kentsel dönüşüm yöntemleri kentsel koruma olarak bilinmektedir. Kentsel koruma kentin özelliklerine zarar vermeden korumayı temel hedef olarak belirlemiştir. Özellikle tarihi ve turistik yapıların topluma kazandırılmasında kentsel koruma yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Kentsel koruma yöntemleri toplumun istek ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilmektedir. Günümüzdeki kentler ekonomik, sosyal ve mekânsal özelliklerin bir bütün halinde ele alındığı şekilde değerlendirilmektedir. Ulusal ölçekte projeler gerçekleştirilirken kentteki yaşam kalitesi ve kentin sahip olduğu tarihi ve turistik özellikler göz önünde bulundurulmaktadır (Oktay, 2007:335).

Kentsel koruma uluslararası ve ulusal Politikalar kapsamında incelenmektedir. Kentsel koruma yöntemleri kentsel dönüşümün en önemli dinamiklerinden birisi olarak ifade edilmektedir. Kentsel doku içerisinde hasar gören tahrip edilen alanların yenilenmesinde kentsel koruma ilkelerine bağlı olarak kentlerin topluma kazandırılmasında etkili olmaktadır (Arslan, 2013:50).

2.8.2. Soylulaştırma

Soylulaştırma, kentsel dönüşüm uygulamaları ile kent içerisinde çöküntüye uğramış kentsel alanların iyileştirilmesi faaliyetine dayanmaktadır. Soylulaştırma yöntemi genellikle tarihi parçaların sosyal ve kültürel değerleri kaybettirilmeden ıslah edilmesi anlamına gelmektedir. Özellikle ülkemizde ve dünya genelinde tarihi ve turistik açıdan oldukça zengin kentlerde soylulaştırma yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Soylulaştırma yöntemleri kentsel dönüşüm uygulamalarında olmazsa olmaz stratejilerden

birisi olarak kabul edilmektedir. Soylulaştırma kentsel mekanların yenilenmesine yeniden üretime açılmasına ve canlandırılmasına imkân tanımaktadır (Özkul ve Aydın, 2019:82-103).

Soylulaştırma yönteminin üç temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan birincisi düşük gelir grubuna sahip nüfusu olan bölgelerin yeniden canlandırılmasıdır. Fiziksel olduğu kadar sosyo-ekonomik açıdan da toplumun geliştirilmesini sağlamaktadır. Soylulaştırma neticesinde mahallenin karakterinin değiştiği görülmektedir. Kent merkezinde yaşayan tüm vatandaşlar soylulaştırma faaliyetleri doğrultusunda yaşam standartlarına yükseltmektedirler. Bu bölgede ikamet eden kişilerin daha sağlıklı ve verimli alanlarda barınma ihtiyaçlarına karşıladıkları görülmektedir (Keleş, 2008:50-54).

Soylulaştırma ile tarihsel dokular daha modern bir yapıya sahip olmaktadır. Aynı zamanda tarihi ve turistik mekanların ulusal ve uluslararası düzeyde ziyarete açılmasını daha sağlıklı turistik faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. İstanbul sahip olduğu tarihi ve turistik değerleri nedeniyle soylulaştırma stratejisinin en fazla kullanıldığı illerden birisi olarak değerlendirilmektedir. Bu bölgede yaşayan kişiler soylulaştırma yönteminin kullanılması ile yaşam kalitelerine olumlu yönde arttırmışlardır (Artuç, 2016:2-11).

2.8.3.Kentsel iyileştirme

Kentsel iyileştirme kentsel dönüşüm faaliyetlerinde koruyucu bir eylem olmakla beraber yerleşim yerinin bütününü veya bir kısmını aktif hale getirmek için kullanılmaktadır. Kentsel iyileştirme kentsel dönüşüm stratejilerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Kentsel iyileştirme yöntemindeki esas hedef kendine öz nitelikleri kaybolmadan deformasyona uğramış kentlerin eski hallerine dönüştürülmesidir. Kentsel iyileştirme hem Kent yapısının eski halinden daha iyi bir şekle getirilmesine hem de kent alanı içerisinde yaşayan vatandaşların yaşam standartlarının yükseltilmesini sağlar. Kentsel iyileştirme yöntemi ulusal ve uluslararası alanda fazlasıyla tercih edilen yöntemlerden birisidir özellikle kentsel dönüşüm projelerinde genel olarak kentsel iyileştirme temelli uygulamaların gerçekleştirildiği görülmektedir (Arslan, 2013:1-45).

Kentsel iyileştirme toplumun daha sağlıklı ve verimli bir kent alanı içerisinde yaşamasını sağlamaktadır. Kent içerisinde yapıların kentsel dönüşüm projeleri ile insanların ihtiyaçlarını karşılayabilir düzeye getirilmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle kentsel iyileştirme, kentin aktifleştirilmesini ve kentin daha modern hale getirilmesini, kentin daha sağlıklı ve ihtiyaçlara yönelik dönüşüm yaşamasını sağlamaktadır (Sarpkaya, 2011:36-40).

2.8.4. Kentsel canlandırma

Kent alanlarının bazı faktörlere dayalı olarak canlılığını kaybetmeleri üzerine başta tarihi kentler olmak üzere sosyal alanlarda canlandırma faaliyetleri yapılmaktadır. Kentsel dönüşüm yöntemlerinden bir diğeri kentsel yeniden canlandırma stratejileri olarak bilinmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinin temel hedeflerinden birisi kent alanlarının yeniden canlandırılmasıdır. Canlandırma faaliyetleri kent alanı içerisinde üretim hizmetlerinin arttırılması veya daha sağlıklı yapıların oluşturularak bu bölgede yaşayan insanların ikamet oranının arttırılmasıdır. Özellikle kültürel ve turistik alanlarda canlandırma stratejilerinden sıklıkla yararlanılmaktadır (Kaban, 2011:20-24).

İnsanların kentlere ait algılarının olumlu yönde gelişmesinde kentsel yeniden canlandırma yöntemlerinin etkisi oldukça büyüktür. Kentsel yeniden canlandırma kentin geri kalmışlık, çöküntüye uğramışlık veya deformasyona uğramışlık gibi durumlarının ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır. Kentsel yeniden canlandırma uygulamaları ile kentlerin üretim faaliyetleri nitelikleri ve kentler ile ilgili bakış açısı pozitif yönde gelişmiştir (Şen, 2011:1-21).

2.9. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

Türkiye'de kentsel dönüşüm projeleri genel olarak yasal düzenlemelere bağlı gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de kentsel dönüşüm ile ilgili çok sayıda yasal düzenleme bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarına dayanaklık eden yasal düzenlemeler 3194 sayılı İmar Kanununun arsa ve arazi düzenlemeleri başlığı kapsamında 2981 sayılı İmar Affı Kanunu 51104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Kanunu 5393 Sayılı Kanunun Belediye Kanununun Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı Başlıklı 73 Maddesi 63006 Sayılı Afet Riski altındaki

alanların dönüştürülmesi hakkındaki kanun şeklinde ifade edilmektedir. 2004 yılında çıkarılmış olan 5.104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu ülke içerisinde çok sayıda kentin yenilenmesinde etkili olmuştur (Yapraklı ve Noksan, 2021:69-93).

5 Temmuz 2005 tarihinde yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması hakkındaki kanun ise yeniden düzenlenerek afet riskine karşı yapıların korunmasına yönelik oluşturulmuştur. 5393 sayılı kanun incelendiğinde kentsel dönüşümle gelişim alanı başlığı altında yerel yönetimlerin kentsel dönüşüm süreçlerine katılım göstermesi temel hedef olarak belirlenmiştir. Türkiye deprem bölgesi bir ülke olarak tanımlanmaktadır. Geçmiş dönemlerde depreme dayalı olarak birçok can ve mal kaybı yaşanmıştır. 2012 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 6306 sayılı kanun kapsamında kentsel dönüşüm kanunu ortaya çıkarılmıştır. 6336 sayılı kanunun 1 maddesinde afet riski taşıyan alanların riskli alanlar oldukları ve bu alanların sağlıklı ve güvenli yaşam alanlarına çevrilmesi gerektiği esası belirlenmiştir. Kanun ile birlikte yalnızca afet sonrasına ilgilendiren uygulamalar son bulmuş, afet algısı afet gerçekleşmeden önce alınan tedbirler doğrultusunda düzenlenmiştir (Artuç, 2016:2-11).

Kanun kapsamında TOKİ ve idareye büyük yetkiler verilmiş kent alanlarında kentsel dönüşüm projeleri arttırılmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri Türkiye'nin birçok yerinde uygulanmıştır. Kentsel dönüşüm uygulama örnekleri; (Özkul ve Aydın, 2019:82-103).

-Küçükçekmece Ayazma Tepeüstü Projesi,

- Sulukule Kentsel Yenileme Projesi,

-Ankara Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi,

-Ankara Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi,

-Bursa Zafer Meydanı Projesi

Türkiye'de gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projelerine verilen bazı örneklerdendir. Araştırmanın bundan sonraki kısmında Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulama örnekleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

2.10. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulama Örnekleri

Türkiye'de kentsel dönüşüm projeleri kentleşme faaliyetlerinin artması ve nüfus yoğunluğuna bağlı olarak büyük bir artış göstermiştir. 2004 yılında başlayan Küçükçekmece Ayazma Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi; Mehmet Akif Mahallesi, Ziya Gökalp Mahallesi, Ayazma Mevki ve Tepeüstü Mevki gecekondularına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Proje plansız, altyapısız ve yoğun sosyal dışlanmanın yaşandığı bölgelerdeki dönüşümü hedeflemiştir (Turgut ve Ceylan, 2009:23-51).

Olimpiyat Stadı ve Organize Sanayi Bölgesi kuzeyinde yer alan toplu konut alanlarının Güney kısmında tam otoyolu bulunmaktadır. Alanın olimpiyat köyüne komşu olması, Olimpiyat Köyü ve Atatürk Olimpiyat Stadı'nın bir bütün halinde ele alınmasını sağlamıştır. Projenin çıkış noktasındaki esas hedefler deprem riski sebebiyle güvenli bir yaşam alanının oluşturulmasıdır. Aynı zamanda kaçak yapıların yıkılarak daha güvenli bölgelerin oluşturulmasıdır (Uslu ve Yetim, 2006:169-179).

Sulukule yenileme projesiyle dünya mirasının korunması, yaşayan kültürün koruma altına alınması, fiziksel çöküşün engellenmesi, yaşam şartlarının iyileştirilmesi, kent sakinlerinin sosyal Kalkınma projelerine dahil edilmesi bölgenin iktisadi ve ekonomik gelişiminin sağlanması bölgenin tarihi dokusunun sürekliliğinin arttırılması gibi hedefler gerçekleştirilmiştir (Özkul ve Aydın, 2019:82-103).

Yenileme projesi kapsamında yenilenen konutların yanı sıra bu konutların yanına otel, okul ve kültürel alanların yapılması öngörülmüştür. Bölgede yaşayan kişilere 15 yıla kadar taksit yöntemiyle ev sahibi olma hakkı tanınmıştır (Güzey, 2009:73-79).

Portakal Çiçeği Vadisi kentsel dönüşüm projesi gecekonduların istila ettiği vadi alanının tekrardan canlandırılması ve korunmasına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Proje ile Ankara'ya çağdaş ve modern bir görünüm kazandırılması hedeflenmiştir. Kentsel dönüşüm projesi ile Portakal Çiçeği Vadisi'nin kentsel ve kültürel özelliklerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Belediye Portakal Çiçeği Vadisi Projesi ile imar hakları karşılığında yapılacak konutlardan kişilere mülk edinebilme hakkı vermiştir. Proje Portaş ve Ankara Büyükşehir Belediyesi, girişimciler ve arsa sahiplerinin katılımıyla birlikte gerçekleştirilmiştir (Uslu ve Yetim, 2006:169-179).

Kuzey Ankara girişi kentsel dönüşüm projesi Esenboğa Havalimanı'na 13 kilometre Ankara Kent merkezine ise 10 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Projenin geniş bir alana yayılmış olması uygulama işlemlerinin kolay bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamıştır. (Yapraklı ve Noksan, 2021:69-93).

2.11. Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ile İlgili Cinsiyet Dinamikleri

Kentsel dönüşüm uygulamaları son dönemlerde küreselleşme ve modernleşme etkisi altında gerçekleşen uygulamalar olarak bilinmektedir. Toplumsal hareketler toplumda yer alan kadınları ve erkekleri farklı şekillerde etkilemektedir. Bu nedenle araştırmalarda kentsel dönüşüm faaliyetlerinin kadınlar üzerindeki etkisi oldukça önemli bir konu olarak ifade edilmektedir. Toplumsal ekonomik cinsiyet, din, kültürel boyutları olan kentsel dönüşüm hareketleri toplumun sınıfsal olarak şekillendiği ve hayat bulduğum yeni bir hareket olarak Kömürcüoğlu (2012) tarafından ifade edilmektedir (Kömürcüğlu, 2012:42-44).

Toplumsal yapıların cinsiyet unsuru üzerine olan etkisi kentsel dönüşüm kavramının tartışma konusu haline gelmesine neden olmuştur. İstanbul'a çeşitli nedenlerle göç eden insanlar tamamen kendi çabaları doğrultusunda gecekondu mahallelerine yerleşmeye çalışmakta, kendilerine özgü ortak yaşam alanları oluşturmaktadırlar. Gecekondu mahalleleri insanların ekonomik, sosyal veya sağlık yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir (Oktay, 2007:335).

Gecekondu mahallelerinde genellikle göç ile meydana gelen problemlerin fazlasıyla yaşandığı halkın bulunduğu bölgeye karşı adaptasyon sorunları yaşadıkları görülmektedir. Kentsel dönüşüm hareketleriyle halkın kentle uyum sağlama, yaşam kalitesini yükseltme, daha sağlıklı barınma alanları elde etme gibi durumlar hedeflenmektedir. Kentsel dönüşüm hareketlerinin gerçekleşmesi ile birlikte gecekondu alanlarında kentsel yapılar üretim alanları ve modern binalar ortaya çıkmaktadır (Artuç, 2016:2-11).

Kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte bölgenin kalkınmasını hedefleyen uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Örneğin; bu bölgelere yeni üretim alanlarının oluşturulması, sosyal tesislerin kurulması veya toplumsal kalkınma projelerinin gerçekleştirilmesi örnek

olarak verilmektedir. Bu bölge içerisinde kentsel dönüşüm uygulamalarının gerçekleşmesi kadınların üretim alanlarına dahil olmalarını sağlamaktadır (Şen, 2011:1-21).

Toplumsal cinsiyetçiliğin oldukça ön planda olduğu günümüzde modernleşme hareketi ile birlikte kadının ekonomik, sosyal ve politik yaşam içerisine dahil edilmesi kentsel dönüşüm uygulamaları ile birlikte mümkün olmaktadır. Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği alanlarda sosyal tesislerin kurulması bu bölgede yaşayan kadınların eğitim, sağlık ve psikososyal açıdan desteklenmelerini sağlamaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarının cinsiyet dinamikleri üzerine olumlu yönde bir etkisi bulunmaktadır. Gecekondu mahallelerinde yaşayan kadın ve erkeklere yeni iş olanaklarının tanınması veya yeni sosyal ortamların oluşturulması gibi yararların haricinde ailelerin daha sağlıklı yapılar içerisinde barınmalarını sağlamaktadır (İslam ve Enlil, 2010:317-355).

Arslan (2013)'a göre; gecekondu mahallelerinin daha modern ve kültürel açıdan zengin alanlara dönüştürülmesi, küreselleşmenin getirmiş olduğu sonuçlardan birisi olarak tanımlanmaktadır. Literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında kentsel dönüşüm uygulamalarının ve kentleşme faaliyetlerinin kadının yaşamına olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Bu kente tutunma ve yoksulluk ile mücadele etme konusunda en fazla çabayı gösteren kadınlar aile kurumunun korunmasında ve sürdürülmesinde daha çok sorumluluk sahibi altına girmişlerdir (Arslan, 2013:1-45).

Sarpkaya (2011)'da Arslan (2013)'ı desteklemekte ve kadınlar kapitalizmin de etkisiyle birlikte kentleşmenin olumsuz etkilerinden en fazla etkilenen bireyler olarak bilinmektedir. Feminist literatür içerisinde kentleşme faaliyetlerinin kadınları özel alanlara evlere daha çok hapsettiğine dair bilgiler mevcuttur. Ancak literatürdeki genel çıkarımlara bakıldığında kentsel dönüşüm faaliyetlerinin ve kentleşmenin kadınlar için yeni üretim alanlarına dahil olma, modernleşme ve kendini geliştirme konusunda yararlı olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de kentsel dönüşüm faaliyetleri ile kadınlar sosyal yaşam içerisinde dahil edilmiş, kentsel dönüşüm projeleri kapsamında kalkınma programlarına dahil edilmiştir (Sarpkaya, 2011:36-40).

Kentsel dönüşüm cinsiyet dinamiklerine bakıldığında erkeklere nazaran kadınları daha fazla etkilediği görülmektedir. Özellikle kırsal kesimlerden kent bölgelerine göç eden

kadınların kentsel dönüşüm uygulamaları ile toplumsal, sosyal, kültürel alanlara adaptasyon sağladıkları ve üretim faaliyetlerine dahil olarak ekonomik özgürlüğe sahip oldukları görülmektedir. Aynı zamanda kentsel dönüşüm faaliyetleri ile gecekondu yapılarından daha sağlıklı ve depreme dayanıklı binalarda barınma imkanları kadınların hastalık, erken doğum, bebek ölümleri gibi olumsuz durumlardan korunmalarını sağlamıştır (Oktay, 2007:335).

2.12. Literatür

Günümüzde Türkiye'nin tüm illerinde kentsel dönüşüm uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri gecekondu mahallelerinin daha sağlıklı ve modern alanlara dönüşmesine sağlayan depreme dayanıksız olan binaların yıkılarak depreme daha dayanıklı binaların yapılmasını öngören bu alanlara sosyal tesisler, yeni üretim alanları ve kalkınmaya yönelik sosyal alanlar oluşturan projeler olarak bilinmektedir (İçli, 2011:43-47).

Kentsel dönüşüm uygulamaları tüm dünyada kabul edilen ve desteklenen uygulamalar olarak bilinmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları hem özel hem de kamu hizmetleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle ülkemizde zaman zaman kentsel dönüşüm faaliyetlerine özel kurumların yapmış olması rant endişesi nedeniyle eleştirilmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin hem kadınlar hem de erkekler üzerine birçok etkisi bulunmaktadır. Kırsal alanlardan kentsel alanlara göç eden ailelerin bu bölgelerde toplumsal, sosyal, sağlık, eğitim ve kültürel alanda birçok problem ile karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri ile topluma daha sağlıklı ve güvenilir bir ortam kazandırılması amaçlanmıştır (Keleş, 2008:50-54).

Bu bilgilerden yola çıkarak bu araştırma konusunda İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi konusu incelenmiştir. Çalışmanın hedefi; Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi'ndeki kentsel dönüşüm süreci ile ilgili kadınların fikir ve düşüncelerini alarak kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir. Konu alanıyla ilgili literatürde yer alan ilgili araştırmalar çalışmanın bu kısmında verilmiştir.

Tümtaş ve Ergun 2016 araştırmalarında göçün toplumsal ve mekansal yapı üzerine etkileri konusunu değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar göçün toplumsal olarak göç alan ve göç veren bölgeleri doğrudan etkilediklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda fazla göç alan illerde mekansal yapı olarak gecekondulaşma faaliyetlerinin fazlasıyla gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle göçü fazla alan büyük illerde mekansal yapının genellikle gecekondulaşma şeklinde gerçekleştiği bilgisi verilmiştir. Çalışma kapsamında toplumsal ve mekansal yapının olumlu yönde gelişmesine yönelik kentsel dönüşüm projelerinin desteklenmesi gerektiği çalışma sonucunda elde edilen veriler arasında yer almaktadır.

Aslan 2017 çalışmasında kentsel dönüşüm sürecinin bireylerin günlük hayat pratikleri üzerindeki etkisi Esenler Turgut Reis Mahallesi örneği konusunu incelemiştir. Çalışma kapsamında kentsel dönüşüm sürecinin bireyler üzerinde olumlu yönde bir etkisi olduğu ifade edilmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamaları ile yeni sosyal ve kültürel alanların kurulması bu bölgede yaşayan kadınların çocukların ve diğer bireylerin bu imkanlardan yararlanmalarını sağlamıştır. Aynı zamanda bölgeye kurulan parklar, kütüphaneler, spor alanları ve sosyal tesisler bu bölgede yaşayan bireylerin günlük yaşamlarında daha üretken ve sosyal bireyler olmalarını sağlamıştır. Genel olarak çalışma kapsamında kentsel dönüşüm sürecinin bireylerin günlük hayat pratikleri üzerine olumlu yönde bir etkisi olduğu ifade edilmiştir (Aslan, E., 2017).

Demirel ve Sağ 2019 çalışmalarında kentsel dönüşüm sürecinde sosyal etki değerlendirmesi: Sümer Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi konusunu incelemişlerdir. Çalışma kapsamında kentsel dönüşüm sürecinin aşamaları ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Aynı zamanda kentsel dönüşüm sürecinin özellikle kırdan kente göç faaliyetlerinin fazlasıyla gerçekleştiği illerde yapılması gereken bir proje olduğu vurgulanmıştır. Araştırmacılar kentsel dönüşüm projelerinin etki mekanizmaları ile ilgili sosyal faaliyetin olumlu yönde geliştiğini tespit etmişlerdir. Sümer Mahallesi kentsel dönüşüm projesinin bu bölgede yaşayan insanların barınma sağlıklı yaşama yaşam kalitesini yükseltme gibi olumlu yönde etkiler sağladığı rapor edilmiştir (Demirel T., Serdaroğlu Sağ, N., 2019:21 (2):350-368).

İçli (2011)'ye göre; Denizli'nin belli bölgelerinde kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesi, bu bölgede yaşayan insanların eğitim, kültür ve sosyal açıdan olumlu

yönde etkilenmelerini sağlamıştır. Kültür ve sosyal açıdan olumlu yönde etkilenmelerini sağlamıştır. Kentsel dönüşüm projeleri ile bu bölgeye eğitim alanlarının kurulması kütüphanelerin ve sosyal tesislerin yapılması bu bölgede okuma yazma bilmeyen kadınların eğitim almalarını sağlamıştır. Aynı zamanda farklı üretim alanlarında kadınlar kendilerine yeni iş imkanları bulmuş, farklı sertifikalar elde etmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen verilere bakıldığında kentsel dönüşümle ilgili sosyolojik faaliyetlerinin özellikle kadınlar ve çocuklar üzerine olumlu yönde etkileri olduğu ifade edilmiştir (İçli, G., 2011:3 (1), 43-57).

Yapraklı ve Noksan 2021 çalışmalarında kentsel dönüşüm hizmetlerinin kentsel yaşam kalitesi algısı üzerindeki etkisinin incelenmesi: Erzurum ili örneği üzerinden ifade etmişlerdir. Çalışma kapsamında Erzurum ili kent merkezinde yapılan kentsel dönüşüm projesinin kentsel dönüşüm hizmetlerinde olumlu yönde bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu bölgede gerçekleşen üretim alanları sosyal tesisler, spor salonları, otoparklar, çocuk parkları, kentsel yaşam kalitesinin yükselmesini bu bölgede yaşayan insanların daha modern ve çağdaş bir yaşama adaptasyon sağlamasına imkan tanımıştır. Araştırmacılar kentsel dönüşüm hizmetlerinin Türkiye'de hem de dünya genelinde insanların daha modern ve toplumsal yaşamaları için oldukça gerekli uygulamalar olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bölgede oluşturulan üretim tesisleri kent merkezinde yaşayan birçok vatandaş için istihdam alanı olmuştur. Aynı zamanda kent merkezinde insanların kültürel ve toplumsal yaşamlarına uygun olarak daha sağlıklı binaların yapılması bu bölgede yaşayan insanların yaşam kalitelerini yükseltmelerini sağlamıştır (Yapraklı, Ş., Noksan, E. , 2021:11 (1), 69-93).

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması konu başlıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli nitel araştırmadır. Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, A.,Şimşek, H., 2008:39). Gündelik hayattan sınırlı bir zaman ve durumda çoklu bilgi toplamaya ve betimlemeye imkân veren durum çalışması araştırması (Creswell, 2015:97) kullanılmıştır. Durum çalışmasının betimsel yönü sayesinde, belli temalar üzerinden bulgular yorumlanmıştır Konunun ana çerçevesinden uzaklaşmamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu görüşmelerin çatısını oluşturmuştur. "Görüşme çerçevesi; farklı katılımcılardan daha sistematik, karşılaştırılabilir ve bütünlüklü bilgi elde edebilme (Kümbetoğlu, 2008:75)" olanağı sağladığı gibi gerekli durumlarda konuyu derinleştirme imkânı sunduğu için tercih edilmiştir. Bu araştırmada durum çalışması araştırması kullanılmasının en önemli nedeni bölgede kentsel dönüşümden etkilenen kadınlarla yapılan görüşmelerde sınırlı zaman ve durumda çoklu bilgi toplamaya imkân vermesidir. Yapılan bu odak görüşmeler üzerinden durumu tanımlamaya ve açıklamaya olanak sunmasıdır.

Bu araştırma kartopu örneklem metoduyla ulaşılan 2010-2020 yılları arasında Fikirtepe'de yaşamış 30 kadın ile nitel araştırma metotları içerisinde odak görüşmeleri yapılmıştır. Bu araştırmada kartopu örneklem metodunun kullanılmasının en önemli nedeni 2010-2020 yılları arasında bölgenin nüfusunda yoğun bir hareketlilik olması sebebiyle hedef olarak belirlenen, o tarihler arasında bölgedeki kentsel dönüşüm sürecini yaşamış, 30 kadına kişiden kişiye ilerleyerek ulaşılabilmesine, kişiden kişiye, kişiden de durumlara ulaşarak olguları açıklamayı olanak sağlamasıdır. Araştırmanın ikinci bölümünde yerel yönetimde çalışan meslek elemanları ve Fikirtepe muhtarı ile yarı-yapılandırılmış soru formuyla derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Çalışma

tematik veri analizine uygun olarak görüşmeler yapılarak tematikleştirilmiştir. Araştırma kapsamında 30 kadın katılımcıya 26 soruluk görüşme formu uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Aynı zamanda 3 belediye çalışanı ve 3 mahalle muhtarı olmak üzere 6 yerel yönetim çalışanına 12 soruluk görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler tematik veri analizi kapsamında yorumlanmıştır.

Araştırmanın veri analizinde görüşmecilerin ifadelerine aynen aktarımı betimsel bir yol izlenirken, literatürdeki çalışmalar ve kavramlarla nedensellik ilişkisi kurmak için kavramlar ve söylemler analiz edilerek yorumlanmıştır. Görüşme soruları aşağıda verilmiştir.

3.2. Araştırma Alanı

Bu çalışma kapsamı ve sınırlılıkları içerisinde Fikirtepe mahallesinde 2021-2022 tarihleri arasında mahallede ikamet eden 18 yaş üstü kadınlar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi rastgele seçilen, kartopu örneklem metoduyla ulaşılan 30 kadın katılımcı ve 6 yerel yönetim çalışanı oluşturmuştur.

3.3. Veriler ve Toplanması

Bu çalışma, insan deneyimleri üzerine odaklanması sebebiyle Fikirtepe mahalle sakinlerine uygulanacak 26 soruluk görüşme formunun, Kadıköy Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü çalışanları ve muhtarlar ile yarı yapılandırılmış 12 soruluk görüşme formun verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanması şeklinde olacaktır. Bu araştırmanın en önemli noktalarından birisi kentsel dönüşüm uygulamalarının kadınlar üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. O nedenle katılımcılara 26 soruluk görüşme formu hazırlanarak kentsel dönüşüm sürecinin etkileri araştıralacaktır.

Belediye çalışanlara ve muhtarlara süreç hakkında yarı yapılandırılmış 12 soruluk görüşme formu uygulaması sonucunda elde edilen veriler tematik nitel analiz yöntemine göre çözümlenerek, nitel araştırma yöntemleri kapsamında yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde yer alan bulgular, tez araştırma önerisi oluşturulması için yapılan ön araştırmanın verilerine dayanmaktadır. Bu veriler üzerinden araştırma çerçevesi tekrar değerlendirilerek son hali oluşturulmuştur

4.1. Bulgular

4.1.1. Kadıköy ilçesi ve Fikirtepe Mahallesi kent profili

Bu araştırmanın bulguları iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kadıköy ilçesine bağlı Fikirtepe mahallesinin Kadıköy ilçesi ile birlikte yapısal olarak sahip olduğu kentsel olanaklarının profiline yer verilmektedir. İkinci bölümde ise mahallenin aktörlerinden olan 6 kişi ile yapılan derinlemesine görüşmenin değerlendirilmesini kapsamaktadır.

4.1.1.1. Mahallenin tarihçesi

Fikirtepe; halk arasındaki ifade edildiğine göre, yöre, adını derviş Fikir Baba'dan alır. 18. yüzyılda, o zamanlar "Kadıköy Deresi" olarak bilinen Kurbağalıdere, Hasanpaşa'ya kadar haliç şeklinde uzanırdı ve bol suya sahipti. (Abuawad, 2015, s.40). Fikirtepe'nin yakın tarihlerde şekillenmesi daha çok 1950'li yıllardan sonraki süreçte İstanbul'un aldığı göçlerle beraber olmuştur. Bölge, 1950'li yıllara kadar av ve mesire yeri olarak kullanılmıştır. Daha sonra bu yerleşim yeri yoğun iç göç sürecinde yasadışı bir yapılaşma yaşamış, çayırlık alanlar ve tarım alanları bir gecekondu alanına dönüşmeye başlamıştır (Keşoğlu, 2015, s.32-33).

Fikirtepe, 1965'te Kadıköy İlçesi'ne bağlı bir muhtarlık olmuştur. İstanbul halkının mesire yeri olarak kullandığı çayırlar, çilek ve bamyatarlaları tahrip edilmiş ve yerlerini binlerce gecekondu almıştır (Abuawad, 2015, s.41). 1975'te ise Fikirtepe, Eğitim ve Dumlupınar olmak üzere üç bölgede yaşayanlara ayrılmıştır.

E-5 karayolu komşuluğunda olmak ve bu karayolunun Kadıköy, TEM otoyolu bağlantılarını oluşturan ulaşım odaklarının yakınında olmaktan kaynaklanan ulaşılabilirlik özelliğidir. Fikirtepe coğrafi olarak çok ayrıcalıklı bir konuma sahiptir,

boğaza yakın olması, Avrupa yakasına yakınlığı, bütün bu özelliklerle birlikte İstanbul'un tam ortasında yer almaktadır.

4.1.1.2. Mahallenin sosyo-demografik yapısı

Fikirtepe mahallesinin Nüfusu Toplam 11.215 tır. Bu nüfusun 5.916'si Erkek, 5.299'si Kadındır.

4.1.2. Fikirtepe Mahallesi sakinlerinin kadın katılımcıların değerlendirmesi

İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi konusu ile ilgili somut verilere ulaşabilmek için bölge sakinlerinden 30 kadın katılımcıya konu alanı ile ilişkilendirilmiş 26 açık uçlu soru formu uygulaması yapılmıştır. Görüşme uygulaması sonuçları nitel araştırma tekniklerine dayalı olarak analiz edilmiş.

Tablo 1. Katılımcılar ile İlgili Demografik Bilgiler

Kod	Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Çalışma Durumu	Sosyal Güvenlik Kurumu	Çocuk Sayısı	Görüşme Yeri	Görüşme Tarihi
K K 1	34	Lisans Mezunu	Evli	Çalışıyor	Sigortalı	Yok	Çalıştığı Kurum / Kadıköy Belediyesi	21.06.2022
K K 2	38	Lisans Mezunu	Evli	Çalışıyor	Sigortalı	1	Çalıştığı Kurum / Kadıköy Belediyesi	23.06.2022
K K 3	47	Lisans Mezunu	Bekar	Çalışıyor	Sigortalı	Yok	Çalıştığı Kurum / Kadıköy Belediyesi	24.05.2022
K K 4	61	Lisans Mezunu	Evli	Çalışıyor	Sigortalı	1	Muhtarlık Binasında	21.06.2022
KK5	54	Okur Yazar Değil	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	4	Hanesinde Görüşüldü	3.06.2022
KK6	49	Orta Okul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	3	Hanesinde Görüşüldü	6.06.2022
KK7	38	İlkokul Terk	Boşanmış	Gündelik İşlerde Çalışıyor	Güvencesiz	1	Hanesinde Görüşüldü	8.06.2022
KK8	60	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	2	Hanesinde Görüşüldü	10.06.2022

KK9	59	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	4	Hanesinde Görüşüldü	10.06.2022
KK10	49	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	3	Hanesinde Görüşüldü	10.06.2022
KK11	44	Lisans Mezunu	Boşanmış	Çalışıyor	Sigortalı	1	Hanesinde Görüşüldü	10.06.2022
KK12	48	Lise Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	3	Hanesinde Görüşüldü	13.06.2022
KK13	67	Orta Okul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	3	Hanesinde Görüşüldü	13.06.2022
KK14	57	Lise Mezunu	Boşanmış	Çalışmıyor	Babasından Sigortalı	1	Hanesinde Görüşüldü	13.06.2022
KK15	34	Lise Mezunu	Evli	Çalışıyor	Sigortalı	Yok	Hanesinde Görüşüldü	14.06.2022
KK16	57	Yüksek Lisans	Evli	Emekli	Sigortalı	3	Hanesinde Görüşüldü	14.06.2022
KK17	32	Okur Yazar Değil	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	Yok	Hanesinde Görüşüldü	15.06.2022
KK18	51	Lisans Mezunu	Bekar	Çalışmıyor	Babasından Sigortalı	Yok	Hanesinde Görüşüldü	15.06.2022
KK19	28	Lisans Mezunu	Bekar	Çalışıyor	Sigortalı	Yok	Hanesinde Görüşüldü	15.06.2022

KK20	53	Yüksek Okul Mezunu	Evli	Çalışıyor	Sigortalı	1	Hanesinde Görüşüldü	16.06.2022
KK21	67	Lise Mezunu	Evli	Emekli	Sigortalı	2	Hanesinde Görüşüldü	17.06.2022
KK22	37	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	4	Hanesinde Görüşüldü	18.06.2022
KK23	39	Lise Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	2	Hanesinde Görüşüldü	19.06.2022
KK24	58	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	3	Hanesinde Görüşüldü	20.06.2022
KK25	46	Lise Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	2	Hanesinde Görüşüldü	20.06.2022
KK26	47	İlkokul Mezunu	Boşanmış	Gündelik İşlerde Çalışıyor	Güvencesiz	1	Hanesinde Görüşüldü	20.06.2022
KK27	31	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	2	Hanesinde Görüşüldü	22.06.2022
KK28	47	İlkokul Terk	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	1	Hanesinde Görüşüldü	22.06.2022
KK29	45	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	2	Hanesinde Görüşüldü	22.06.2022

KK30	48	Okur Yazar Değil	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	4	Hanesinde Görüşüldü	23.06.2022
KK31	45	İlkokul Mezunu	Evli	Çalışmıyor	Eşinden Sigortalı	4	Hanesinde Görüşüldü	23.06.2022
KK32	43	İlkokul Mezunu	Boşanmış	Gündelik İşlerde Çalışıyor	Güvencesiz	1	Hanesinde Görüşüldü	24.06.2022
KK33	46	Lisans Mezunu	Boşanmış	Çalışmıyor	Güvencesiz	3	Hanesinde Görüşüldü	24.06.2022
KK34	39	Okur Yazar Değil	Bekar	Çalışmıyor	Güvencesiz	Yok	Hanesinde Görüşüldü	25.06.2022
K E 1	59	Lise Mezunu	Evli	Çalışıyor	Sigortalı	2	Muhtarlık Binasında	4.07.2022
K E 2	57	Lise Mezunu	Evli	Çalışıyor	Sigortalı	3	Muhtarlık Binasında	21.06.2022

Tablo 1. incelendiğinde katılımcıların eğitim durumu ile ilgili demografik bilgilerinin yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların genel olarak ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir. Aynı zamanda okuryazar olmayan ve lise mezunu olan katılımcı sayılarının da eşit olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcılardan 6 kişinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Hanede yaşayan kişi sayısı ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde hanede yaşayan kişi sayısının genel olarak 5 ve 5'ten fazla olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda diğer parametrelere bakıldığında hanede yaşayan en az iki kişi sayısının 10 olduğu, 3 ve 3'ten fazla hanede ikamet eden kişi sayısının ise 8 olduğu tespit edilmiştir.

Hanede yaşayan engelli kişi sayısı ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde katılımcıların genelinde hanede yaşayan engelli kişi sayısının hanede yaşayan sağlıklı kişi sayısına göre daha az olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 7 kişinin hanesinde engelli bireylerin olduğu tespit edilmiştir. 23 katılımcının ise hanesinde sağlıklı bireyler yaşamaktadır.

4.2.2. Fikirtepe'de yaşam

Tablo 2. Fikirtepe'de Yaşama İlişkin Tema Tablosu

SORULAR	**TEMA (ÜST TEMA)**	**KATAGORİ (ALT TEMA)**	**KODLAR (BULGULAR)**
1. Mülkiyet Durumu	1.Kiracı	Düşük Kira Bedeli Yakınına Ait Mülk Komşuluk İlişkileri	Fikirtepeli ve Kadıköylü Olmak
	2. Mülk Sahibi		
2. Mahalleyi Tercih Nedeni	1.ulaşım	Toplu taşıma Iş	Her yere yakın Orta nokta
	2.imkan avantajı		iş nedeniyle daha iyi yaşam şartları ve mecburiyet
3. Başka Konut Var Mı?	1. Fikirtepede	Tek evi olan Evi olmayan	Çoğunun tek evi vardır.
	2. Diğer	Birden fazla ev sahibi	
4. Komşuluk ve Hemşehrilik	1.Feodal yapı		
	2.Ataerkkil düzen	Güven Dayanışma Sevgi Birliktelik	Ilişkiler Bağlılık Çekirdek aile
	3. Geniş aile		
5. Sorunlar	1. Yaşadıkları Evle İlgili Sorunlar 2. Mahalleyle İlgili Sorunlar 3. Güvenlik İle İlgili 4. Yerel Yönetimler	Çevre kirliliği Güvenlik Erişilebilirlik Alt yapı	Kanalizasyon yol sorunları Çevre düzeni Metruk binalar

Fikirtepe'de ikamet edilen yıl ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Tabloda 3 veya 3'ten fazla yıl Fikirtepe'de ikamet eden katılımcı sayısı 10 olarak belirlenmiştir. 5 veya 5'ten fazla Fikirtepe'de ikamet eden kişi sayısı ise 20 olarak belirlenmiştir.

Fikirtepe sakinlerinin mülkiyet durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde fikirtepe sakinlerinin mülkiyet durumuyla ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde katılımcıların çoğunun mülkiyetlerinin kiracı konumunda olduğu görülmektedir. 30 katılımcıdan 12 katılımcının ise ev sahibi konumunda olduğu tespit edilmiştir.

Fikirtepe'de ikamet edilen mevcut konut tipi ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde fikirtepe'de ikamet edilen mevcut konum tipi ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. 30 kadın katılımcı ile yapılan bu anket sorusunda gecekondu konut tipine sahip olan katılımcı sayısının 5, site konum tipine sahip olan katılımcı sayısının 3, apartman dairesi konum tipine sahip olan katılımcı sayısının ise 22 olduğu gözlemlenmiştir.

Başka konuta sahip olma ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde başka konuta sahip olma durumu ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Katılımcılardan genel olarak 8 kişinin başka konuta sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak katılımcılardan 22 kişinin bu bölge haricinde başka bir yerde konutunun olmadığı gözlemlenmiştir.

Fikirtepe Mahallesini tercih etme ile İlgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde Fikirtepe Mahallesi'ne tercih etme ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Fikirtepe Mahallesi'ne tercih etme ile ilgili genel olarak ulaşım ve imkan avantajı iş nedeniyle daha iyi yaşam şartları ve mecburiyet şeklinde cevapların verildiği görülmektedir. Ancak Fikirtepe Mahallesi'nin tercih edilmesindeki temel neden ulaşım ve imkân avantajı olarak belirlenmiştir (12 kişi). Bu orandan sonra daha iyi yaşam şartları teması 9 kişi ile en fazla tercih etme nedenleri arasında yer almıştır.

Fikirtepe Mahallesi'nde komşuluk ilişkileri ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde Fikirtepe Mahallesi'nde komşuluk ilişkileri ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların genel olarak komşuluk ilişkileri ile ilgili ilişkilerin iyi olduğu veya olmadığı yönünde cevaplar verdiği görülmüştür. Komşuluk ilişkilerinin iyi

olduğuna katılımcılardan 13 kişi iyi cevabını verirken, 11 kişi komşuluk ilişkilerinin olmadığını ifade etmiştir

İkamet edilen alanda yaşanılan sorunlar ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde ikamet edilen alanda yaşanılan sorunlar ile ilgili katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcılar genel olarak ikamet edilen alanlarda çevre kirliliği, gürültü, toz, toprak, yabancı uyruklular nedeniyle güvensiz ortam, ekonomik sorunlar ve altyapı sorunlarına değinmişlerdir. Ancak tablo incelendiğinde çevre sakinlerinin en fazla rahatsız olduğu sorunlardan birisi çevre kirliliği, gürültü, toz toprak olarak belirlenmiştir (12 kişi).

İkamet edilen alanda risk durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde ikamet edilen alanda risk durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri incelenmiştir. Katılımcılar genel olarak ikamet edilen alanda herhangi bir riskin bulunmadığını beyan etmişlerdir. 30 kadın katılımcıdan oluşan grupta 21 kişi risk yok cevabını verirken, 9 kişi risk var cevabını vermiştir.

Gün içinde mahallede en çok gidilen park, mekanlar ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde gün içinde mahallede en çok gidilen park mekanlar ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Bu bölgede yaşayan katılımcılar genel olarak parklara ve kafelere gitmektedir. Bazı katılımcılar ise bulundukları bölgede herhangi bir yere gitmemektedirler. 30 katılımcıdan oluşan grup içerisinde 14 kişi genellikle Özgürlük parkına gittiklerini, iki kişi kafelere gittiklerini, 14 kişi ise hiçbir yere gitmediklerini beyan etmişlerdir.

İkamet edilen bölgede mutlu olma durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde ikamet edilen bölgede mutlu olma durumu ile ilgili katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Bu bölgede yaşayan insanların mutlu ve mutsuz olma oranları yarı yarıya şeklinde tespit edilmiştir. 30 katılımcıdan 15 kişinin mutlu olduğu diğer 15 kişinin ise mutsuz olduğu gözlemlenmiştir.

Mahallenin sosyo kültürel tesislerinden yararlanma durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde mahallenin sosyo kültürel tesislerinden yararlanma durumu ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Bölgede yaşayan katılımcıların birçoğunun mahallenin sosyo ve kültürel tesislerinden yararlanmadıkları belirlenmiştir.

Katılımcılardan 5 kişinin sosyal kültürel faaliyetlerden yararlandığı diğer 25 kişinin ise yararlanmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 3. Kentsel Dönüşüm İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

Sorular	**Tema (Üst Tema)**	**Katagori (Alt Tema)**	**Kodlar (Bulgular)**
1.Kentsel dönüşüm nedir ?	1. Modernleşme 2. Yenilenme 3. Rant	Yaşam Kalite Ekonomi Deprem	Sağlam konut Sosyal olanaklar Maddi Değerinin artması
2.Kentsel dönüşüm projelerini destekliyor musunuz?	1. Olumlu 2.Olumsuz	Konut Çevre düzeni Inşaat	Sağlam konut Çevre kirliliği Yüksek fiyatlar Giderlerin fazlalaşması
			Temiz çevre
3.Fikirtepe de neler değişti?	1. Kentsel yapı 2. Kentsel uyum 3. Ilişkiler 4. Ekonomi	Komşuluk Yaşam koşulları	Yalnızlaşma Bireysellik
		Güvenlik Maliyetler	Pahalılık Çok katlı yapı
4.Kentsel Dönüşüm ile Yer alması İstenilen Kullanımlar	1.Sosyal donatılar 2. kamusal alanlar	Yeşil alan Spor alanları Sosyal tesisler Erişilebilirlik	Yürüyüş yolları Çocuk oyun alanları Bankalar

Tablo incelendiğinde kentsel dönüşüm ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcılar kentsel dönüşüm konusunu modernleşme süreci, kentsel yenilenme, rant şeklinde değerlendirilmiştir. Bazı katılımcılar ise bu konu ile ilgili herhangi bir fikrinin olmadığını ifade etmiştir. Tablo incelendiğinde 30 katılımcıdan 17 katılımcının kentsel dönüşüm ile ilgili kentsel yenilenme düşüncesinde olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra 7 katılımcının modernleşme süreci olarak kentsel dönüşümü tanımladığı gözlemlenmiştir. 3 katılımcının kentsel dönüşüm sürecine rant olarak değerlendirdiği tespit edilmiştir. 5 katılımcı ise kentsel dönüşüm ile ilgili fikrinin olmadığını ifade etmiştir.

Kentsel dönüşümü faydalı bulma ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde, 30 katılımcıdan 18 katılımcının kentsel dönüşüm sürecine faydalı bulduğu gözlemlenmiştir. Kentsel dönüşümü faydalı bulmayan katılımcı sayısı ise 12 olarak belirlenmiştir.

Kentsel dönüşümü destekleme durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde; kentsel dönüşüm sürecine desteklemeyen kişi sayısının 18 olduğu görülmektedir. Destekleyenlerin oranı ise 30 kişiden 11 kişi olarak tespit edilmiştir.

Kentsel dönüşümde tercih edilen konut büyüklüğü ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde; katılımcıların genel olarak büyük bir kısmı en fazla 5 kat ve 3+1 şeklinde konut büyüklüğü ile ilgili bilgi vermiştir.

Ada bazlı dönüşüm düşünme ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde; katılımcıların büyük bir kısmı ada bazlı dönüşümü düşünmemektedir. Ada bazlı dönüşümü düşünen kişi sayısının 9, düşünmeyen kişi sayısının ise 21 olduğu tespit edilmiştir.

Fikirtepe'de kentsel dönüşümle gerçekleşen değişimler ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde Fikirtepe'de kentsel dönüşümle gerçekleşen değişimler ile ilgili katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Fikirtepe'de kentsel dönüşüm ile gerçekleşen değişimler kentsel yapı, kentsel uyum, komşuluk ilişkileri ve güven sorunları şeklinde ortaya çıkmıştır. 30 katılımcıdan 8 kişi kentsel yapıda değişiklikler olduğunu ifade etmiştir. 10 kişi kentsel uyumda birtakım değişikliklerin olduğunu beyan etmiştir. Güvenlik sorunları ile ilgili değişikliklerin ortaya çıktığını düşünen katılımcı sayısı 4, komşuluk ilişkileri ile ilgili değişikliklerin ortaya çıktığını düşünen katılımcı sayısı ise 9 olarak belirlenmiştir.

Kentsel dönüşüm ile yer alması istenilen kullanımlar ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde; kentsel dönüşüm ile yer alması istenilen kullanımlar spor salonları, bankalar, marketler, kültürel mirasa yönelik yapılar, yeşil alan, park bahçe olarak belirlenmiştir. Spor salonları, bankalar ve marketler ile ilgili cevaplar veren kişi sayısı 8, kültürel mirasa yönelik yapılar ile ilgili cevap veren kişi sayısı 3, yeşil alan park bahçe ile ilgili kullanımlara cevap veren kişi sayısı 19 olarak belirlenmiştir. Tablo

incelendiğinde kentsel dönüşüm ile en fazla yer alması istenilen kullanımının yeşil alan park bahçe olduğu tespit edilmiştir.

Kentsel dönüşüm konusunda bölge sakinlerinin bilgilendirilme durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm konusunda bölge sakinlerinin bilgilendirilme durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri incelenmiştir. Bölge sakinlerinden seçilen 30 kadın katılımcının büyük bir çoğunluğunun bilgilendirme yapıldı şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Ancak 30 katılımcıdan 13 kişinin herhangi bir bilgilendirme yapılmadığına yönelik cevap verdiği tespit edilmiştir.

Kentsel dönüşüm sürecini daha önce yaşama durumu ile İlgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm sürecine daha önce yaşama durumu ile ilgili katılımcı görüşleri incelenmiştir. 30 katılımcıdan 26 katılımcının kentsel dönüşüm sürecini daha önce yaşamadıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılardan 4 kişinin kentsel dönüşüm süreci konusunda daha önce tecrübesi olduğu belirlenmiştir.

Kentsel dönüşüm konusuna ilişkin öneriler ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm konusuna ilişkin öneriler ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Öneriler genel olarak yabancı uyruklulara ikamet engeli, katsayısının az olması, daha iyi yaşam şartları, sürecin iyi yönetilmesi şeklinde ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar ise kentsel dönüşüm süreci ile ilgili herhangi bir öneride bulunmamıştır. 30 kadın katılımcı ile yapılan bu araştırmada yabancı uyruklulara ikamet engeli konusunda öneri veren katılımcı sayısı 7, kat sayısının az olması ile ilgili öneri veren katılımcı sayısı 6, daha iyi yaşam şartları konusunda öneri veren katılımcı sayısı 6, sürecin iyi yönetilmesi konusunda öneri veren katılımcı sayısı 6 ve kentsel dönüşüm süreci ile ilgili herhangi bir önerisi olmayan katılımcı sayısı da 5 olarak tespit edilmiştir.

Kentsel dönüşüm etkilerine ilişkin katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm etkilerine ilişkin katılımcıların görüşleri incelenmiştir. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde kentsel dönüşüm etkileri komşuluk ilişkilerinin bozulması, güvenlik problemi, ulaşım problemi, yalnızlık ve özgüven sorunları şeklinde ortaya çıkmıştır. 30 katılımcıdan 11 kişi komşuluk ilişkilerinin bozulduğunu ifade etmiştir. 10 kişi bulunan bölgede güvenlik sorunlarının ortaya çıktığını vurgulamıştır. 2

kişi ulaşım problemleri yaşadığını ifade etmiş, 7 kişi ise yalnızlık ve özgüven sorunları ile mücadele ettiklerini beyan etmiştir.

4.3. Fikirtepe Mahallesi Yerel Yönetim Çalışanlarının Değerlendirmesi

İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi konusu ile ilgili somut verilere ulaşabilmek için Kadıköy Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü çalışanları ve muhtarlar ile yarı yapılandırılmış 12 soruluk görüşme formu uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki grafiklerde verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyet ile ilgili demografik bilgileri; katılımcıların cinsiyet ile ilgili demografik bilgilerinin verildiği görülmektedir. Katılımcılardan 4 kişinin cinsiyeti kadın, 2 kişinin ise erkek olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların meslekleri ile ilgili demografik bilgileri; incelendiğinde katılımcıların meslekleri ile ilgili demografik bilgilere yer verildiği görülmektedir. Tablo incelendiğinde 6 kişiden oluşan katılımcılardan 3 kişinin sosyolog, 3 kişinin ise bölge muhtarı olduğu görülmektedir.

Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin gereklilikleri ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm faaliyetlerinin gereklilikleri ile ilgili katılımcı görüşleri incelenmiştir. Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin gereklilikleri konusunda katılımcılar çarpık kentleşme, nüfus yoğunluğu, deprem, sel gibi afet riski gibi konularda cevaplar oluşturmuşlardır. Çarpık kentleşme ile ilgili görüşleri sunan katılımcı sayısı 2, nüfus yoğunluğu ile ilgili görüşlerini sunan katılımcı sayısı 1, deprem sel gibi afet riski konusunda görüşlerini sunan katılımcı sayısının 3 olduğu gözlemlenmektedir.

Kentsel dönüşüm bölgede yaşayanlara olan etkileri ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşümün bölgede yaşayanlara olan etkileri ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Kentsel dönüşümün bölgede yaşayanlara olan etkileri konut fiyatlarının yükselmesi, komşuluk ilişkilerinin olumsuz etkilenmesi, sosyo kültürel farkların artması şeklinde verilen cevaplar doğrultusunda şekillendirilmiştir. Genel olarak tablo incelendiğinde kentsel dönüşümün mahalli olan etkilerinin en fazla sosyo kültürel farklarının artması temasında olduğu görülmektedir.

Kentsel dönüşümde sosyo ekonomik yapı ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşümde sosyoekonomik yapı ile ilgili katılımcıların görüşleri değerlendirilmiştir. Katılımcıların kentsel dönüşümde sosyal ekonomik yapı ile ilgili 4 kişinin olumsuz değerlendirme yaptığı, 2 kişinin ise olumlu şekilde değerlendirme gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

Kentsel dönüşüm projelerinin gecekondulaşmayı ve çarpık kentleşmeyi etkileme durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm projelerinin gecekondulaşmayı ve çarpık kentleşmeyi etkileme durumu ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcılardan 4 kişinin kentsel dönüşüm projelerinin gecekondulaşmayı ve çarpık kentleşmeyi olumsuz yönde etkilediğini ifade ettiği görülmektedir. 2 kişi ise kentsel dönüşüm sürecinin çarpık kentleşmeye ve gecekondulaşmayı olumlu yönde etkilediğini ifade etmiştir

Kentsel dönüşüm projelerine İlişkin halkın bilgilendirilmesi ile İlgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm projelerine ilişkin halkın bilgilendirilmesi ile ilgili katılımcı görüşleri incelenmiştir. Katılımcıların tamamı yöneltilen soruya "*Evet bilgilendirme yapıldı*" şeklinde cevap vermişlerdir.

Kentsel dönüşüm projelerinin mahallenin yaşam kalitesini etkileme durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm projelerinin mahallenin yaşam kalitesini etkileme durumu ile ilgili katılımcıların görüşlerine yer verdiği görülmektedir. Tablo incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun mahallenin yaşam kalitesine olumsuz yönde etkilediği yönünde cevap verdiği görülmektedir. Bazı katılımcılar ise kentsel dönüşüm projelerinin mahallenin yaşam kalitesine herhangi bir şekilde etkilemediğine yönelik cevaplar verdiği görülmektedir.

Kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetime düşen görevler ile ilgili; incelendiğinde kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetime düşen görevler ile ilgili katılımcıların görüşleri incelenmiştir. Katılımcılarla göre yönetime düşen görevler iş birliği, bilgilendirme ve planlama şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili planlama sürecine destek verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Tablo incelendiğinde katılımcılardan 1 kişinin iş birliği, 2 kişinin bilgilendirme, 3 kişinin ise planlama şeklinde cevaplar verdiği gözlemlenmektedir.

Kentsel dönüşüm süreciyle ilgili halkın fikrinin alınması ve halkın memnun olma durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri; incelendiğinde kentsel dönüşüm süreci ile ilgili halkın fikrinin alınması ve halkın memnun olma durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri konusu incelenmiştir. Tablo incelendiğinde halkın kentsel dönüşüm sürecinden memnun olmadıkları görülmektedir. 6 katılımcıdan 5 kişi halkın süreçten memnun olmadığını ifade etmiştir. Halkın fikrinin alınması ile ilgili soruya verilen cevaplar incelendiğinde genel olarak 3 kişinin halkın fikrinin alındığına yönelik cevap verdiği görülmektedir.

4.3. Tartışma

Küreselleşme kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru göçlerin artması kentleşme kavramını ortaya çıkarmıştır. Kentleşme faaliyeti bir bölgede yaşayan insanların sistemli ve düzenli bir şekilde ikamet etmesini sağlayan kent bölgesi içerisindeki tüm imkanlardan yararlanmasına olanak sağlayan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Kentleşmenin fazla olması, nüfus yoğunluğunun yaşanması özellikle büyük kentlerde çarpık kentleşme ve gecekondulaşmayı ortaya çıkarmıştır. Bu durum özellikle deprem, sel gibi doğal afetlerin yaşandığı durumlarda birçok insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Bu sorunlara bir çözüm olarak devlet yönetime yerel yönetimler ile iş birliği yaparak kentsel dönüşüm sürecine gerçekleştirmiştir.

Kentsel dönüşüm faaliyetleri çarpık kentleşmeyi ve gecekondulaşmayı ortadan kaldıran eski yapılar yerine daha güvenli ve düzenli yapıların oluşturulmasını sağlayan projelerden meydana gelmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamaları hem devlet hem de özel şirketler tarafından gerçekleştirilen projeler olarak bilinmektedir. Kentsel dönüşüm bölgede yaşayan insanları ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan etkilemektedir. Bu durum zaman zaman kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu araştırma konusunda İstanbul ili Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi incelenmiştir.

Çalışma kapsamında Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecine dahil olan 30 kadın katılımcı ve 6 belediye çalışanıyla kentsel dönüşüm süreci ile ilgili görüşme formu uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgular kısmında tablolar halinde 30 kadın katılımcı ve 6 belediye çalışanının vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda analiz gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda sunulan sorular ve verilen cevaplar

doğrultusunda gerçekleştirilen nitel analiz bulgularına araştırmanın bu kısmında yer verilmiştir.

Kadınların eğitim durumları ile ilgili demografik analizlere bakıldığında katılımcıların önemli bir kısmının ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Aynı zamanda lise mezunu ve okur yazar olmayan kişi sayısı da aynıdır. Görüşme yapılan ve Fikirtepe Mahallesi'nde yaşayan kadınların genel olarak lise ve ortaöğretim düzeyinde eğitim düzeyine sahip olduklarını göstermektedir.

Fikirtepe'de yaşayan katılımcılarla sorulan bir diğer soru ise hanede yaşayan engelli kişi sayısıdır. Sorulara verilen cevaplar incelendiğinde 7 kişinin hanesinde engelli kişinin yaşadığı görülmektedir. Engelli bireylerin yaşamış olduğu hanelerde gerçekleşen kentsel dönüşüm süreçleri hem bulunan bölgeye adaptasyon sağlama hem de ulaşım gibi faktörler açısından oldukça zordur. Burada yaşayan ailelerde özellikle hanesinde engelli bireyler yaşayan kişilerin kentsel dönüşüm sürecinden fazlasıyla olumsuz etkilendikleri tespit edilmiştir.

Fikirtepe'de ikamet edilen yıl ile ilgili katılımcıların görüşlerine bakıldığında katılımcıların genel olarak 5 veya 5'ten fazla yıl Fikirtepe'de ikamet ettikleri görülmektedir. Diğer katılımcılar ise en az 3 veya 3'ten fazla yıl kadar Fikirtepe'de ikamet etmektedir. Bu durum kişilerin kentsel dönüşüm sürecine olumsuz yönde değerlendirmesine neden olmuştur. Çünkü uzun yıllar boyunca kendi mahallelerinde yaşayan insanlar kentsel dönüşüm süreci kapsamında başka bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

13 senedir Fikirtepe'de yaşıyorum (KK 6).

45 sene Fikirtepe'de yaşadım. 3 sene önce zorunlu olarak Sultanbeyli'ne taşındım (KK 8).

Fikirtepe'de 38 yıl ikamet ettim. 4 aydır Esatpaşa'da yaşıyorum (KK9).

24 yıldır Fikirtepe'de ikamet ediyorum (KK10).

Fikirtepe sakinlerinin mülkiyet durumu ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde bu bölgede yaşayan insanların büyük bir kısmının kiracı olduğu görülmektedir. Ancak 30 katılımcıdan 12 katılımcının ev sahibi olarak fikirlerini beyan ettiği görülmektedir. Fikirtepe sakinlerinden mülkiyet durumu, kiracı olan kişilerin kentsel dönüşüm sürecinden memnun olmadıkları ve taşındıkları bölgede yüksek kira ve güvenlik sorunları ile karşı karşıya kaldıkları gözlemlenmiştir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Ev sahibi (KK16)

Fikirtepe'de ev sahibi, şu an kiracı (KK12).

Kiracı (KK7).

Fikirtepe'de ikamet edilen mevcut konut ile ilgili katılımcıların görüşlerine bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun apartman dairesinde yaşadıkları görülmektedir. Fikirtepe'de gecekonduların olması sebebiyle bazı katılımcılar gecekondu da bazıları ise sitelerde ikamet etmektedirler. Ancak kentsel dönüşüm süreci ile birlikte apartman dairelerinin yüksek katlı olması katılımcıların şikayetleri arasında yer almaktadır.

> Fikirtepe'de her şey değişti. Kentsel dönüşümde evler yıkıldı evet deprem açısından, insanın can güvenliği için iyi oldu. Ama şahsen benim hoşuma gitmiyor. Çünkü o yıkılan binalar aynı bina şeklinde yapılmadı. Yapılsaydı güzel şeyler olurdu. Önceden komşuluk vardı dostluk vardı, kiralar ucuzdu, insanların geçim kaynağı iyiydi. Şimdi koskocaman binalar…(KK5).

Rezidanslarda fuhuşlar oluyor, orada kaldığımda sesten gürültüden sabaha kadar uyuyamıyoruz uykularımız kaçıyor. Yıkım olmadan önce böyle şeyler görmedik, şimdi orada kimse kimseyi tanımıyor. Çok yüksek ve ürkütücü...(KK9).

Karşımızdaki binalar kocaman artık, o binalara yakın yerdeki evlere güneş vurmuyor artık. Fazla yüksek ve korkunç...(KK6).

Sadece koca koca binalar yapılınca bir sürü insan gelmeye başladı (KK7).

Başka konuta sahip olma ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde genel olarak katılımcıların başka konuta sahip olmadıkları görülmektedir. Bu durum katılımcıların kentsel dönüşüm sürecinden olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur. Katılımcılar bulundukları bölgelerden ayrılarak başka evler kiralamak zorunda kalmışlardır. Bu durum yüksek kira fiyatlarına, yaşam şartlarının kötüleşmesine ve güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kiralar çok yüksek diye Esatpaşa'ya taşındık. Şimdi burada oturmaya mecburum ama burada da kiralar artık ucuz değil. İstanbul'un hiçbir yerinde yaşayamayacağız yakında (KK9).

Mustafa Kemal'e taşındım ama rahatsız oldum insanlarından. Ev ararken o zamanlar çok ucuzdu buralar o yüzden tercih ettim (KK7).

Fikirtepe'de ev sahibiydim. Şu an Sultanbeyli'nde kiracıyım. Fikirtepe'de yaşanan binaların yıkılması, şu kentsel dönüşüm bizi Sultanbeyli'ne taşınmamıza sebep oldu. Fikirtepe'deyken Belediyenin Gönüllü Evi'ne giderdik. Sultanbeyli'ne geldiğimizden beri evden çıkmaz olduk. Tanımadığımız bilmediğimiz yer (KK8).

Fikirtepe Mahallesi'nin tercih edilmesinin temel sebepleri ulaşım ve imkân avantajı, iş sebebi, daha iyi yaşam şartları ve mecburiyet olarak belirlenmiştir. Ancak katılımcı cevapları incelendiğinde genel olarak ulaşım ve imkân avantajı doğrultusunda Fikirtepe Mahallesi'nde yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

> Eşimin ailesi 30-35 senedir Fikirtepe'de yaşıyordu. Ailesi derken hatta tüm sülalesi nerdeyse. Eşim de doğma büyüme Fikirtepeli, ben de gelin olarak buraya geldim ama kızları oldum. Ailemin değil komşularım dahi öz çocukları gibi davrandılar. Sonra yanımızdaki yöremizdeki evleri aldılar, iş makinelerini soktular sokağımıza kadar. Çocuklarımızın geleceğinden endişelenmeye başladık gelen, yerleşen tipleri görünce. Fuhuş yapanı, kaçakçısı, torbacısı her şeyi yerleşmeye başladı. Biz de evin durumu belli olana kadar Pendik'e kiraya taşındık. Hala bir netlik yok 7 sene oldu buradayız (KK12).

Eşim doğma büyüme buralı ben de gelin olarak geldim, kentsel dönüşüm olunca Fındıklı'ya taşındık. Evimiz tamamlandığında semt olarak sevdiğimiz için buraya geri döndük. Ama yeni düzene alışamadık, evi satıp gidebiliriz karar aşamasındayız (KK13).

Doğma büyüme buralıyım. Evlendiğimde de burada oturdum, evliliğim bitince baba ocağına dönüş yaptım. Ulaşım konusu burada yaşamaya devam etmeme sebep oldu. Önce de severek oturuyorduk şimdi mecburiyete dönüştü (KK14).

Fikirtepe Mahallesi'ndeki komşuluk ilişkileri ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde katılımcıların birçoğunun kentsel dönüşüm sürecinden önce komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu fakat kentsel dönüşüm sürecinden sonra farklı bölgelere dağılması sebebiyle komşuluk ilişkilerinin yok olduğuna yönelik cevaplar verdikleri görülmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin başlaması ile birlikte komşuluk ilişkilerinin olumsuz yönde etkilendiğine yönelik cevaplar mevcuttur. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Artık komşuluk ilişkisi falan hiç yok. Kentsel dönüşüme girince mülk sahipleri ile firmalar anlaşma yapınca evler boşaltıldı. Romanlar, kağıtçılar, yabancı uyruklulular geldi. Onlar bize biz onlara alışkın değiliz. Korkumuzdan evden çıkamıyoruz, hapis hayatına döndü. İstanbul'un merkezinde esir hayatı yaşar olduk (KK14).

> Biz Fikirtepe'de gecekonduda otururduk. Bu bölgelerde hemşehrilik çoktu, insanlar gelip iş kurunca veya iş bulunca memleketinden insanlar getirildi. Zaten bütün insanlar akrabaydı, akraba olmayanlar da akraba olurdu. Halen süren dostluklarımız var. Görüşemediklerimizi yad ediyoruz, ilişkiler bambaşkaydı. Şu an bakıyorsun ki yalnızlaşan, kendi başına insanlar oluşmuş. Evde bile aynı bu durum, iki kardeş yanyana bambaşka hayat yaşıyor. Modernleşen toplumların problemi bu bence (KK16).

> İstanbul'a geldiğimizde akrabalarımızın oturduğu Fikirtepe'yi tercih ettik, alışmakta zorlanmayalım diye. Ancak geldiğimizde gördük ki akrabalarımız komşularıyla da akrabalık ilişkisi kurmuş. Herkes herkese yardımcı oluyordu. Sonra bulunduğumuz sokak ada olarak alındı ve kentsel dönüşüm başladı.

> Akrabalarımızın komşularımızın çoğu gitti, biz de Fikirtepe'de başka bir sokağa taşındık. Şimdi ne komşuluk kaldı ne de insanlık (KK17).

İkamet edilen alanda yaşanılan sorunlar ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında genel olarak çevre kirliliği, gürültü, toz, toprak, yabancı uyruklular nedeniyle güvensiz ortam, ekonomik sorunlar ve altyapı sorunları gibi cevapların verildiği görülmektedir. Ancak genel olarak katılımcı cevapları incelendiğinde çevre kirliliği gürültü toz topraktan fazlasıyla yakındığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda yabancı uyrukluların bölgeye taşınması sebebiyle kadınların büyük bir güvenlik problemi ile karşı karşıya kaldıklarını söylemek mümkündür. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Şu bitmeyen inşaatlar yüzünden toz toprak çok fazla. Bittiği zaman bir problem kalmayacak belki ama şu an bu çok büyük bir problem (KK17).

Bir sorun yok da sadece yeşil alan istiyoruz. İnşaatlarda hafta sonu bile çalışmalar sürüyor. Onları da anlıyorum bitirmeye çalışıyorlar ama ses kirliliği yorucu olmaya başladı. Uykularımız verimsiz ve kalitesiz (KK18).

Şu an bulunduğum konumda herhangi bir sorunum yok. Genel olarak çevre daha yeşil olsa yeterli, bir de parklarda basketbol sahası yok. Bu benim için bir sorun (KK19).

Fikirtepe'de altyapı problemi dışında bir problem yaşamadık. Şu anda da otopark ve ulaşım sorunu yaşıyoruz (KK20).

> 7 8 sene öncesine kadar şikâyetim yoktu. Kentsel dönüşüm sonrası her şey hızla değişti. Boş evler ipsiz sapsız yabancı uyruklu insanlar tarafından dolduruldu. Ulaşım sebebiyle burayı tercih ediyoruz (…)Romanlar, kağıtçılar, yabancı uyruklulular geldi. Onlar bize biz onlara alışkın değiliz. Korkumuzdan evden çıkamıyoruz, hapis hayatına döndü. İstanbul'un merkezinde esir hayatı yaşar olduk (KK14).

İkamet edilen alanda risk durumu ile ilgili katılımcıların görüşlerine bakıldığında katılımcılar genel olarak ikamet edilen bölgede herhangi bir riskin olmadığını ifade etmektedir. Ancak bazı katılımcılar kentsel dönüşüm projelerinin gerekli olduğunu ve

bulunan bölgede deprem riskinin mutlaka bulunduğunu vurgulamaktadırlar. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Fikirtepe'deki evimin riskli olduğunu düşünmüyordum ama yıktılar. Şu an 30 yıllık bir binadayız buradaki evim daha riskli hatta (KK20).

Bina 2 katlı betonarme bir binaydı. Hala da duruyor. Riskli olduğundan değil anlaşamadığınız için hala yıkılmadı bizleri gönderdiler. Fikirtepe'de o kadar büyük bir karmaşa var ki başınız belaya girebiliyor. Sadece binalar riskli değil, hayatlar riskli (KK8).

Herhangi bir riski yoktu, sağlamdı ama eski binaydı (KK9).

Gün içinde mahallede en çok gidilen park mekanlar ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde genellikle katılımcıların parklara veya kafelere gittikleri ancak büyük bir çoğunluğun ise hiçbir yere çıkmadığı görülmektedir. Katılımcıların kentsel dönüşüm projesinden sonra bir yerden bir yere gitmenin oldukça zor ve meşakkatli olmasından dolayı hiçbir yere gitmediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Ancak Fikirtepe Mahallesi'nde en fazla gidilen bölgenin ise Özgürlük Parkı olduğu tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Çok yakında parkımız yoktu, Tanzimler 'de parka giderdik, Özgürlük Parkı'na giderdik (KK9)

Genelde Özgürlük Parkı'na gidiyorduk. Güvenli bir alandı, çocukların da bizim de rahat vakit geçirebileceğimiz bir yerdi (KK12).

Özgürlük Parkı'na gidiyoruz daha çok. Müze Gazhane açılınca çok daha iyi oldu. Sosyalleşebileceğimiz bir yer oldu en azından. Haftanın 3 günü illaki gidiyoruz (KK14).

İkamet edilen bölgede mutlu olma durumu ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde kadın katılımcıların yarısının ikamet edilen bölgelerde mutlu olduklarına yarısının ise mutsuz oldukları görülmektedir. Mutsuz olan kadınların genel olarak komşuluk ilişkilerinin bitmesi, ulaşım yetersizliği, kentsel dönüşüm projelerinin yaratmış olduğu gürültü, toz toprak, güvenlik problemleri nedeniyle mutsuz oldukları görülmektedir.

Mutlu olan kadınlar ise kentsel dönüşüm projesi modernleşme süreci olarak kabul etmekte ve buna bağlı olarak daha güvenli ve düzenli yapılar yapıldığı için mutlu olduklarını ifade etmektedirler. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

> Tabi ki mutluyum. 7 8 sene öncesine kadar şikâyetim yoktu. Kentsel dönüşüm sonrası her şey hızla değişti. Boş evler ipsiz sapsız insanlar tarafından dolduruldu. Ulaşım sebebiyle burayı tercih ediyoruz (…) Yani çok mutluyduk eskiden. Yollar inşaatlar dolayısıyla kapandıktan sonra hapsolmuş gibi hissetmeye başladık. İnşallah inşaatlar bitince mutlu olacağız tekrardan (KK14).

Tabi ki mutluyduk. Seviyeli saygılı ilişkilerimiz vardı. Benim engelli çocuğum vardı o mahallede herkes tanır, başına bir şey gelmemesi için dikkatli olurdu. Engelli olan çocuğum tek başına dahi dolaşabiliyordu ve bu özgüvenini tazeliyordu (KK16).

Mahallenin sosyo-kültürel tesislerden yararlanma durumu ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmının mahallenin sosyo-kültürel tesislerinden haberdar olmadığı görülmektedir. Haberi olan kişilerin ise bu tesislerden yararlanmak istemedikleri tespit edilmiştir. Katılımcılardan 5 kişi ise sosyal kültürel tesislerden aktif bir şekilde yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Kentsel dönüşüm süreci içerisinde sosyokültürel tesislerin arttırılmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Yararlanabileceğimiz bir yer yoktu. Sokakta sosyalleşirdik ama inanın o bile yeterli olurdu (KK16).

Öyle bir tesis var mıymış ki kullanalım. Ne tesis ne park hiçbir şey yok (KK13).

Mahallenin sosyo kültürel tesisi yok. Varsa da ben bilmiyorum. Yalnızca iki kez kütüphaneye gitmiştim ancak çok oldu gitmeyeli. Şu anki durumu hakkında herhangi bir fikrim yok (KK19).

Yok yok hiçbir yere gitmiyorum, burada misafir gibiyim (KK20).

Kentsel dönüşüm ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında katılımcılar genel olarak kentsel dönüşümü modernleşme süreci, kentsel yenilenme ve rant şeklinde değerlendirmişlerdir. Ancak kentsel yenilenme şeklinde düşünceye sahip olan kişi sayısı oldukça fazladır. Bazı katılımcılar ise kentsel dönüşüm projelerini rant olarak değerlendirmişlerdir. Kentsel dönüşüm süreci ile ilgili fikri olmayan katılımcıların olduğu da görülmektedir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Kentsel dönüşümün tek tanımı, tek kelimeyle rant. Sorunlu ve sancılı bir imza dönemimiz oldu. 99 depremi sonrası binamızda bir problem yoktu, problem olsa yıkılması mantıklıydı. Bu yüzden rant olarak görüyorum. İhtiyaç dahilinde gerçekleştirilmedi (KK20).

Yapılanma, yenilenme olarak düşünüyorum (KK21).

Yıkılacak yani deprem olunca bina yıkılacak ya orayı kentsel dönüşüme koyuyorlar. Eski binaları yıkıyorlar işte (KK22).

Aslında keşke böyle olmasaydı dediğimiz bir şey kentsel dönüşüm. Güzellik demek, çevrenin farklılaşması demek, mahallenin boşluktan çıkması demek... (KK23).

Kentsel dönüşümün faydalı bulma ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde katılımcıların birçoğunun kentsel dönüşüm sürecine faydalı buldukları, özellikle deprem gibi doğal afetlere karşı koruyucu projeler olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ancak bazı katılımcılar kentsel dönüşüm projelerine kesinlikle faydalı bulmamaktadır. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Faydalı buluyoruz derken yepyeni daire verecekler. Karşımda koca bina var içleri ufacık ufacık. O evlere girince hapishaneye girecek gibi hissedecekmişim gibi geliyor (KK23).

Ev sahiplerinin kimine faydalı kimine faydasız. Bence faydası yok (KK25).

Herhalde faydalıdır. Kötü durumda olan bina çok fazla (KK26).

Yararları da var zararları da var. Ekonomik açıdan şeyden bizi çok etkiledi (KK26).

Kentsel dönüşüme destekleme durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kentsel dönüşüm projesine desteklemedikleri görülmektedir. Kentsel dönüşüm sürecini destekleyen kişilerimizde genel olarak ev sahibi bireyler oldukları tespit edilmiştir. Desteklemeyen kişilerin kentsel dönüşüm süreçlerinde alıştıkları mahallelerden taşınmak zorunda kalmaları, ulaşım altyapı ve güvenlik sorunları ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Taşındıkları bölgelerde yüksek kiralar ile karşı karşıya kalan kişiler sosyo kültürel açıdan da olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu nedenle kentsel dönüşüm sürecini desteklemediklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Fikirtepe'de yaşanan binaların yıkılması, şu kentsel dönüşüm bizi Sultanbeyli'ne taşınmamıza sebep oldu. Fikirtepe'de doğmuş olmak zorunluluktu, yaşamak ise tercihim (KK8).

Maltepe'ye alışamadık, insanlarından dolayı. Fikirtepe'deki yakınlığı ben burada göremedik (KK21)

> Üsküdar'a taşınma sebebim kentsel dönüşüm kaynaklıydı. Fikirtepe'de yaşanan dönüşüm sonrası oradaki o koca binalara taşınmak istemedim, mahalle kültürünün içinde yer almak bana daha iyi hissettiren bir şeydi (…) Yeni yerleşim yeri olmaya başladığında arsa almıştık. Kadıköy merkezine yakın olduğundan**.**75-76 yıllarında aile binası olarak kendi yapmış kayınpederim. Kentsel dönüşüm ile birlikte Üsküdar'a taşındık (KK16).

Artık desteklemesem de bir şey yok, bitti artık. Gidişat böyle devam ettiği için destekleyemiyorum. Orada yaşayan halk oraya hizmetçi oldu. Siz oraya yıllarınızı vermişsiniz seneler sonra oranın hizmetçisi olmuşsunuz (KK24).

> Kentsel dönüşüm iyi ama kiralar çok pahalı. Buradaki evimin kirası bile 2250 lira. İyi evler yapılıyor deprem açısından iyi oldu ama benim evim yok desteklesem ne desteklemesem ne. Zor durumdayız çok zor durumdayız. Eskiden binalara temizliğe giderdim ama şimdi o büyük binalara bizleri temizlikçi olarak almıyorlar zaten sağlığımda iyi değil. 2 ay pazara gidemedim parasızlıktan, buralar çok pahalılaştı dönüşümden sonra (KK5).

Kentsel dönüşümde tercih edilen konut büyüklüğü ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında genel olarak katılımcılar en fazla 5 kat ve 3+1 daireleri tercih etmektedirler. Konut büyüklüğü ile ilgili olarak kadın katılımcıların genel olarak yüksek katlı binalara karşı oldukları görülmektedir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Ev sahibi değilim, biz ucuz bir yere başımızı sokalım yeter diyoruz (KK5).

> Evimiz kentsel dönüşüme girse isteğim her çocuğumun ayrı odası olması. Bu mümkün değil belki biz 5 kişi yaşıyoruz 3 oda 1 salon olsa rahat ederiz. Kızım büyüdü artık 12 yaşında diğer iki çocuktan ayrı odası olsun istiyor. Öyle yüksek yüksek binalarda yaşamak istemem ama. Apartman yapsınlar yine isterim, daha güzel apartmanlar olsun isterim (KK6).

Ev sahibi olsam 2+1 yeterli olurdu, bahçeli olsa şu kızım da rahat ederdi (KK7).

Yaşayabileceğim, kullanabileceğin bina olması yeterli (KK8).

3+1 isterim. Şu an ne verecekler söylenmedi ne olacak bilmiyoruz (KK9)**.**

Ada bazlı dönüşüm düşünme ile ilgili katılımcıların görüşlerine bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun adı bazla dönüşüme destek vermedikleri görülmektedir. Ada bazlı dönüşüme destek vermeyen kişilerin genel olarak kentsel dönüşüm projelerine de destek vermedikleri ve faydalı bulmadıkları görülmektedir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Yerinde dönüşüm tercih ederdim, ada bazlı dönüşüm mağduruyum (KK24).

Ada bazlı dönüşüm dışındaki dönüşümler dönüşüm sayılmıyormuş, arazi yokmuş. Ben binamın yıkılıp daha iyisinin, sağlıklısının yapılmasını isterdim (KK25).

Ben ada bazlı dönüşüm falan bilmem. Ama bu yaptıkları dediğiniz gibi ada bazlı dönüşüm oluyorsa bu mağduriyete dönüştürmekten başka bir şey değil. Evim zaten yok da olsa da ada bazlı mı neyse o öyle dönüşsün istemezdim (KK28).

Bu çevreyi yıktığı zaman hepsi bir bina olduğu zaman komşularda rahatsız olur birbirinden. Ama tek bu bina yapılsa daha rahat olur insan. 10 kişi oturacağız diyelim herkes herkesi tanır, kafası rahat olur (KK30).

Bina, bina yenilenmesini isterdim. Kocaman siteler yapılsın istemezdim (KK32).

Ada bazlı dönüşüm sağlıksız bence. Depremden korkuyoruz ama Fikirtepe'de yaşattıkları depremden beter (KK34).

Biz ada bazında bir dönüşüm yaşadık, komşularımız anlaşınca bize dayatma yapıldı. Çoğunluğa ayak uydurduk zorunda kaldık yoksa hala reddediyorduk (KK10).

Fikirtepe'de kentsel dönüşümle gerçekleşen değişimler ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında kentsel yapı, kentsel uyum, komşuluk ilişkileri ve güvenlik sorunları gibi temaların ortaya çıktığı görülmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte güvenlik sorunları ortaya çıkmış, komşuluk ilişkileri olumsuz yönde etkilenmiştir. Çarpık kentleşme ve gecekondulaşma ortadan kalkarak kentsel yapı daha modern bir hale getirilmiştir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

> Komşuluk dahil her şey değişti. Dönüşüm sonrası Fikirtepe'nin daha lüks olduğunu düşünüyorum, eskiden bize hitap eden yerlerdi. Mağazalar, marketler lükse kaçmazdı, orta ve alt sınıfa hizmet ederlerdi. Şimdi yalnızca üst sınıfa hitap ediyor, bizim açımızdan değil ama çocuklar açısından iyi olacağını düşünüyorum (KK12).

Fikirtepe'de Anadolu kültürü vardı. Her memleketten insan vardı ama biz birdik. Biz aileydik, akrabaydık orda nasıl tercih etmezsin ki böyle bir mahalleyi? (KK21).

> Komşuluk ilişkileri, insanlar arası iletişim olabilir, kesinlikle olumsuz yönde ilerledi. Sosyal tesisler var ama kullanamıyoruz, rahat edemiyoruz (…) Bulunduğum yer de dönüşüm halen başlamadı. Bu konuda sadece mahallenin görüntüsü değişti, komşuluk bitti, adaların gürültüsü ve çevre kirliliği arttı, Arapları memnun ederken bizi zora soktular (KK14).

Kentsel dönüşüm ile yer alması istenilen kullanımlar ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yeşil alan, park bahçe istedikleri görülmektedir. Özellikle kentsel dönüşüm sürecinde yoğun bir şekilde çevre kirliliği yaşayan ve beton binalar içerisine hapsolan katılımcıların ilerleyen dönemlerde vakit geçirebilecekleri ve sosyalleşebilecekleri daha fazla park bahçe ve yeşil alan talebinde oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra spor salonları, banka ve market gibi kullanım alanlarının arttırılması talep edilmiştir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Açıkçası yalnızca mahallemizi bize bıraksınlar isterim. Mahallemizin hiç bozulmamasını isterim, sokağımız dahi bize yetiyor (KK14).

Yeşil alan, kadınlara ait tesisler, ailelerin birlikte vakit geçirebileceği yerler yapılması daha doğru olur diye düşünüyorum (KK15).

Sosyal donatıları zaten yapılmış. Kişilerin vakit geçirebileceği yeşil alanların, sosyo-kültürel merkezlerin, kamusal alanların, eğitim merkezlerinin yapılması doğru olacaktır (KK16).

Yalvarırım ev yapıp durmasınlar. Hadi bizi göndereceklerbiliyoruz da en azından park, bahçe, piknik yerleri yapsalardı, güzel zamanlar da geçirebilseydik (KK17).

Kentsel dönüşüm konusunda bölge sakinlerinin bilgilendirilme durumu ile ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmı kendilerine bilgilendirme yapıldığını ifade etmiştir. Ancak dikkat çekici bir yönde 30 katılımcıdan 13 katılımcının herhangi bir bilgilendirme yapılmadığına yönelik cevap verdikleri görülmektedir. Kendilerine kentsel dönüşüm ilke ilgili herhangi bir bilgilendirme yapılmayan kadınlar durumdan şikayetçidir. Kentsel dönüşüm sürecini desteklemeyen ve faydalı bulmayan kadınların yeterli düzeyde bilgilendirilmedikleri düşünülmektedir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Bilgilendirme yapıldı ama söylenilen şeylerin çoğu yapılmadı. Hangar gibi evimizi, arsamızı alıp bize 70 metrekare, kutu gibi odaları olan 2+1 daire verildi (KK18).

Yapıldı ama bilgilendirme sonrası yapılan sözleşmeler de feshedilecekmiş öyle diyorlar. 10 sene oldu, koskoca 10 senedir bekliyoruz (KK21).

Kesinlikle hiçbir şey söylenmedi. Burada evleri olan tanıdıklarımız var. Kentsel dönüşüme başlandığında söyledikleri kadar büyük evler vermemişler. Söylediklerinin dörtte birini vermişler. Toki geldiğinde hele hiçbir şey söylenmedi (KK5).

> Babama bilgilendirme yapıldı evet. Ama genel olarak herkese bir bilgilendirme yapıldığını sanmıyorum. Babam yaşadığımız bölgede hatırı sayılır bir saygınlığa sahip insandı. Bundan dolayı ona danışılması veya projenin açıklanması zaten gerekliydi. Ama onun dışında amcalarıma veya dayıma vs bir açıklama yapılmadı mesela. Projeler anlatılmadı (KK19).

Bilgilendirme yapıldı. Belediye bilgilendirme toplantısı yaptı, kira parası için belirlenen miktar verildi. Muhtarımız haklarımızı aramamız için çabaladı. Evraklar eve geldi, çıkmazsak cezai işlem uygulanacağı söylendi çıktık (KK23).

Fotokopi kâğıdı attılar, 90 günde taşınacaksınız diye. İnandırıcı gelmediğinden inanmadık. Sonra bir baktık doğruymuş. Bizzat kendiniz gidip sorunca canları isterse cevap veriyorlar işte (KK27).

Kentsel dönüşüm sürecini daha önce yaşama durumu ile ilgili katılımcıların görüşlerine bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun daha önce kentsel dönüşüm süreci yaşamadıkları görülmektedir. Bu nedenle kentsel dönüşüm sürecinin meydana getirmiş olduğu etkiler katılımcıları olumsuz yönde etkilemiştir. Aynı zamanda kentsel dönüşüm sürecine daha önce yaşamadıkları için kentsel dönüşüm sürecine destek vermemekte veya faydalı bulmadıkları düşünülmektedir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Hayır daha önce böyle bir süreç yaşamadık. Zaten yaşamadığımız için verilen sözlere inandık (KK21).

İlk kez kentsel dönüşüm süreci yaşadık (KK22).

> 2. kez yaşıyoruz. Önce bir başka şirket aldı yerimizi, eşyalarımızı topladık. Vefat durumu oldu şirkette, projeden vazgeçildi ve evimiz yıkılmadı. Yıkılmayacak diye evin tadilatını yaptırıp tekrar yerleştirdik eşyalarımızı. Bu sefer 1 sene sonra gerçek yıkım başlayacak diye çıkardılar. Hem paramızdan hem emeğimizden olduk (KK23).

Kentsel dönüşüm konusuna ilişkin öneriler ile ilgili katılımcıların görüşlerine bakıldığında yabancı uyruklulara ikamet engeli, kat sayısının az olması, daha iyi yaşam şartları, sürecin iyi yönetilmesi şeklinde temaların oluştuğu görülmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinin başlaması ile birlikte yabancı uyrukluların bölgelere göç etmesi, bölgede güvenlik sorununu ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların en fazla yakındıkları konulardan birisi güvenlik sorunu olarak ifade edilmektedir. Kişilerin bulundukları bölgelerde daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak istemeleri kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili beklentileri olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda kentsel dönüşüm sürecinin rant alanına girmemesi ve sürecin iyi bir şekilde yönetilmesi katılımcıların istekleri arasında yer almaktadır. Bazı katılımcılar ise kentsel dönüşüm sürecinde herhangi bir öneride bulunmamıştır. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

*Ya bir an önce başlansın ya da hiçbir zaman yapılmasın. Çünkü gerçekten ben akşamları kızımdan dönüyorum, sokağa girip evime yürümeye korkuyorum. Az zamandır değil bu 7 yıldır böyle**.** Bitirsinler tek önerim bu ya da burayı terk etsinler* (KK24).

> Şöyle insanlar artık bunlara alıştı ama. Hızlı bir şekilde inşaatların bitmesi için tarihlerin netleştirilmesi gerekiyor. 10 yıl olacak neredeyse hala netlik yok. Rezidans hayatına uygun olmayan insanlar, rezidanslara yerleştirildi. Yanlış anlamayın onları istemiyoruz gibi bir durumdan dolayı söylemiyorum bunları. Onlarda bu hayatın içerisinde mutlu değiller. Bahçelerine ipler gererek çamaşır kurutan insanları balkonsuz evlere yerleştirdiler. Apartmanda çamaşır kurutan gördüm. Bu insanların bunu yaşaması düzensizlik kaynaklı, asla kendi suçları değil. Kentsel dönüşüm planlanırken bu insanlarda düşünülmeli yalnızca rant değil (KK11).

> Bir an önce bitmesi başka hiçbir isteğim yok. Kayınpederim bunu bekleye bekleye öldü, göremedi. Hala hiçbir gelişme yok, en azından tarih verilsin.

> Anlaşılamayan evler için karar verilsin. Benim sunabileceğim tek öneri sürecin doğru yönetilmesi. Yıllardır süreç hiçbir şekilde doğru yönetilmiyor da ilerlemiyor da (KK12).

Kentsel dönüşüm etkilerine ilişkin katılımcı görüşlerine bakıldığında komşuluk ilişkilerinin bozulması, güvenlik problemi ulaşım problemi, yalnızlık ve özgüven sorunları ile ilgili temaların oluşturulduğu görülmektedir. Kentsel dönüşümün etkileri ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında komşuluk ilişkilerinin olumsuz yönde etkilendiği ve hatta yok olduğuna yönelik cevapların olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yabancı uyrukluların bölgeye taşınması nedeniyle güvenlik problemi yaşandığı görülmektedir. Kentsel dönüşüm sürecine bağlı olarak kişilerin ulaşım problemleri ile karşı karşıya kalmaları önemli bir problem olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda yüksek katlı binaların yapılması ve farklı kişilerin bölgeye taşınması kişilerde yalnızlık ve özgüven sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

> Herkes birbirinden koptu, sosyal faaliyetlerimiz bitti. Kentsel dönüşüm ile birlikte hepimiz bir tarafa dağıldık, 35 senelik komşuluklar bitti. Çocuklarımızı alır sahile giderdik, çocuklarımız eğlenmesi güzel vakit geçirmesi amaçlı gitsek de biz de sosyalleşirdik. Çocuklar sokakta oynarken başına bir şey gelmeyeceğini bilirdik, kendi işlerimizi halletmek için çıkardık. Şimdi ne Fikirtepe'de ne geldiğim kirada oturduğum bu Pendik'te çocuğu bir dakika olsun bırakamıyoruz. Çocuğu bırakamayınca kendimize vakit ayıramıyoruz. Kentsel dönüşüm en çok kadınların elinden her şeyi aldı (KK12).

Komşularımdan ayrıldık, yürüyüş alanımız elimizden alındı. En azından yürüyüş yapıyorduk, şimdi olduk 100 kilo. Çıksan çıkamıyorsun, otursan kilo alıyorsun (KK13).

> Kadınlar açısından daha güvenilir bir ortam oluştu ama hala yıkılan dönüşümün gerçekleşmediği yerlerde yabancı işgalciler yaşıyor, bittiğinde daha da güvenilir olacaktır. Fikirtepe eskiden daha güvenilirdi diyenler olduğunu duyuyorum. Mahalleliye karşı iyilerdi belki ama dışarıdan gelen bir insan için o dönemler de rahat gezilebilecek bir durum yoktu. Umarım bu süreç tamamlandığında her şey çok daha güzel olur (KK11).

Sokağa çıkamıyoruz, özgürlük alanımız yok. Ne pazarıma ne marketime gidebiliyorum. Giyim kuşamıma dikkat etmek zorundayım. Her yerde yabancı uyruklular var. Hatta buranın yerli halkının hayatını sonlandırdılar (KK14).

> Şimdi belki daha güvenli, korunaklı ama yaşlı annem var en azından balkonum olsa nefes alırdı. Önceden kapının önüne çıkar kimse yoksa dahi gelen geçenle sohbet ederdi. Ben bu evlerde annem yalnızken bir şey olur aşağıya inemez diye dışarı çıkamaz oldu. Labirent gibi binalar yapmışlar, kapının önüne bank bile koymamışlar. Kadının şu ülkede hiçbir konumda yeri yokmuş gibi davranıyorlar. Yani Fikirtepeli kadınlar evlerinde bile mutlu değil artık (KK18).

4 kadın ve iki erkekten oluşan belediye çalışanların kentsel dönüşüm süreci ile ilgili çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların genel olarak sosyolog ve mahalle muhtarı görevini gerçekleştiren kişiler olduğu bilinmektedir.

Kentsel dönüşüm faaliyetlerinin gereklilikleri ile ilgili katılımcı görüşleri incelendiğinde çarpık kentleşme, nüfus yoğunluğu, deprem, sel gibi afet riski gibi temaların oluştuğu görülmektedir. Katılımcılar genel olarak kentsel dönüşüm faaliyetlerini gerekli bulmaktadır. Çarpık kentleşme sürecinin artmasına bağlı olarak kentsel dönüşüm süreci modernleşmeyi ortaya çıkarmaktadır. Deprem, sel gibi felaketlerde birçok vatandaş hayatını kaybetmektedir. Bu nedenle katılımcılar afet riskine karşı kentsel dönüşüm projelerinin gerekli olduğunu düşünmektedirler. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Afet riski, binaların çürüklüğü, yenilenmeleri gerekiyor yani (KK4).

Yani eğer mahallede çarpık yapılaşma varsa ki Fikirtepe'de bu vardı, ben muhtar olarak, Fikirtepe'de İSKİ'nin araçlarının, itfaiye araçlarının giremediği sokaklarımız vardı, geçmişten gelen düzensiz yapılaşma vardı. Bölgede bir kentsel dönüşüm, yenilenme şarttı (KE2).

Eski binaların yenilenmesi şehirleşmenin olmazsa olmazıdır, o nedenle kentsel dönüşüm gereklidir. Fakat demografik yapı değişmeden esas olan binaların yenilenmesidir (KE1).

Kentsel dönüşüm projelerinin maliye olan etkileri ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında konut fiyatlarının yükselmesi, komşuluk ilişkilerinin olumsuz etkilenmesi, sosyo- kültürel farklarının artması ile ilgili temaların oluştuğu görülmektedir. Katılımcılar genel olarak kentsel dönüşüm süreci ile birlikte konut fiyatlarının oldukça yükseldiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda bölgede yaşayan kişiler arasındaki komşuluk ilişkilerinin azaldığını ve bölgeye taşınan farklı kişiler nedeniyle sosyal kültürel parkların arttığını ve buna bağlı olarak çatışmaların da arttığını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

> Yerinde dönüşüm olmadığı için mahalleyi tamamen değiştiriyor, yabancılaştırıyor. Siz mahallenize yabancı oluyorsunuz, yerinde dönüşümde siz doğduğunuz mahallede kalabiliyorsunuz. Fakat burada yapılan dönüşüm mahalleyi değiştirdi, kira fiyatlarını arttırdı, yeni gelen insanları tanımaz olduk, mahallede yabancı olan biz olduk. Kendi mahallemizde yaşayamaz olduk (KE1).

> Bizim buranın eski yerlisi oluşumuz, buranın kültürü iyiydi yani, mahalle kültürü, komşuluk kültürü… Bizim çevre mahallelerde akrabalarımız varken inanın sadece bayramlarda giderdik ziyaretlerine öyle bir komşuluk vardı. Bilmem hiç denk geldiniz mi TRT 1'de bir dizi var. Gönül Dağı diye bir dizi. Ben hiç televizyon izlemem, dizi izlemem ama bu dizi bizim bu Fikirtepe'nin kültürü koptuktan sonra çok hoşumuza gitmeye başladı. Çünkü eski Fikirtepe'yi anlatıyordu. Öyle bir komşularımız vardı ki, gidenler ilçeden ayrılanlar hala bizi ziyarete gelirler. Öyle bir mahalle kültürümüz vardı (KE2)

Çok kötü etkileri var, hem konut fiyatlarını çok yükseltti, bitmeyen bölgelerde iş makineleri, beraberinde toz ve gürültü oluşmasına neden oldu. Tamamlanmayan kaldırımlar(…) Süregelen ve uzun zamandır bitirilmeyen inşaat çalışmaları günlük yaşamı çok olumsuz etkiliyor (KK4).

Kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte çarpık kentleşme azalmış ve gecekondulaşma yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri yapılan bölgelerde daha modern bir kent görüntüsü ortaya çıkmıştır. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Yani şöyle bir etki var; alt tabandaki kiracı potansiyelinin tamamını bitirdi. Geçmişte dönüşümden önce bölgede ev kiraları 400-500 TL idi şu an en kötü ev 4000-5000 TL. ve bize (muhtarlığa) gelen tebligatların çoğu ev sahiplerinin kiracılarını evden çıkartma tebligatları (KE2).

> Gecekondulaşma ve çarpık kentleşme sorunlarının giderilmesi için geliştirildiği iddia edilen kentsel dönüşüm projeleri sonucunda da yeni kentsel sorular yaşandığı gözlemlenmektedir. Yoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bireyler ve ailelerce göç alan Fikirtepe mahallesinde; gecekondular ve barakalarda ikamet edebilenler kentsel dönüşüm ile yerlerinden edilme ve başka semtlere göç etmek durumunda kalmıştır. Gecekondu ve barakalarda süren yaşamların köklü değişikliklere uğraması, sosyal dışlanmaların yaşanmasına neden olmuş, yeniden yapılan yapılarda kentsel dokunun mimari yapıya yansıtılmaması gibi olumsuz sonuçlar doğurmuştur (KK2).

Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin halkın bilgilendirilmesi ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında katılımcıların genel olarak tamamı *Evet bilgilendirme yapıldı* şeklinde cevap vermiştir. Ancak bir önceki yarı yapılandırılmış görüşme formunda kadın katılımcıların kentsel dönüşüm süreci ile ilgili kendilerine herhangi bir bilgilendirme yapılmadığını ifade etmeleri oldukça dikkat çekicidir. Bu durum katılımcıların özel nedenlerine bağlı olarak açıklanabilir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

> Kadıköy Belediyesi Kadıköy ilçesinde olan tüm gelişmeleri Kadıköylülere en güncel ve en doğru hali ile web sayfası, sosyal medya hesapları ve gazete Kadıköy aracılığı ile iletmektedir. Dönüşüm sürecinde konut değişikliği yapmak zorunda olan aile ve bireylere Kira Yardımı Kadıköy Belediyesi tarafından sağlanmaktadır. Kadıköy Belediye başkanının katılımı ile yapılan "anlat Kadıköy, konuşan Kadıköy" gibi buluşmalar da mahalleliden gelen tüm sorular cevaplanmakta ve mahalle ile ilgili konular konuşulmaktadır (KK2).

> Fikirtepe'de başlayan kentsel dönüşüm projesiyle ilgili en başından itibaren Kadıköy Belediyesi ile herhangi bir bilgi alışverişi ve iş birliği girişimi olmadığını belirtebiliriz. Hatta Belediye Başkanımızın durumu şöyle dile getirdiği ifadeler bulunmaktadır: "Fikirtepe baştan yanlış başladı. Önce emsal

vererek başladılar. Yüksek bir emsalle birlikte çözeceklerini düşündüler. Amacımız sorunların çözümünü sağlamak. Kadıköy Belediyesi olarak yetki alanımızda olmasa dahi hizmet sunmaya hazırız. Eğer imar planı kesinleşirse, plana katkı sunmaya hazırız. Yeşil alan, sosyal donatı alanı gibi tüm alanların hızlıca inşaatını bitirmeyi de burada taahhüt ediyoruz. Hangi alanı bize yeşil alan olarak tahsis ederlerse bizim elimizde projelerimiz hazır, en kısa sürede buraları bitirip, Kadıköylülerin ve İstanbulluların hizmetine sunmak istiyoruz." demiştir. Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğümüz kapsamında Sosyal Servis Biriminde meslek elemanları tarafından gerçekleştirdiğimiz saha çalışmalarında, hane ziyaretlerinde bulunarak o bölgelerde ikamet eden vatandaşların şikâyet ve ihtiyaçlarını alarak, gerekli yerlere yönlendirmelerde bulunmuştuk (KK1).

Kentsel dönüşüm projelerinin mahallenin yaşam kalitesini etkileme durumu ile ilgili katılımcı görüşlerine bakıldığında genel olarak mahallenin yaşam kalitesine olumsuz yönde etkilediği cevabı verilmiştir. Kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştiği mahallelerde çevre kirliliği, gürültü toz toprağa bağlı olarak yaşam kalitesi düşmüştür. Aynı zamanda bu bölgede yaşayan kişilerin farklı bölgelere göç etmeleri, kültürel sosyal ve ekonomik açıdan sorunlar yaşamalarına neden olmuştur. Kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte komşuluk ilişkilerini ortadan kalkması ve güvenlik sorunlarının ortaya çıkması kişileri yalnızlaştırmış ve özgüven sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Yaşam kalitesinde bana göre şu anda çok fazla bir farklılık yok. Ha Fikirtepe bittiğinde ne olur? Daha tanımıyoruz yani, benim Çevre Bakanlığının kentsel dönüşüm alanına giren 9 adam var, bunun 3'ü yapıldı. Yapılan binalarda genelde yabancılar kalıyor, bizde muhtar olarak artık kayıt yapmıyoruz, nakil vermiyoruz dolayısıyla oradaki yapıyı da tanımıyoruz. Nasıl insanların gelip gittiğini de bilmiyoruz. Bunlar dışında kalan bölgemiz çok etkilenmedi. Gene eski sakinler işte, gelenlerde bize nerden gelir? Göztepe'den gelir, Sahrayıcedit'ten gelir, Erenköy'den gelir. Mahallenin şöyle bir yapısı vardır, burada ekonomik durumu birazcık düzelen, Göztepe, Erenköy, Suadiye'ye kayar. Suadiye, Erenköy'de oturup işte ekonomik durumu birazcık kötüleyende Sahrayıcedit, Merdivenköy'e kayar ve Kadıköy ilçenin dışına çıkmak istemez.

> Dolayısıyla kentsel dönüşüme giren 3 ada dışında bizde öyle çok fazla yaşam kalitemizi değiştirecek bir etki olmadı (KK4).

> Valla etkiledi diyemem ben yani. Bizi biraz tökezletti yani. Fikirtepe'nin eski kültürünü yaşayan insanı tamamen geri bıraktı. Bölgenin tam bitmemiş olması devletin yeni TOKİ'ye devrettiği 1. Etapta hala inşaat sürmesi ve 24 saat çalışılıyor olmasından sebep hem gürültü hem tozdan çok şikâyet geliyor. Şu an sürmekte olan bu durum bölgenin yaşam kalitesini kötü etkiliyor ama her şey bittiğinde üst düzey bir bölge olacak (KE2).

Kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetime düşen görevler ile ilgili katılımcıların görüşleri iş birliği, bilgilendirme ve planlama şeklinde ifade edilmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinden istenen burada yaşayan insanların huzurunu bozmadan planlı ve programlı bir şekilde projenin gerçekleştirilmesidir. Bölgede yaşayan halkın kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili bilgilendirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Çünkü kadın katılımcıların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde kentsel dönüşüm projeleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve yetkili kişiler tarafından bilgilendirilmedikleri görülmektedir. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

> Kentsel dönüşümde yerel yönetimlere düşmesi lazımdı bakanlık ilk bu işi yaptığı zaman ilçe belediyesi konuya vakıf değildi, bence olması lazımdı çünkü yerel demek ilçeyi mahalleyi iyi bilen demektir. Bence olması lazımdı. Bu süreçte birlikte çalışılsaydı iyi olurdu, yerelim bu sürecin içinde olması yüzde yüz lazımdı (KE2)

> Kentsel dönüşümde ilçe ve büyük şehir belediyeleri olmazsa olmazdır. Süreç hakkında yerel yönetimlerce halka bilgi verilmeliydi. İleride yaşanacak sıkıntılarla ve planlarla ilgili halkın aydınlatılması gerekiyordu. Hiçbir bilgilendirme yapılmadı, sadece nasihat ayarında kaldı. Bir Kartal Belediyesi gibi direk ve somut bilgilendirme yapılmadı (KE1).

Kentsel dönüşüm süreci ile ilgili halkın fikrinin alınması ve halkın memnun olma durumu ile ilgili katılımcı görüşlerine incelendiğinde genel olarak halkın fikrinin alındığı ve

halkın bu süreçten memnun olmadığına yönelik cevaplar verilmiştir. Belediye çalışanı katılımcılar kentsel dönüşüm süreci ile ilgili halkın bilgilendirildiğini ancak halkın ulaşım, altyapı güvenlik ve komşuluk ilişkileri gibi konularda olumsuz tecrübeler yaşamaları nedeniyle süreçten memnun olmadıklarını ifade etmektedirler. Belediye çalışanlarının vermiş olduğu cevaplar ile kadın katılımcıların vermiş olduğu cevaplar kentsel dönüşüm sürecinde yaşanan problemler doğrultusunda benzerlik göstermektedir. Ancak belediye çalışanları halkın kentsel dönüşüm süreci ile ilgili bilgilendirilmesi konusunda doğrudan bilgilendirilmiştir şeklinde cevap vermesine rağmen bazı kadın katılımcılar kentsel dönüşüm projesi konusunda bilgilendirilmediklerini ifade etmektedirler. Bazı katılımcıların vermiş olduğu cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Fikirtepe kentsel dönüşümünden memnun olanlar, 2011 yılında planlar açıklandığı zaman ilk dalgada yerlerini veren ve dairelerini alan 17 proje sahipleridir. Fakat yerlerini veremeyen insanlar uzun yıllardır mağdur olmuştur. Uzun vadede kentsel dönüşüm bölgeyi "soylulaştırarak" mahalle kültürünü yok etmiştir (KE1).

> Kimse memnun değil. İnanın yeni yapılan evlere taşınanlar da memnun değil. O evlerde lego gibi yapıldı. Yani yeni eve taşındım oh ne rahat diyen yok. Boruları patlıyor, çatıları akıyor. Zorunluluk getirilmiş hepsine otopark yapılmış, yani projede otopark zorunluluğu var hiçbirinin otoparkına araç girmiyor. Adam otopark diye yapmış ama araç girer mi girmez mi diye düşünmemiş. Araçlar yollarda. Nasıl dönüştük biz, neye dönüştük biz. Yani bu değil bence, böyle olmamalıydı. Oturanlar da memnun değil, Çevre Bakanlığının dönüşüm alanlarından birine yapılan rezidans (brooklyn park sitesi) mesela hala elektriği şantiye, halen iskân alamadı, oturumu yok. Devasa bir yapının şu anda iskanı yok, şantiye elektriği kullanıyor, asansörlerin ikisi birden aynı anda çalıştığında kofralar yanıyor. Yani nasıl dönüştü, dönüşüm bu mu? Ben bilemedim. Şu anda iskanı hala alamadı, koskoca üç blok devasa bir yapı, içinde oturuyor insanlar mecburen oturuyor. Şimdi TOKİ yapacak, bakalım ne olacak. Başkan diyor, alt yapıda en ufak bir çalışma yok, üste binaları yapacaklar. Aynı anda sifonu çekerlerse Kadıköy'ü sel basar diyor (KK4).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında İstanbul ile Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi kentsel dönüşüm sürecinin kadınlar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi konusu incelenmiştir. Çalışma kapsamında genel olarak kent kavramı ve kentleşme faaliyetleri üzerine literatür incelemesi gerçekleştirilmiştir. Kentsel dönüşüm süreci kentleşme faaliyetleri, nüfus oranlarının artması, göç faaliyetleri gibi birçok nedene bağlı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Kentsel dönüşüm ekonomik sosyal ekonomik çevresel ve yasal boyutlara göre değişiklik göstermektedir.

Kentsel dönüşüm projeleri ile birlikte temel hedef kent alanının daha kullanışlı bir şekilde değerlendirilmesi, eski yapıların ortadan kaldırılarak depreme ve diğer doğal afetlere daha dayanıklı binaların yapılmasıdır. Türkiye'de kentsel dönüşüm projeleri gün geçtikçe artış göstermektedir. Buna bağlı olarak kentsel dönüşüm sürecine girmiş bölgelerde birtakım sorunların yaşandığı bilinmektedir. Kent halkı ve belediye çalışanlarının kentsel dönüşüm süreçleri ile ilgili duygu ve düşünceleri oldukça dikkat çekicidir. Bu araştırma kapsamında İstanbul ile Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi'nde yaşayan kadınların kentsel dönüşüm süreci ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Aynı zamanda bu bölgede çalışma faaliyeti gösteren belediye çalışanlarının kentsel dönüşüm süreci ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Çalışma kapsamında hem bu bölgede yaşayan kadın katılımcılar ile hem de belediye çalışanları ile açık uçlu görüşme formu uygulaması yapılmıştır. Genel olarak görüşmelerin sonuçlarına bakıldığında kadın katılımcıların kentsel dönüşüm sürecinden memnun olmadıkları görülmüştür. Katılımcıların eğitim durumu ile ilgili demografik bilgileri incelendiğinde genel olarak ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir. Aynı zamanda okur yazar olmayan ve lise mezunu olan katılımcı sayıları eşittir.

Katılımcıların hanede yaşayan kişi sayıları incelendiğinde genel olarak birden fazla çocuklarının olduğu, katılımcıların üçte birinde engelli birey yaşamaktadır. Özellikle çocuklu ailelerin yeni düzenden rahatsızlıklarını fazla olduğu görülmüştür. Kentsel dönüşüm sürecinden memnun olan kadın katılımcıların genel olarak ev sahibi oldukları

tespit edilmiştir. Kadın katılımcılar kentsel dönüşüm projelerinin yenilenme süreci olduğunu kabul etmek de ancak rant gibi endişeler taşımaktadırlar. Komşuluk ilişkilerinin ortadan kalkması, ulaşım problemleri, altyapı yetersizliği ve yabancı uyruklulara bağlı güvenlik problemlerinin yaşanması kadınları psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Kadınlarda yalnızlık ve özgüven eksikliği gibi sorunlar ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların Fikirtepe Mahallesini tercih etmelerinde en önemli nedenleri incelediğinde ulaşım imkanları, her yere yakın olması, toplu taşıma araçlarının çeşitliliği, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin önemli olduğu görülmüştür. Fikirtepe mahallesi katılımcılar için hem bulunduğu konum gereğince hem de yaşayan bireylerin birbirleri ile ilişkileri açısından önemlidir. Konum olarak merkezi bir yer olması ve çok fazla toplu taşıma aracının olması ulaşım açısından katılımcıların bir yerden bir yere gitmelerinin kolay olduğunu göstermiştir. Yine katılımcılarım komşuluk ve güven ilişkileri açısından kendilerini rahat ve huzurlu hissetmeleri tercih için en önemli nedenlerdendir.

Kentsel dönüşüm projesinin gerçekleşmiş olduğu bölgede çevre kirliliğinin oluşması kadınları olumsuz yönde etkilemiştir. Çevre kirliliğinin en önemli nedenlerinden biri bölgenin kentsel dönüşüm sürecinin tamamlanamamasıdır. 1. Etap olarak başlayan ve bazı mülk sahipleriyle anlaşılamadığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının devreye soktuğu taşeron firmalardan kaynaklanan sıkıntılar nedeniyle bitirilemeyen, 2022 senesinde tekrar bakanlıkça TOKİ'ye devredilen bölgelerde başlayan inşaat çalışmalarının tozu, toprağı ve gürültüsünden kaynaklanan şikayetleri vardır. Aynı zamanda sosyal kültürel tesislerin yeterli düzeyde olmaması veya sosyal kültürel tesisler ile ilgili halkın bilgilendirilmemesi kadınların daha çok evde vakit geçirmesine neden olmuştur.

Katılımcıların mahallenin sosyo kültürel tesislerinden yararlanma durumu incelendiğinde, neredeyse hepsine yakının yararlanmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç daha önceki sorulara verilen cevapları destekler niteliktedir. Katılımcıların daha önceki sorulara verdikleri cevaplardan (park vb. yerlere gitme oranları) başka mahallerdeki parklara gittikleri tespit edilmiştir. Bulundukları bölgede (Fikirtepe) kentsel dönüşümden önce de sonra da bir parklarının ve sosyal donatılarının olmadığı yapılan görüşmelerde kayıt altına alınmıştır.

Katılımcıların ikamet edilen bölgede mutlu olup olmadıkları incelendiğinde, yarı yarıya bir oranın ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu oran katılımcıların yaşadıkları bölgede sosyalleşme (park vb. bölgelere gitme) tespitini de destekler niteliktedir. Kentsel dönüşüm süreci ile birlikte ilçe dışına taşınmak zorunda kalan katılımcıların merkez ilçelerden daha uzak ilçelere taşındığı tespit edilmiştir. Bunun de en temelinde ekonomik açıdan daha uygun kiralık evlerin olmasıdır. Fakat sosyalleşme ve ulaşım açısından taşındıkları bölgede mutsuzlukların ifade etmişlerdir.

Çalışma sonuçlarını değerlendirdiğimizde, Fikirtepe Mahallesi'nde yaşayan kadınların kentsel dönüşüm sürecini komşuluk ilişkilerinin bitmesi, çevre kirliliğinin oluşması, yabancı uyruklu vatandaşların bu bölgelerde ikamet etmesi, insanların yalnızlaşması gibi nedenlere bağlı olarak olumlu değerlendirmedikleri görülmektedir. Aynı zamanda bu bölgede yaşayan ev sahiplerinin kentsel dönüşüm sürecinden memnun oldukları tespit edilmiştir. Belediye çalışanlarının ve muhtarların kentsel dönüşüm süreci ile ilgili düşüncelerine bakıldığında bölge halkının devlet tarafından bilgilendirildiğini ancak bu bölgede yaşayan kişilerin benzer sebeplere bağlı olarak kentsel dönüşüm sürecinden memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Belediye çalışanları ve muhtarlarla ile yapılan görüşme formu uygulaması sonuçlarına bakıldığında belediye çalışanları kentsel dönüşüm projelerine desteklemekte ve faydalı bulmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştiği bölgede halkın olumsuz yönde etkilendiğini vurgulamışlardır. Aynı zamanda halka kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili bilgilendirme yapıldığını ifade etmişlerdir. Kentsel dönüşüm ile ilgili iş birliği bilgilendirme ve planlama konusunda daha fazla çalışma yapılması gerektiği ve yerel yönetimlere kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili daha fazla sorumluluk verilmesi gerektiği, belediye çalışanları tarafından önerilmektedir. Bu araştırmanın kentsel dönüşüm projeleri ve Fikirtepe'deki kentsel dönüşüm projesi ile ilgili yapılacak benzer araştırmalara rehberlik etmesi beklenmektedir.

Kentsel dönüşüm süreci ülkemizde oldukça uzun soluklu ve zor bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerine bölge halkının genellikle ön yargılı bir şekilde yaklaştıkları bilinmektedir. Bunun temel sebebi bölge halkının yeterli düzeyde bilgilendirilmemesi ve zoraki göç faaliyetlerinin gerçekleşmesidir. Kentsel dönüşüm projeleri ülkemizde özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde düzenli olarak devam eden projelerdir. Bu projelerin temel hedefi bölgede yaşayan insanların daha güvenli ve huzurlu konutlarda ikamet etmesidir. Aynı zamanda konutların site bölgesi içerisinde yapılması bu bölgede yaşayan insanların sosyo-kültürel faaliyetlerine arttırmalarını sağlamaktadır.

Literatürde kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili çok sayıda çalışmanın olduğu bilinmektedir. Ancak kentsel dönüşüm projelerinin yararları zararları kent halkının kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili duygu ve düşünceleri belediye çalışanlarının kentsel dönüşüm sürecinde eksik bulduğu yönler gibi konuların değerlendirilebilmesi için bölge halkıyla daha fazla anket uygulamasının yapılması gerekmektedir. Araştırmamızda İstanbul ile Kadıköy ilçesi Fikirtepe Mahallesi bölgesinde ikamet eden kadınlar ve belediye çalışanları ile görüşme sağlanmıştır. Türkiye'nin birçok bölgesinde kentsel dönüşüm projeleri devam etmektedir. Bu bölgelerde yaşayan kadınlar ve belediye çalışanları ile de kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili anket çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Literatürde kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili ne kadar çalışma yapılırsa bölge halkının bu konu ile ilgili fikir sahibi olması o kadar kolay olacaktır. Aynı zamanda akademik çalışmalara paralel bir şekilde belediye ile kombine çalışmalar yürütülerek kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili bilgilendirici broşür ve afişlerin kent halkına dağıtılması gerekmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili bilgilendirme ve uygulama süreçlerinde üniversitelerin ilgili bölümleri muhtarlıklar ve belediyeler iş birliği çalışmaları gerçekleştirmelidir.

KAYNAKÇA

Abuawad, M. M., (2015). *Kentsel dönüşüm kapsamında Fikirtepe'de karşılaşılan en önemli problemlerin incelenmesi* (Yayın no. 418508). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Akalın, M (2016) Kentsel Dönüşümün Karanlık Yüzü: Soylulaştırma, Yerinden Edilme ve Mekânsal Dışlanma. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* Cilt:7 Sayı:14 287-320.

Akduran, Ö., Önal Yakar, A., ve Şenesen Günlük, G. (2018). Kentsel Haklar ve Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması. *Türkiye'de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi*. Ceid Yayınları. 3 2, 2022 tarihinde https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/ceidWeb1.4.1.1.5.pdf adresinden alındı

Alkan, A. (1999). "Toplumsal Cinsiyet ve Kent Planlaması." *SBF Dergisi*, 54(4), 1-29.

Arslan, H. (2013). "Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Dışlanma: Narlıdere Kentsel Yenileme Projesinin Sosyal Dışlanma Ekseninde İncelenmesi", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C.16, S.1, Bahar 2013, ss.1-45

Artuç, D. (2016). *Kentsel Dönüşümün Sosyal ve Mekânsal Etkileri: Fikirtepe Dönüşüm Alanı* (Yayın no. 446632). [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Aslan, E. (2017). *Kentsel dönüşüm sürecinin bireylerin gündelik hayat pratikleri üzerindeki etkisi: Esenler Turgut Reis mahallesi örneği* (Yayın no. 464528). [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Aslanoğlu, R. (1998). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme,* Asa Kitapevi, Bursa.

Başaran, İ. (2008). *Sağlıklı Kent Planlaması Açısından Isparta* (Yayın no. 227069). [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Benzel, K.F. *Kent Rehberi. GRAFİST 11*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 2007.

Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*, (Çev. Burak Özyalçın), İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Bülbül Akın, B., Türkün, A. (2019). Dar Gelirli Konut Alanlarının Dönüşümünde Sosyal Karma Politikası: Fikirtepe Örneği. *Megaron*. Sayı:14. (192-202).

Can, C. (1993). "Kentsel Koruma Alanları ve Koruma Sorunları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi,* C.36, S.1.2, Ankara, ss.307-314

Creswell, J.V. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (2. baskı), Ankara: Siyasal Kitapevi.

Çılgın, K. (2021). *Kenti ve mekânı toplumsal cinsiyet perspektifiyle düşünmek üzerine*. 6 6, 2021 tarihinde tasarimrehberleri: https://www.tasarimrehberleri.com/kentselbakis/toplumsal-cinsiyet/ adresinden alındı

Değirmenci, İ. (2009). *Tarihi Mekânlarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Balat Örneği,* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.

Demirel, T., ve Sağ, N. S. (2019). Kentsel Dönüşümde Sosyal Etki Değerlendirmesi: Sümer Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi,* 21(2), 350-368.

Dükkancı, U. (2013). *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Gelişimi ve Günümüzdeki Yasal-Yönetsel Boyutunun İrdelenmesi* (Yayın no. 332819). [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Endeksa. (2021). *Fikirtepe Araması*. 6 8, 2021 tarihinde https://www.endeksa.com/tr/ adresinden alındı

Eyidoğan, H. (2021). *On Beş Yıldır Bitmeyen Dönüşüm Hikayesi*. 6 6, 2021 tarihinde T24 Web Sitesi: https://t24.com.tr/yazarlar/haluk-eyidogan/on-bes-yildir-bitmeyen-bir-kentsel-donusumun-hikayesi-fikirtepe,30099. adresinden alındı

Fikirtepe. (2021). 6 7, 2021 tarihinde Anlat Kadıköy Web Sitesi: https://anlat.kadikoy.bel.tr/mahalleler/fikirtepe adresinden alındı

Güzey, Ö. (2009). "Sulukule'de Kentsel Dönüşüm: Devlet Eliyle Soylulaştırma", *Mimarlık Dergisi*, S.346, Ankara, ss. 73 – 79.

Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler*. (Çev. A. D. Temiz.) İstanbul: Metis Yayınları

İBB. (2022). Mahalle Karnesi. (maptriks, Derleyici) İBB. 5 6, 2022 tarihinde mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/03/40517.pdf adresinden alındı

İçli, G. (2011). Kentsel dönüşüme ilişkin sosyolojik bir değerlendirme-Denizli örneği. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3(1), 43-57.

İlkme, M. (2008). *Kentsel Dönüşüm ve Bursa Raporu*. TMMOB- Şehir Plancıları Odası, Bursa.

İslam, T., Enlil, Z. (2010). "5366 Sayılı Yasa Merkezli Dönüşüm ve Sulukule Örneği: Belediye'nin Hedefleri ve Yaşanan Gerçeklik", Dilek Özdemir (derleyen), *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyim, İstanbul Uygulamaları,* Nobel Yayınları, Ankara, ss.317-335.

Kaban, E. (2011). *Kentsel Dönüşüm ve İstanbul' un İlk Kentsel Dönüşüm Uygulama Projesi – Sulukule Örneği* (Yayın no. 287752). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Karakaş, M. (2001). "Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3(1), 121-132.

Keçeli, A. (2013). "Kentsel Yaşanılabilirlik ve Cinsiyet". *Marmara Coğrafya Dergisi*, Temmuz, 28, 232-245.

Keleş, R. (2008). *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi,10. Baskı, Ankara.

Keşoğlu, M. (2015). *Kentsel kimlik bağlamında Fikirtepe kentsel dönüşüm projesinin analizi* (Yayın no. 394395). [Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Korkmaz, H. (2013). "Yerel Politikalarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Kayseri İli Örneği", *Yerel Politikalar*, Konya. ss. 116 – 140

Kömürcüoğlu, M. (2012). *İdari ve Sosyal Açıdan Türkiye'de Kentsel Dönüşüm*. [Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi]. https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/77560

Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları

Marans, R. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi, çev. Handan Dülker Türkoğlu, *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 335. 6 6, 2021 tarihinde http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfmsayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1326&1534D83A_1933715A=75925ecdebffda9e6a3e309f425216fbc3b8dc41

Massam, B.H. (2002). Quality of Life: Public Planning and Private Living, *Progress in Planning*, Vol. 58, pp.141- 227.

Nufusune. (2021). *Fikirtepe Nüfusu*. 6 6, 2021 tarihinde https://www.nufusune.com/40517-istanbul-kadikoy-fikirtepe-mahallesi-nufusu adresinden alındı

Oktay, D. (2007) "Sürdürülebilirlik, Yaşanılabilirlik ve Kentsel Yaşam Kalitesi", *Mimarlık Dergisi*, S. 335.

Özden, P. P. (2001). "Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S.23-24, ss.255-270

Özden, Pelin Pınar (2000) "Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği", *İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Nazif Kuyucuklu 'ya Armağan. 23–24: 255–269.

Özkul, O., Aydın, T. (2019). Kent ve Mahalle Kültürü Arasında Fikirtepe, *Kent Akademisi*, 12 (36): 82-103.

Pérouse, J. (2011), *İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Peterson, P. J. (1997). Indicators of Sustainable Development in Industrializing Countries Volume 2 From Concepts to Action, *LESTARI*, Bangi

Polat, Sibel (2008). "Kentsel Dönüşüm: Tanımlar, Nedenler, Uygulamalar", *Bursa Defteri Dergisi*, S.31-32.

Sarpkaya, A. (2011). Bir Kentsel Dönüşüm İronisi: Osmaniye'de Yapılan Yeni Toplu Konut Uygulamaları. *Çukurova Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 26 (3). 71-79.

Simmel, G., (1996), "Metropol ve Zihinsel Yaşam", (Cev. B. Ö. Düzgören). *Cogito*, No:8, Yaz 1996, İstanbul, s. 81-89.

Şen, B. (2011). "Kentsel Mekânda Üçlü İttifak: Sanayisizleşme, Soylulaştırma, Yeni Orta Sınıf", İ.Ü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (44);1-21.

Şentürk, Y. (2014) "İstanbul, Kent Çalışmaları ve Unutulan Emek." A. Bartu Candan ve C. Özbay (der.). *Yeni İstanbul Çalışmaları, Sınırlar, Mücadeleler, Açılımlar* içinde, İstanbul: Metis Yayınları.

Tekeli, İ. (2010). *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Turgut, S R., Çaçtaş C, E. (2009). "Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece/ Ayazma- Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.18, S.3, Temmuz, ss.23-51.

TÜİK. (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. 6 7, 2022 tarihinde https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr adresinden alındı

Tümtaş, M. S., ve Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapi üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.

Ulu A., İlknur K., (2004), "Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi", *Planlama Dergisi*, s.2004(3), ss.59-66.

Ulusoy, A. ve Vural, T. (2001). "Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri", *Belediye Dergisi*, 7(12), 8-14.

Uslu, A., Yetim, L. (2006). "Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara/ Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi", *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(2), Tekirdağ, ss.169-179

Yapraklı, Ş., ve Noksan, E. (2021). Kentsel Dönüşüm Hizmetlerinin Kentsel Yaşam Kalitesi Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Erzurum Kent Merkezinde Yaşayanlar Üzerinde Bir Uygulama. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 69-93.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık. s. 39

Yılmaz, E., Çitçi, S. (2011). Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açıdan Türkiye'de Kentleşme Dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 35 (252-267).

Yılmaz, S. (2015). *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Karaköy Salıpazarı Örneği* (Yayın no. 421216). [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yiğitcanlar, T (2001) "Kentsel Yenileme Olgusu ve Gelişim Süreci", *Planlama*, 4: 55-58.

Yuvako. (2021). *Fikirtepe*. 6 6, 2021 tarihinde https://www.yuvako.com/mahalle-rehberi-kadikoy-fikirtepe adresinden alındı

Wikipedia. (2021). *Fikirtepe*. 6 6, 2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Fikirtepe adresinden alındı

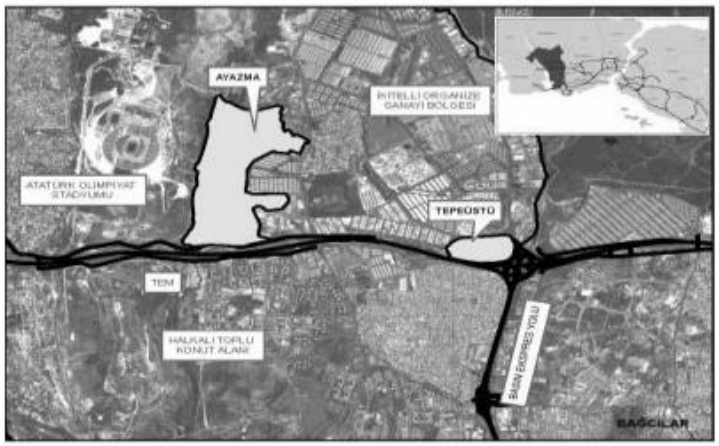
EKLER

Ek 1. Fikirtepe Çalışmasında Yararlanılan Görseller



Görsel 1. Bilgi Piramidi

Kaynak: (Peterson, 1997).



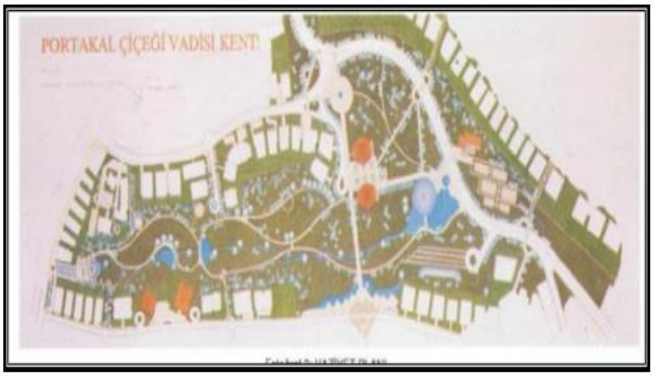
Görsel 2. Küçükçekmece Ayazma Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi Planı

Kaynak: Sırma Turgut, Eda Çaçtaş Ceylan'a ait "Gecekondu Alanlarında Kentsel Dönüşüm Uygulamasına Bir Örnek: Küçükçekmece/ Ayazma- Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi"isimli makaleden alınmıştır. s.30.).



Görsel 3. Sulukule Kentsel Dönüşüm Projesi Öncesi ve Sonrası

Kaynak: (T.C. Fatih Belediyesi)



Görsel 4. Portakal Çiçeği Vadisi Projesi

Kaynak: (Görsel, A. Uslu ve L. Yetim' e ait "Çağdaş Kentsel Çevre Yaratma Çabalarına Bir Örnek: Ankara/ Portakal Çiçeği Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi" isimli makaleden alınmıştır. s. 173.).



Görsel 5. Ankara Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi

Kaynak: (T.C. Mamak Belediyesi, http://www.mamak.bel.tr/yeni-mamak-kentsel-donusum-projesi.aspx (25.06.2022).

Ek 2. Görüşmeci Veri Tabloları

Fikirtepe Mahallesi Kadın Katılımcı Görüşme Verileri Tabloları

Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumu ile İlgili Demografik Bilgileri

No	*Temalar*	*F*
1	Okur yazar değil	7
2	İlköğretim	9
3	Ortaöğretim	1
4	Lise	7
5	Üniversite	6

Tablo 5. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	1	-
2	2	10
3	3 ve 3'ten fazla	8
4	5 ve 5'ten fazla	12

Tablo 6. Hanede Yaşayan Engelli Kişi Sayısı İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Var	7
2	Yok	23

Tablo 7. Fikirtepe'de İkamet Edilen Yıl ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	1	-
2	2	-
3	3 ve 3'ten fazla	10
4	5 ve 5'ten fazla	20

Tablo 8. Fikirtepe Sakinlerinin Mülkiyet Durumu ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Kiracı	18
2	Ev Sahibi	12

Tablo 9. Fikirtepe'de İkamet Edilen Mevcut Konut Tipi İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Apartman Dairesi	22
2	Site	3
3	Gecekondu	5

Tablo 10. Başka Konuta Sahip Olma İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Var	8
2	Yok	22

Tablo 11. Fikirtepe Mahallesini Tercih Etme İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Ulaşım ve İmkân Avantajı	12
2	İş Nedeniyle	2
3	Daha İyi Yaşam Şartları	9
4	Mecburiyet	6

Tablo 12. Fikirtepe Mahallesi'de Komşuluk İlişkileri ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	İyi	13
2	Kötü	6
3	Yok	11

Tablo 13. İkamet Edilen Alanda Yaşanılan Sorunlar İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Çevre Kirliliği (Gürültü, toz,toprak)	12
2	Yabancı Uyruklar Nedeniyle Güvensiz Ortam	7
3	Ekonomik Sorunlar	3
4	Sorunum Yok	7
5	Alt Yapı Sorunları	1

Tablo 14. İkamet Edilen Alanda Risk Durumu İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Risk Var	9
2	Risk Yok	21

Tablo 15. Gün İçinde Mahallede En Çok Gidilen Park, Mekanlar İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Parklar (Özgürlük Parkı)	14
2	Kafeler	2
3	Hiçbir Yere Gitmiyor	14

Tablo 16. İkamet Edilen Bölgede Mutlu Olma durumu ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Mutlu	15
2	Mutsuz	15

Tablo 17. Mahallenin Sosyo Kültürel Tesislerinden Yararlanma Durumu ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Evet, Yararlanıyorum	5
2	Hayır, Yararlanmıyorum	25

Tablo 18. Kentsel Dönüşüm ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Modernleşme Süreci	7
2	Kentsel Yenilenme	17
3	Rant	3
4	Fikrim Yok	5

Tablo 19. Kentsel Dönüşümü Faydalı Bulma İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Evet, Faydalı Buluyorum	18
2	Hayır, Faydalı Bulmuyorum	12

Tablo 20. Kentsel Dönüşümü Destekleme Durumu İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Evet, Destekliyorum	11
2	Hayır, Desteklemiyorum	18
3	Kararsızım	1

Tablo 21. Kentsel Dönüşümde Tercih Edilen Konut Büyüklüğü İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	En fazla 5 kat 3+1	27
2	Fikrim yok	1
3	10'dan Fazla Kat	2

Tablo 22. Ada Bazlı Dönüşüm Düşünme İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Evet	9
2	Hayır	21

Tablo 23. Fikirtepe'de Kentsel Dönüşümle Gerçekleşen Değişimler İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Kentsel Yapı	8
2	Kentsel Uyum	10
3	Komşuluk İlişkileri	9
4	Güvenlik Sorunları	4

Tablo 24. Kentsel Dönüşüm İle Yer alması İstenilen Kullanımlar İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Spor Salonları, Banka, Market.	8
2	Kültürel Mirasa Yönelik Yapılar	3
3	Yeşil Alan, Park Bahçe	19

Tablo 25. Kentsel Dönüşüm Konusunda Bölge Sakinlerinin Bilgilendirilme Durumu ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Evet, Bilgilendirilme Yapıldı	17
2	Hayır, Bilgilendirilme Yapılmadı	13

Tablo 26. Kentsel Dönüşüm Sürecini Daha Önce Yaşama Durumu İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Evet, Yaşadım	4
2	Hayır, Yaşamadım	26

Tablo 27. Kentsel Dönüşüm Konusuna İlişkin Öneriler İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Yabancı Uyruklulara İkamet Engeli	7
2	Kat Sayısının Az Olması	6
3	Daha İyi Yaşam Şartları	6
4	Sürecin İyi Yönetilmesi	6
5	Önerim Yok	5

Tablo 28. Kentsel Dönüşüm Etkilerine İlişkin Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Komşuluk İlişkilerinin Bozulması	11
2	Güvenlik Problemi	10
3	Ulaşım Problemi	2
4	Yalnızlık, Özgüven Sorunları	7

Fikirtepe Mahallesi Belediye Çalışanlarının Değerlendirmesi Tabloları

Tablo 29. Katılımcıların Cinsiyet İle İlgili Demografik Bilgileri

No	*Temalar*	*F*
1	Kadın	4
2	Erkek	2

Tablo 30. Katılımcıların Doğum yeri İle İlgili Demografik Bilgileri

No	*Temalar*	*F*
1	İstanbul	5
2	Elbistan	1

Tablo 31. Katılımcıların Meslekleri İle İlgili Demografik Bilgileri

No	*Temalar*	*F*
1	Sosyolog	3
2	Muhtar	3

Tablo 32. Kentsel Dönüşüm Faaliyetlerinin Gereklilikleri İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Çarpık Kentleşme	2
2	Nüfus Yoğunluğu	1

3	Deprem, Sel gibi Afet Riski	3

Tablo 33. Kentsel Dönüşüm Bölgede yaşayanlara Olan Etkileri İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Konut Fiyatlarının Yükselmesi	1
2	Komşuluk İlişkilerinin Olumsuz Etkilenmesi	2
3	Sosyo Kültürel Farkların Artması	3

Tablo 34. Kentsel Dönüşümde Sosyo Ekonomik Yapı İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Olumlu Değerlendirildi	2
2	Olumsuz Değerlendirildi	4

Tablo 35. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Gecekondulaşmayı ve Çarpık Kentleşmeyi Etkileme Durumu ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Olumlu Etkiledi	2
2	Olumsuz Etkiledi	4

Tablo 36. Kentsel Dönüşüm Projelerine İlişkin Halkın Bilgilendirilmesi İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Evet, Bilgilendirilme Yapıldı	6
2	Hayır, Bilgilendirme Yapılmadı	0

Tablo 37. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Mahallenin Yaşam kalitesini Etkileme Durumu ile İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Olumlu Yönde Etkiledi	1
2	Olumsuz Yönde Etkiledi	3
3	Etkilemedi	2

Tablo 38. Kentsel Dönüşüm Projelerinde Yerel Yönetime Düşen Görevler İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	İş birliği	1
2	Bilgilendirme	2
3	Planlama	3

Tablo 39. Kentsel Dönüşüm Süreciyle İlgili Halkın Fikrinin Alınması ve Halkın Memnun Olma Durumu İle İlgili Katılımcıların Görüşleri

No	*Temalar*	*F*
1	Halkın Fikri Alınmadı	2
2	Halkın Fikri Alındı	3
3	Halk Süreçten Memnun	1
4	Halk Süreçten Memnun Değil	5

ÖZGEÇMİŞ

Elif Duygu ADIGÜZEL

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Lisans	2006	Dumlupınar Üniversitesi,Fen-Edebiyat Fakültesi/Sosyoloji

İş/İstihdam (Varsa)

Yıl	Görev
2007-2009	Sosyolog, İstanbul Valiliği İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
2009-2011	Sosyolog, Ataşehir Belediye Başkanlığı
2011-215	Sosyal Yardım İşleri Müdürü, Ataşehir Belediye Başkanlığı
2015-Halen	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürü, Kadıköy Belediye Başkanlığı

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri (Varsa)

Yıl	Kurum
2015 -	Kadın Cinayetlerini Durdaracağız Platformu
2016-	Sosyoloji Derneği